

Directa

Maig 2025
#589
5 €

Dades que consumeixen el planeta

EDITA
La Directa SCCL
Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona
Tel.: 935 270 982
Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
directa.cat
Dipòsit legal: B 16982-2016
ISSN 3081-4634

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

General:
directa@directa.cat
Redacció Catalunya
redaccio@directa.cat
Redacció País Valencià
paisvalencia@directa.cat

Edició
Eloi Latorre
Correcció
Miriam Tijani
Coordinació web
Gemma Garcia, Jesús Rodríguez,
Ester Fayos, Txell Rigol
i Albert Alexandre
Coordinació País Valencià
Ester Fayos
Administració i subscripcions
Jordi Vilaró Donat
Coordinació de fotografia
Victor Serri
Coordinació d'art
Pau Fabregat
Comunicació
Carla Benito
Xarxes socials
Anaïs Borràs
Publicitat i distribució
Míriam Blàzquez
Coordinació d'audiovisuals
Marta Pérez

Coordinacions de la revista:
Sota focus
Jesús Rodríguez
Sobiranies
Guillem Martí i Tere Alberó
Fórmules
Txell Rigol i Pau Fabregat
Decreixement
Txell Rigol
Indirecta
Mariana Cantero
Vincles
Ester Fayos
Rebost
Giuseppe Savino, Sara Romero
i Jordi Garcia
La central
Victor Serri
Internacional
Albert Alexandre, Oriol Andrés,
Berta Camprubí i Joan Mas
L'entrevista
Gemma Garcia i Giuseppe Savino
Ideari
Adrián Crespo i Eloi Latorre
Imperdibles
Eloi Latorre
De memòria
Júlia Mas i Eloi Latorre
Pensament
Adrián Crespo
Accents
Gemma Garcia i Jesús Rodríguez
Caplletra
Dani Peralba i Miriam Tijani
L'espina
Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:
Pau Fabregat

Textos:
Albert Alexandre
Mireia Cortés Bernabé
Andrea Justamante
Júlia Martí Comas
Carlos Varela
Mariana Cantero
Sara Romero
Joan Cabasés Vega
Andrea López-Tomàs
Xavier Giró
Giuseppe Savino
Conchi Berenguer Urrutia
Joan Roure
Nacho Ibáñez
Miquel Salvadó Gracia
Núria Barnolas Noguera

Fotografies:
Victor Serri
Jaume Ferrando
Andrea López-Tomàs

Il·lustracions:
Lluís Ràfols
Marina Bafaluy
Marina Camprubí
Isaac Guzmán
Pau Fabregat
Sergio Espín
Marc Méndez
Zulema Galeano
Ave Félix
Daniel Patiño
Roger Pelàez

Infografies:
Pau Fabregat

Fem dinou anys... i una mica vint

El 22 d'octubre de 2005, un grup de gent convocava una jornada de presentació sota el nom de “la *Directa*, el nou setmanari dels moviments socials”, al barri de Sants de Barcelona. L'acte incloïa una assemblea de mitjans de comunicació combinada amb teatre, circ, diables i música.

Mesos més tard, a finals d'abril de 2006 es publicava el primer número d'un mitjà de comunicació que ha anat evolucionant de setmanari va passar a quinzenal, fins a l'actual revista mensual, a més de la presència al web diàriament amb actualitat, anàlisi i investigació.

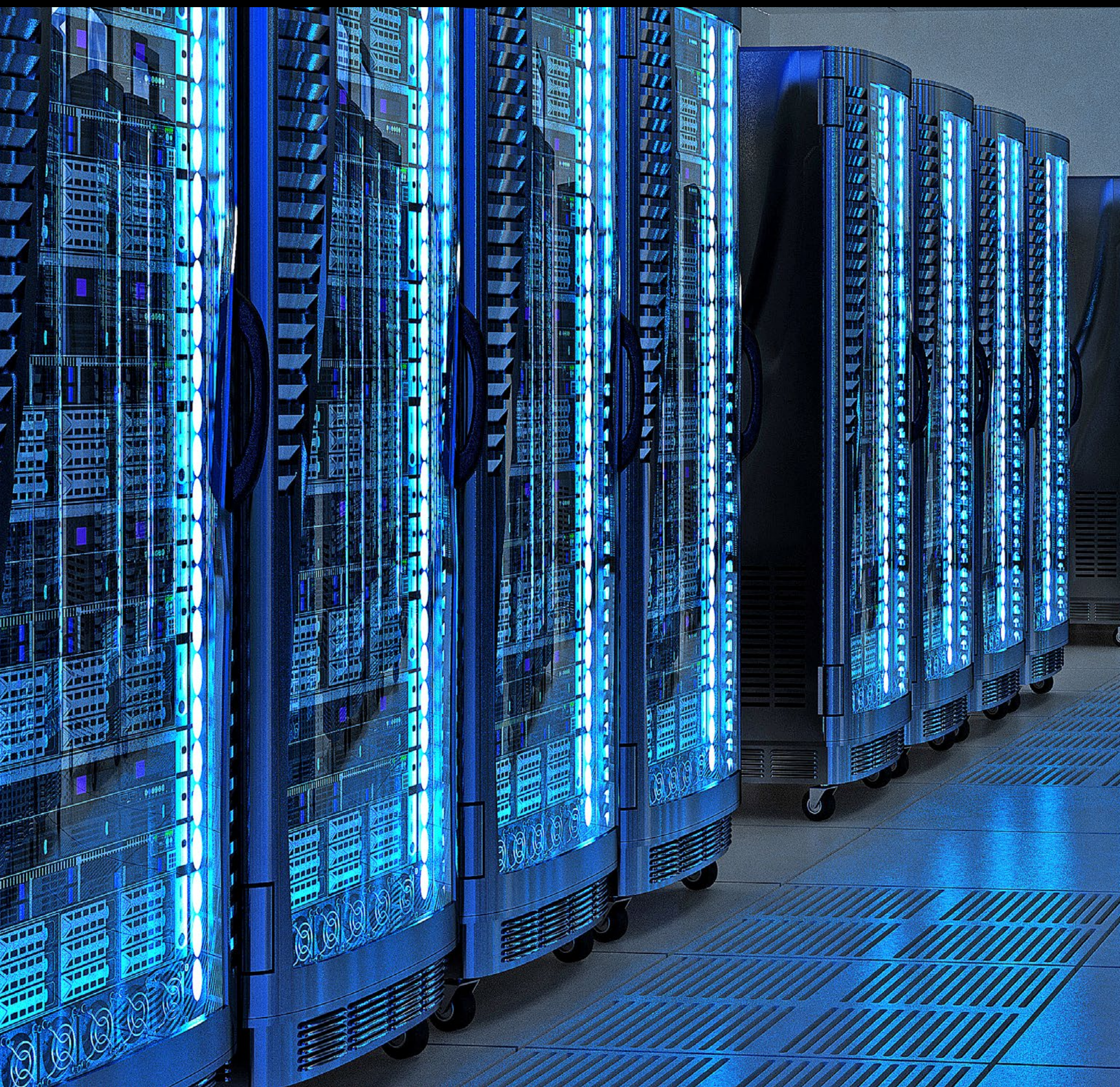
Un mitjà que combina diferents formats i canals i acull col·laboradores que escriuen, graven, editen, corregeixen, dibuixen, il·lustren i altres que aporten el seu granet de sorra des d'un vessant comunitari. Un mitjà que representa diferents sensibilitats i que, sense deixar de ser entès com una eina dels moviments socials, ha crescut i s'ha consolidat com una alternativa periodística que aposta per la transformació social aportant coneixement i ofici per garantir el dret a la informació i la llibertat de premsa davant dels interessos dels grups de poder. Un mitjà que té com a territori de referència els Països Catalans, però que posa la mirada a la diversitat i complexitat del món d'avui. Un mitjà que s'ha fet cooperativa i que ha generat xarxa amb el seu entorn per continuar explicant realitats i construint drets i llibertats. Aquest 2025 la *Directa* compleix dinou anys de la publicació del primer número, però, com que la gestació va ser llarga, també comença a tenir-ne vint, que celebrarem l'any vinent com correspon a una efemèride d'aquesta magnitud. Que bé que els portem i quants més ens desitgem.

Carla Benito

Responsable de l'àrea de Comunicació

ELS NOUS VAMP DE RECURSOS

TEXT: **ALBERT ALEXANDRE**

PIRS

La proliferació de gegantins centres de dades digitals a causa del desenvolupament de la intel·ligència artificial genera interrogants per l'enorme consum energètic i d'aigua que tenen. Però la pressió de la poderosa indústria tecnològica fa que les administracions tendeixin a rebre'ls amb els braços oberts

A

X o TikTok, les sèries i pel·lícules de Netflix o HBO, o els models d'intel·ligència artificial generativa com ChatGPT, són considerats devoradors d'energia i de recursos naturals que com, el Dràcula forjat per la ploma de l'irlandès Bram Stoker, operen des de les ombres, és a dir, amb opacitat.

La comparació pot semblar exagerada. No obstant això, nombroses investigacions indiquen que el consum d'energia i aigua i la contaminació que generen els centres de dades són notables. Diversos d'aquests estudis assenyalen que, amb la irrupció de la intel·ligència artificial, la despesa de recursos i les emissions de CO₂ poden arribar fins a xifres mai vistes. En termes globals, segons un informe de l'Organització de Nacions Unides (ONU), els centres de dades van consumir, només l'any 2022, 460 terawatts d'electricitat, una xifra que equival a tot el consum energètic de l'Estat francès o a deu vegades el de Catalunya en un any. S'espera que aquesta xifra es dupliqui el 2026. Així mateix, segons una investigació de la Universitat de Califòrnia i el diari *The Washington Post*, cada pregunta formulada a ChatGPT consumeix l'equivalent al que gasten catorze bombetes LED durant una hora.

Aquest consum d'energia tan elevat té a veure amb el fet que, tal com explica la professora Ana Valdivia, investigadora en intel·ligència artificial, govern i polítiques de la Universitat d'Oxford, als centres de dades “hi ha servidors que estan connectats les 24 hores del dia, els set dies de la setmana i els 365 dies de l'any”, perquè les usuàries puguin accedir a la informació quan vulguin i també per la gran necessitat de computació que demanda la intel·ligència artificial.

Alhora, els milers de servidors que té un centre de dades s'escalfen i, per tant, com qualsevol ordinador, necessiten refrigeració. És en aquest punt on entra la qüestió de l'aigua. “Hi ha dues maneres de baixar la temperatura d'un servidor: una és amb aire condicionat, com fem a casa quan fa calor, la qual cosa té un consum molt elevat d'energia; i l'altra és amb aigua”, afegeix. En aquest sentit, la mateixa investigació de la Universitat de Califòrnia i *The Washington Post* afirma que l'aigua utilitzada per generar una única resposta de cent paraules d'un programa d'intel·ligència artificial com ChatGPT equival a mig litre. Així, si la meitat de la població de València (unes 413.000 persones) fes dues preguntes a aquest generador cada setmana durant un any, s'hauria consumit l'aigua que utilitzen 1.100 habitants de

la ciutat en el mateix període. Cal afegir que, per entrenar els algoritmes d'intel·ligència artificial, el consum d'aigua també és elevat. Així, en paraules de Valdivia, “Meta [empresa matriu de Facebook] va utilitzar 22 milions de litres en 97 dies, només per entrenar el seu algoritme; una quantitat que és la que consumiria una persona a Barcelona en més de 600 anys”.

Segons explica Aurora Gómez, del col·lectiu activista contra els centres de dades Tu nube seca mi río, aquesta no és l'única derivada que tenen aquestes infraestructures. “Si els servidors utilitzen circuits de refrigeració oberts, l'aigua s'evapora, i com que conté components químics perquè les màquines no pateixin avaries, passen a l'aire”. De fet, tal com es recorda des del col·lectiu, un dels darrers decrets de Joe Biden abans de deixar el càrrec de president dels Estats Units d'Amèrica va ser prohibir que els centres de dades s'instal·lessin en zones on hi ha molta contaminació, perquè “l'elevat consum d'energia i aigua per a la refrigeració contribueix a l'emissió de gasos tòxics, afectant la qualitat de l'aire i augmentant el risc de malalties com el càncer”.

En aquest sentit, un informe de Greenpeace assenjala que internet en general i els centres de dades en particular són responsables del voltant del 2% de les emissions de CO₂ al planeta. En molts casos, aquesta contaminació té a veure amb el fet que, per assegurar la disponibilitat de les dades, els centres utilitzen combustibles fòssils per si hi ha talls de corrent. “Emeten molt CO₂, perquè tenen dipòsits de gasoil, per si hi ha un tall d'electricitat i, a més, cada any, fan tests per comprovar que funcionen”, explica Valdivia.

CARTOGRAFIA DEL VAMPIRISME DIGITAL

Quan algú puja un vídeo a Instagram, on queda guardat físicament? Quan algú fa una pregunta a ChatGPT, on està allotjat el programari que li dona la resposta? Com viatja un missatge de WhatsApp d'un telèfon mòbil a un altre?

Durant anys, la metàfora del “núvol” ha estat utilitzada de forma recurrent pel sector de la tecnologia comercial per referir-se als milions de servidors dins d'edificis on s'emmagatzema la producció digital. “Els centres de dades són infraestructures, moltes vegades invisibles, perquè veiem simplement una nau industrial, un magatzem i potser, com a màxim, creiem que l'impacte que tenen rau en el sòl que ocupen”, diu Valdivia, per afegir que la manca de transparència d'aquesta indústria fa que “no puguem saber quants centres de dades hi ha ni on són”. En aquest sentit, el portal de Data Centers World Map (*DataCente.rs*) determina que hi ha més de 6.200 d'aquestes infraestructures al món. Amb tot, la xifra real és molt superior perquè el portal no compta els nous centres de dades que estan sorgint en els darrers anys i que són els que allotgen els programes d'intel·ligència artificial. “Els EUA, i sobretot a l'estat de Virginia, és on hi ha més centres de dades, perquè per allí passa el 90% de les connexions de tot el món, però Irlanda, on les grans tecnològiques no paguen impostos, és el que té més densitat de centres per habitant”, apunta Valdivia.

El portal 'DataCente.rs' recull 6.200 centres de dades al món, però caldria afegir-hi tots els que s'han desenvolupat els darrers anys per allotjar programes d'IA

Protesta contra un macro centre de dades d'Amazon a Dublín, l'any 2023.

A l'Estat espanyol n'hi ha 91 i, en el cas dels Països Catalans, segons el web de Data Centers World Map, se'n comptabilitzen 32, la majoria dels quals es troben a Barcelona i a Cerdanyola del Vallès (el Vallès Occidental). Es tracta, en bona part dels casos, de centres que funcionen com a serveis on les empreses poden llogar espai d'emmagatzemament. Dit d'una altra manera, un diari en línia pot contractar un servidor per guardar tots els articles que genera. Per llegir les notícies, les lectores fan una petició a aquests servidors, que en un temps ínfim els envien la informació.

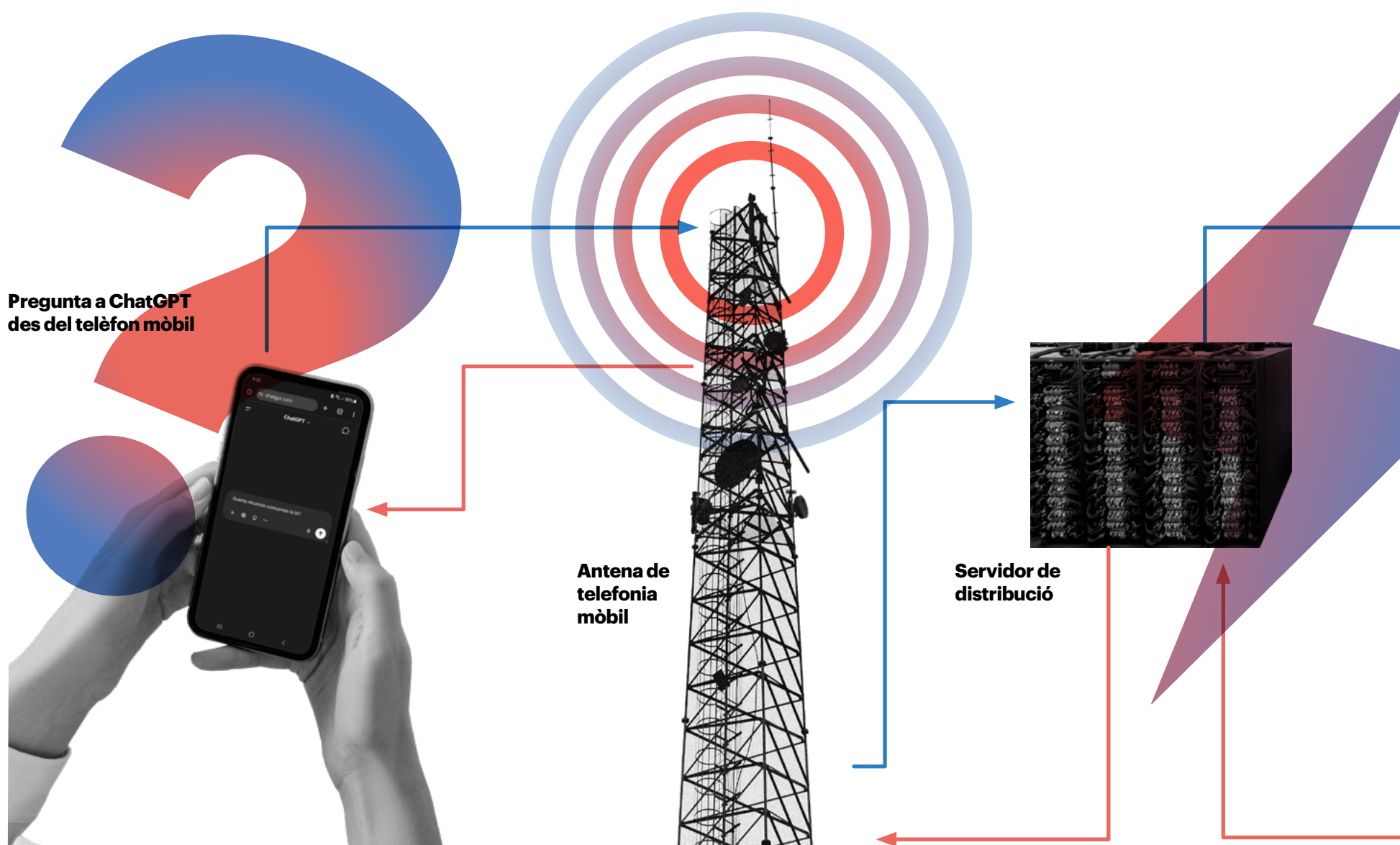
En aquest sentit, tal com explica l'artista postdigital i investigador Mario Santamaría, tant els cables com els centres de dades o les antenes sobre els quals se sustenta el món digital tenen una forta relació amb el passat industrial d'una determinada regió. Santamaría, que ha investigat ciutats d'arreu del món per entendre quina és l'arquitectura de la xarxa, afirma que en els darrers anys “els centres de dades han sortit com bolets a ciutats com Barcelona i Madrid”, aprofitant les velles lògiques manufactureres d'aquestes zones urbanes. En el cas de la capital catalana, per exemple, els centres se situen als polígons industrials de la Zona Franca i ara se n'estan construint a Sant Adrià de Besòs. Aquests indrets, a més de ser zones on la renda per família és de les més baixes de l'àrea metropolitana de Barcelona, són les portes d'entrada de l'electricitat a la capital catalana; allà on es troben les subestacions elèctriques que “transformen l'alta tensió en mitjana o baixa”. “Podem veure centres de dades a polígons que es troben a prop de les subestacions”, explica Santamaría, tot

referint-se a la necessitat d'electricitat que tenen aquestes infraestructures.

Tanmateix, no són els únics criteris a l'hora de situar un centre de dades. A Sant Adrià de Besòs, on l'empresa Digital Realty -una de les firmes més importants del sector- està construint un d'aquests magatzems pròxim a l'antiga central tèrmica coneguda com les tres xemeneies, arriba també el cable submarí 2Africa que connecta Europa amb el continent africà. Això fa que les dades que s'emmagatzemen en aquest centre tinguin menys latència que altres, és a dir, es poden consultar de forma més ràpida. Aquest concepte no té massa incidència per a una usaria individual, però sí que té impacte per a l'economia. N'és exemple el cas de Wall Street, a Nova York, que assenyalava Aurora Gómez, de Tu nube seca mi río: “Resulta que tot el que hi ha al voltant de la borsa són centres de dades. I dius: ‘Però si és caríssim el metre quadrat’. Doncs això passa perquè si pots fer una operació 0,000001 segons abans que la competència, guanyes no sé quants milers de milions”. En aquest sentit, passa el mateix a Frankfurt, on hi ha un dels parquets borsaris més influents d'Europa (no en va la ciutat acull també la seu del Banc Central Europeu) i on es compten al voltant de cent centres de dades.

Als Països Catalans, els centres situats a les zones limítrofes de Barcelona que hem vist no són els únics que hi ha al territori. Tal com ha documentat la periodista i investigadora Miranda Gabbott, Cerdanyola del Vallès, amb quatre centres de dades construïts i quatre més en projecció, és un dels ►

Què passa quan fem una pr

► punts més destacats en aquest aspecte del territori. “El primer motiu d’això és la seva proximitat als cables submarins”, afirma Gabbott, tot remarcant que avui hi ha gairebé un milió i mig de quilòmetres de cablejat en funcionament que “repliquen les velles rutes comercials de l’època colonial”. A això cal afegir que Cerdanyola està “a només uns quants quilòmetres de Barcelona i el preu del sol és significativament més barat” que a la capital. La tercera raó per triar aquest municipi és que hi ha una llarga història de suport governamental a projectes empresarials i de tecnologia. “La ciutat va acollir el campus de la Universitat Autònoma de Barcelona, el Parc Tecnològic del Vallès o el Parc de l’Alba, que tenen la infraestructura elèctrica necessària per albergar centres de dades”, emfasitza.

Tanmateix, els centres de dades que trobem a Catalunya encara són petits en comparació amb els que estan arribant a altres territoris de l’Estat espanyol. Parlem dels anomenats hiperescalars, infraestructures que sovint pertanyen a les cinc grans empreses tecnològiques del planeta: Google, Amazon, Facebook, Apple i Microsoft. “La diferència entre els centres de dades convencionals, a més de la mida, és que els hiperescalars permeten el creixement constant i quan arriben a una regió, com ha passat a l’Aragó amb Amazon Web Service, se solen organitzar en forma de clúster, perquè estan pensats per poder fer una operació tots alhora”, s’assenyala des de

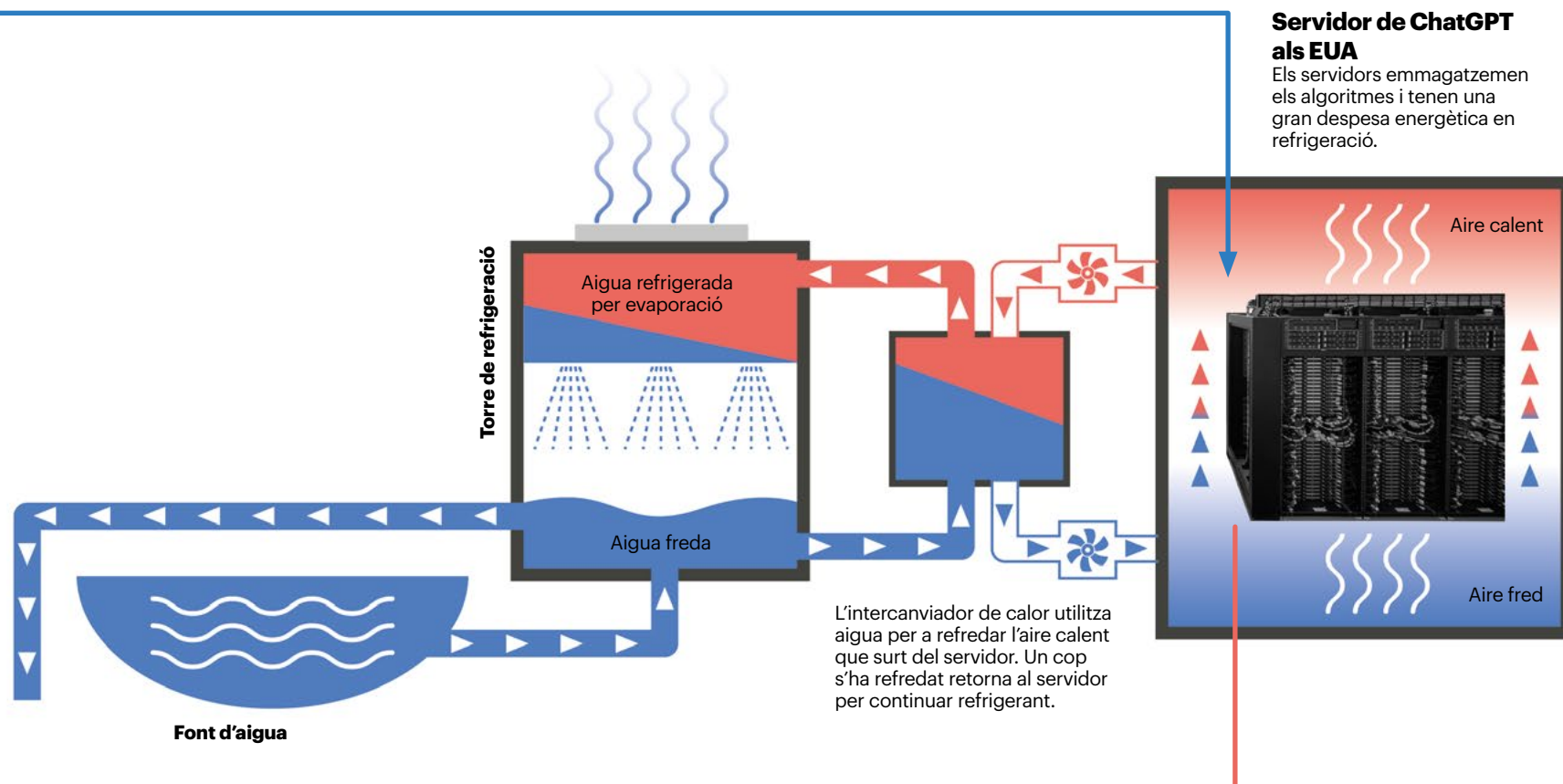
Tu nube seca mi río. Així, les tres principals funcions d’un centre de dades d’hiperescala són l’emmagatzematge, el processament de dades i la seva distribució. Exactament això és el que necessita la intel·ligència artificial, l’emissió de continguts en directe o els jocs en línia. Segons Gabbott, el resultat són naus industrials que poden tenir la mida d’un aeroport petit i que alberguen “més de cinc milions de servidors”. És amb aquests centres de dades on els problemes d’energia i aigua agafen una major dimensió.

VAMPIRS ENERGÈTICS

L’any 2022, l’Ajuntament de Londres va prohibir la construcció de nous habitatges a la zona oest de la ciutat. Els motius de la mesura, segons van esgrimir les autoritats, eren els centres de dades que hi havia a prop, que feien servir “enormes quantitats d’electricitat, equivalents al consum de petites poblacions”. No hi havia, per tant, energia per abastir els nous immobles.

A Irlanda, un país on les grans companyies gaudeixen de molts beneficis fiscals, l’ONU indicava, el mateix 2022, que els centres de dades consumien el 18% de l’energia de tot el país i que la xifra podria arribar al 28% el 2031. Per això, en els darrers anys hi ha hagut múltiples campanyes que advoquen per aturar l’expansió dels centres de dades i que denuncien la tensió que suposen sobre la xarxa elèctrica.

egunta al ChatGPT?

/ ALBERT ALEXANDRE
I PAU FABREGAT

Els exemples que il·lustren com els centres de dades entren en conflicte amb les necessitats energètiques de la població són constants arreu del món. A diversos països del nord d'Europa hi ha hagut una forta resistència de la població que ha aconseguit moratòries per a la construcció de nous centres de dades, i ara alguns dels hiperescalars que es volien aixecar en aquesta regió estan derivant a l'Estat espanyol o al sud-americà. És el cas del centre de dades de Meta a Talavera de la Reina, que va ser un centre descartat a Holanda.

Amb tot, a la península Ibèrica, si hi ha una part on la irrupció dels centres de dades està fent furor, és Aragó. Al territori, actualment hi ha tres infraestructures d'Amazon Web Service en funcionament, però altres companyies com Microsoft o el fons inversor Blackstone també volen instal·lar-n'hi. Així, en un article al digital *La Marea*, el periodista Oscar Civieta assenyalava que els centres d'Amazon que ja hi ha en funcionament, més els que el govern autonòmic aragonès (presidit pel Partit Popular) permetrà construir en la pròxima dècada, consumiran, quan estiguin a ple rendiment, 10.900 gigawatts d'electricitat l'any, és a dir, una mica menys que el consum anual d'energia de Barcelona i una mica més que el consum de tot l'Aragó.

Amazon contraargumenta que els seus centres de dades utilitzen "xips energèticament eficients" i que consumeixen "energia 100 % renovable". A més, fonts de la companyia asse-

nyalen que la seva infraestructura és "fins a 4,1 vegades més eficient energèticament que les instal·lacions locals". "A Espanya AWS i Amazon estan invertint en 94 projectes d'energia solar i eòlica que proporcionaran més de 3,7 gigawatts d'energia neta. Setze d'aquests projectes són a l'Aragó", s'afirma des d'Amazon. Carlos Buj, activista d'Ecologistes en Acció, en un article al diari digital *AraInfo*, afirmava que, per molt "verda" que sigui l'energia, "l'acaparament per part d'actors tan poderosos desplaça les necessitats d'altres actors locals". I afegeix que "el desplegament massiu de parcs solars i eòlics pel territori ha generat tremendes destrosses paisatgístiques i ambientals".

En el cas dels Països catalans, la balança encara no ha acabat de decantar-se. A Cerdanyola del Vallès, per exemple, hi ha quatre centres de dades de les empreses T-Systems Cerdanyola - Grup Deutsche Telekom, IBM, Adam PTV i ITNOW CD1 and ITNOW CD. Quan el consum energètic d'aquestes instal·lacions se sumi al de noves instal·lacions impulsades per les companyies Panattoni, AQ-Computi, Global Technical Realty i Adam, s'arribarà a una capacitat de 168 megawatts de potència per hora, és a dir, 1.471 gigawatts l'any. "Per posar-ho en perspectiva, 50 megawatts poden proveir a uns 20.000 habitatges, l'equivalent a una població petita o mitjana", explica Gabbott. A Barcelona, per altra banda, segons dades de la patronal espanyola dels centres de dades, Spain DC, si no hi ha un clima ►

► “hostil i d’hiperregulació” contra aquest sector i prosperen els projectes que estan en marxa, la potència instal·lada el 2027 arribarà gairebé als 200 megawatts.

Aquestes xifres entronquen amb les dades d’un informe publicat enguany per l’Agència Internacional de l’Energia, segons el qual, la febre de la intel·ligència artificial farà que la demanda energètica dels centres de dades es dupliqui d’ara al 2030, fins a assimilar-se al consum elèctric anual del Japó. És en aquest context que el sector està pressionant per fer que algunes d’aquestes infraestructures funcionin amb energia nuclear, com ja passa amb alguns centres de Google. Així mateix, en un informe de Spain DC titulat “L’economia digital: un pilar essencial de la descarbonització”, s’afirmava que “la nova demanda elèctrica de serveis d’intel·ligència artificial i de Big Data serà instrumental per apuntalar la nova matriu de generació elèctrica baixa en carboni (renovables i nuclears)”. Alhora, el president d’aquesta organització empresarial, Emilio Díaz, que també és conseller delegat de Nabiax (l’empresa de centres de dades del fons d’inversió Asterion i de Telefónica), afirmava l’any passat que, tot i conèixer que als EUA ja s’havien instal·lat minireactors nuclears per abastir aquesta mena d’infraestructures, preferia “esperar per conèixer quin tractament regulador” s’aplicarà a Europa.

Més enllà dels riscos de reobrir el debat sobre l’energia nuclear, el problema més important que es deriva de la proliferació sense aturador dels centres de dades, pel que fa a la demanda energètica, és el que des de la plataforma Tu nube seca mi río s’anomena “gentrificació energètica” i que s’aprecia a la perfecció a la ciutat de Marsella, un supernode de connexió de cables submarins. “Per instal·lar punts de càrrega de cotxes o autobusos públics elèctrics es necessita que les xarxes subministradores disposin de potència i aquesta és tota engolida pels centres de dades”, s’afirma des del col·lectiu després d’una visita a la ciutat. “Tant és així, que els activistes de les resistències contra els centres de dades de la ciutat ens van comentar que l’empresa pública de transports va haver de pïdolar alguns watts a la companyia Digital Reality per crear una de les línies”, s’afegeix.

VAMPIRS D’AIGUA

“Si la demanda mundial d’IA continua la seva trajectòria actual, el malversament d’aigua que genera pot arribar als 6.600 milions de m³ el 2027, l’equivalent a la meitat de consum anual del Regne Unit”, explica Miranda Gabbott. El 2022, per exemple, un centre de dades de Google a Saint-Ghislain (a Valònia, Bèlgica), va gastar l’aigua equivalent a l’ús anual d’unes 10.700 llars a la regió i una instal·lació de la mateixa companyia a l’estat Oregon (els EUA) va ser responsable de més d’una quarta part de la demanda total de la ciutat, que té 4,2 milions d’habitants.

Malgrat això, les grans companyies del sector afirmen que els seus centres de dades fan tot el possible per reduir aquest consum. A preguntes de la *Directa* sobre quin ús d’aigua fan els centres de dades d’Amazon, la multinacional tecnològica ha contestat que té el compromís de “retornar més aigua a les comunitats on operen els centres de dades a escala mundial

amb mires al 2030”. A l’Aragó, per exemple, l’empresa afirma que compta amb “cinc projectes hídrics destinats a retornar més aigua a la comunitat, tres dels quals, que sumen una inversió de 17,2 milions d’euros, van ser anunciats el març passat i ajudaran a reduir el risc d’inundació per a 700.000 residents a Saragossa, modernitzar infraestructures crítiques a Osca i optimitzar l’ús de l’aigua en l’agricultura mitjançant intel·ligència artificial a Villanueva de Gállego i El Burgo de Ebro”.

En aquest sentit, Gabbott assenyala que el 2024, “enmig del que els experts de l’ONU han qualificat de crisi mundial de l’aigua, només el 41% dels operadors de centres de dades van informar de les seves mètriques d’ús” d’aquest recurs. En la mateixa línia, el periodista i investigador Pablo Jiménez Arandia assegura que “les grans tecnològiques no informen sobre quanta energia i quanta aigua usen en els seus diferents centres de dades repartits pel planeta”. Segons ha pogut saber per la documentació d’Amazon sobre els tres centres de l’Aragó, “quan en l’exterior se superen els 29,4 graus es fa imprescindible activar el sistema de refredament per evaporació d’aigua” que prové de la xarxa municipal.

En paraules de Jiménez Arandia, “des de l’inici d’operacions del centre d’AWS, el consum hídric per a ús industrial en la capital d’Osca ha augmentat anualment en 62 milions de litres (62.000 metres cúbics), una xifra superior a les estimacions que l’empresa va publicar en els informes previs a la seva construcció, que pronosticaven un ús de 36 milions de litres anuals”. En aquest sentit, la documentació oficial del govern d’Aragó assenyala que, quan estiguin a ple rendiment tots els centres de dades del territori, es consumiran 755.700 metres cúbics d’aigua l’any, però tenint en compte les investigacions de Jiménez Arandia, cal inferir que la xifra serà molt més alta.

En el cas de Cerdanyola del Vallès, Gabbott considera que fer una estimació precisa dels impactes de l’aigua és difícil per la manca d’informació que ofereixen les promotores de centres de dades. La investigadora remarca que algunes de les companyies del municipi s’han adherit al Pacte per Centres de Dades Climàticament Neutres (CNDCCP), una agrupació on és present la patronal Spain DC. “El CNDCCP es va formar el 2021, com a resposta a la decisió de la Comissió Europea de convertir-se en un continent climàticament neutre per al 2030, és a dir, es va formar per demostrar als legisladors de la Unió Europea que no hi havia necessitat d’establir lleis sobre la indústria i que es podria confiar en l’autoregulació per assolir els objectius climàtics”, assegura Gabbott. Sigui com sigui, els membres del CNDCCP es van comprometre a crear centres de dades amb un ús inferior als 400 mil·lilitres d’aigua per cada kilowatt d’energia l’any 2040. Així, segons els càlculs de Gabbott, quan tots els centres de dades previstos a la ciutat vallesana funcionin a ple rendiment, en el supòsit que compleixin els objectius del CNDCCP, el consum d’aigua serà de 557.136.000 litres l’any, l’equivalent al consum de 13.624 persones o, el que és equivalent, el 23,58% de la població de Cerdanyola.

És per tots aquests motius que ja hi ha grans companyies que s’estan desplaçant a països amb regulacions més laxes o que històricament han patit una dominació econòmica per ►

Segons la investigadora Miranda Gabbott, “si la demanda d’IA continua la seva trajectòria actual, el 2027 pot necessitar l’aigua equivalent a la meitat del consum anual del Regne Unit”

La companyia Digital Realty està construint un centre de dades al costat de les tres xemeneies de Sant Adrià de Besòs
| VICTOR SERRI

Centre de dades al Polígon Industrial El Espartal II, al terme d'El Burgo de Ebro
| VICTOR SERRI

► part d'Europa o dels EUA. A la ciutat mexicana de Querétaro, que té 26 projectes de centres de dades en marxa, segons explica Ana Valdivia, “fa dos anys que van començar a construir una canonada de cent quilòmetres que havia de portar aigua de les muntanyes fins als parcs industrials. La idea és que quan s'acabin els aqüífers, es tregui aigua d'aquestes muntanyes”. De fet, Mèxic, juntament amb el Brasil i Xile, són, segons l'Institut Llatinoamericà de Terraformació, els indrets del món on estan aterrant els centres de dades de forma més majoritària. En aquest sentit, Gabbott es pregunta per què no se'n fan més als països nòrdics, “que són més freds i tenen accés a abundants fonts d'energia natural, com la hidroelèctrica. Això reduiria la quantitat d'aigua necessària per refredar els servidors, ja que seria possible utilitzar una tècnica anomenada *free cooling*, que consisteix bàsicament a obrir les finestres durant bona part de l'any -apunta la investigadora-. Els discursos que sostenen que alguns llocs són inherentment adequats per a l'explotació estan vinculats a històries de colonització”. La realitat, però, és que les companyies busquen terrenys amb sol barat i governs disposats a acceptar inversions.

VAMPIRS DE VOLUNTATS

La majoria d'administracions públiques, tant locals com regionals, no fa escarafalls als centres de dades quan truquen a la porta. En paraules de fonts de l'Institut Llatinoamericà de Terraformació, “la digitalització de l'economia ha fet que incorporar la intel·ligència artificial en els processos de producció sigui cada cop més rellevant”. Això ha provocat que sorgeixi una lluita geopolítica entre els Estats Units i la Xina per liderar aquest mercat en el que s'ha denominat la carrera per la intel·ligència artificial. “Els països i els governs, per no

quedar-se enrere, estan buscant una mica de protagonisme, cedeixen de seguida a les regles del joc i estan tornant a aplicar les lògiques de producció del segle XX: oferir recursos naturals a baix preu com una manera de mantenir-se en peu destinant els seus territoris a albergar els centres de dades”, es diu des d'aquesta organització.

De fet, el 17 de març, el conseller de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Albert Dalmau, presidia la primera reunió d'una Taula de seguiment per a la implantació i desenvolupament de centres de dades a Catalunya. La iniciativa té com a finalitat “promoure la implantació de centres de dades amb l'objectiu que Catalunya esdevingui el port digital de la Mediterrània i un pol d'infraestructures digitals de referència al sud d'Europa”. Més enllà d'això, l'estratègia del govern català implica “declarar les iniciatives de centres de dades com a projectes estratègics empresarials”. D'aquesta manera, es planteja que els nous centres de dades tinguin “un canal preferent amb visió interdepartamental en la tramitació dels projectes, a més de la possibilitat d'acollir-se a les mesures de simplificació administrativa”. A més, en l'àmbit urbanístic, les noves instal·lacions es podran “declarar d'interès general”. L'administració no ha aclarit a la *Directa* si entre les mesures previstes es contemplen exempcions fiscals o requalificacions de terreny per a aquesta mena de negocis.

En part, la decisió del govern s'explica per les promeses d'inversions milionàries i de llocs de treball que fan les companyies promotores dels centres de dades. En la presentació de la taula, el govern català assegurava que “alguns estudis, com un de publicat per la Cambra de Comerç de Barcelona, indiquen que, per cada euro invertit en aquestes instal·lacions, s'observa un efecte multiplicador per set en l'economia del punt on

Per a Aurora Gómez, de Tu nube seca mi río, “la ruralitat és un eix d'opressió en la digitalització. Es plantegen macroprojectes en zones molt conservadores, despoblades i envellides”

Centre de dades d'Amazon al terme de Villanueva de Gállego, a l'Aragó.

| VÍCTOR SERRI

s'instal·la, sigui per impacte directe, indirecte o induït". En aquesta mateixa línia, l'estudi "Barcelona com a port digital de la Mediterrània", en el qual també participa la cambra, assegura que, el 2025, els centres de dades generaran 2.200 llocs de treball a la capital catalana.

Malgrat les xifres optimistes, aquests informes no són del tot neutrals, ja que qui firma el document és Digital Realty, un dels socis preeminents del lobby dels centres de dades Spain DC. Aquesta organització, fundada l'any 2021, a més de comptar amb empreses tecnològiques com Huawei o Siemens, té entre els seus *partners* companyies amb divisions en el sector immobiliari com Azora, CBRE, Dragados, el Grupo Lar o JLL i grans firmes de l'Ibex-35 com Iberdrola, Ferrovial o l'antiga divisió de serveis d'aquesta darrera, Serveo. Alhora, des del mes de febrer, en el seu equip directiu hi trobem la que va ser primera tinent d'alcaldia a l'Ajuntament de Madrid per Ciutadans entre els anys 2019 i 2023, Begoña Villacís. "Si abans les portes giratòries anaven de la política a les elèctriques, ara estem començant a veure com van de la política als centres de dades", reflexiona Aurora Gómez, de Tu nube seca mi río.

La mà d'aquest *pool* empresarial també apareix en un altre macroprojecte del sector, en aquest cas a Picassent (l'Horta Sud). El 28 de gener, el president de la Generalitat, Carlos Mazón, i l'alcaldessa socialista del municipi, Conxa García, van signar un acord amb Armando Layna, representant de l'empresa Digital Valley i vocal de Spain DC, per a la creació d'un campus de centres de dades que disposarà de 77 hectàrees de sòl. Segons es va anunciar, la infraestructura haurà de suposar una inversió de 2.300 milions d'euros i generarà 37.500 llocs de treball. El dia de la firma, Mazón va lligar el projecte a la reconstrucció de la comarca de l'Horta Sud després de la dana, tot assegurant que el Campus Digital Valley suposaria una "autopista, no només de dades, sinó d'inversió". Aquest mitjà s'ha posat en contacte amb Spain DC, però no se n'ha obtingut resposta.

Davant de la notícia, diverses veus del veïnat ja han mostrat la seva preocupació. Una d'elles explica que la instal·lació es construirà sobre una zona inundable i afegeix que la informació sobre les derivades mediambientals del projecte és ínfima. És per aquest motiu que un grup de residents a la població es va reunir amb el grup municipal del Bloc Compromís per demanar-li que presentés una instància al consistori. El document, al qual ha tingut accés la *Directa*, demana una còpia de l'acord d'intencions signat a dia 28 de gener. Alhora vol conèixer com es crearan "els nous 26.000 llocs de treball durant la construcció i 1.500 anuals durant la fase operati-

va". A més, la instància demana saber si Digital Valley tindrà exempcions fiscals i informació sobre els "consums estimats d'energia elèctrica i aigua (i si és potable o no) durant la fase operativa del centre de dades, així com l'origen del subministrament dels esmentats recursos".

Aquesta mena de moviments veïnals comença a no ser estranya allà on hi ha o es projecten centres de dades. De fet, a Cerdanyola del Vallès també estan sorgint veus de discòrdia contra els plans d'ampliació de la infraestructura digital des de col·lectius com Ecologistes en Acció i Guanyem Cerdanyola. L'Ajuntament de la ciutat vallesana ha declinat atendre la *Directa*.

Sigui com sigui, des de l'activisme es denuncia que les promeses de llocs de treball no s'estan complint. Luis García Valverde, activista d'Ecologistes en Acció, va treballar durant un temps a l'Aragó i considera que "els informes que parlaven de matèria econòmica i de llocs de treball no esmentaven com es faria possible, perquè hi ha una manca de transparència absoluta i l'administració no demanava cap informació". Per a Aurora Gómez, de Tu nube seca mi río, tot i les promeses, no és estrany que aquesta mena d'infraestructures se situï en zones rurals o empobrides. "La ruralitat és un dels eixos d'opressió més clar en el tema de la digitalització, perquè tots els macroprojectes, no només els centres de dades, es plantegen en zones molt conservadores, despoblades i amb un alt percentatge de gent gran". Afegeix que "quan les grans companyies del sector veuen una mínima resposta de rebuig se'n van a un altre lloc".

L'únic cas d'Ajuntament del qual hi ha constància que va negar-se a la construcció d'un centre de dades és el de Lleida. El desembre de l'any passat, l'alcald Fèlix Larrosa (PSC) afirmava el següent sobre la possibilitat d'acollir un projecte d'aquesta mena: "Necessiten molts metres quadrats i la capacitat de generar impacte local és molt limitada. No tenen atracció de persones per treballar, especialment amb talent, i al final consumeixen molts recursos com aigua i energia", per concloure que "són caps de sabates que no aporten res a l'economia local". Diverses persones com Luis García Valverde s'han intentat posar en contacte amb la Paeria lleidatana perquè els expliquin més a fons els motius de declinar l'oferta, ja que el cas de Lleida pot assentar "un precedent interessant" per a les lluites contra els centres de dades. "Vaig escriure a l'Ajuntament, però no em van donar cap informació", diu. De la mateixa manera i fent bona la màxima que considera que en el sector dels centres de dades els graus d'opacitat són elevats, la *Directa* ha demanat al consistori de la capital del Segrià més detalls del projecte frustrat, però no n'ha obtingut resposta. ●

Continguts blindats amb pany i forrellat

Una visita a dos centres de dades dels que disposa Amazon a l'Aragó permet comprovar com estan protegits per ferris dispositius de seguretat, propis d'una zona militaritzada. També es constata que són instal·lacions apartades dels nuclis urbans i que dinamitzen molt poc l'activitat econòmica i social

TEXT: **ALBERT ALEXANDRE**

Vistos des de fora, els centres de dades d'Amazon que hi ha a l'Aragó semblen indrets inexpugnables, edificis blancs de formigó, com caps de sabates gegants sense finestres. Els envolta una tanca metàl·lica de tres metres d'alçada amb punxes al capdamunt. Centenars de càmeres de videovigilància apunten inquisidores a l'exterior i la veritat és que es fa difícil caminar pels voltants sense sentir-se com un intrús que està on no hauria d'estar. Vistos des de fora, els centres de dades semblen presons, però en lloc de tancar persones, emmagatzemen milions de continguts en línia. Des dels vídeos que es penjen a internet fins a algorismes d'intel·ligència artificial. Des de pàgines web fins a documents de les administracions.

La *Directa* ha intentat concertar amb Amazon una visita a l'interior d'una d'aquestes instal·lacions. La firma tecnològica ha desembarcat amb força al territori i, set anys després d'anunciar que havia escollit Aragó com un dels seus enclavaments estrella a Europa, ara ja hi té tres centres de grans dimensions, els

anomenats d'hiperescala, que segons les veus que els qüestionen, necessiten tal quantitat d'aigua i d'energia per funcionar que, en un context de crisi climàtica, són insostenibles. La resposta de la companyia tecnològica: "per mesures de seguretat, no hi ha visites". No obstant això, hem anat a investigar sobre el terreny per conèixer de prop els centres de dades dels municipis d'El Burgo de Ebro i de Villanueva de Gállego. La companyia de venda en línia encara en disposa d'un tercer a terres aragoneses, que es troba a Osca.

Situat a tocar de l'autopista A-2, el centre de dades d'El Burgo de Ebro està als afores d'un polígon industrial anomenat El Espartal. El rodegen camps i molins de vent, i a escassos quilòmetres baixa el riu Ebre. En aquest sentit, la ubicació sembla fer bona la sentència de l'artista expert en l'arquitectura del món digital, Mario Santamaría, quan assenyala que "els centres de dades són un model extractivista, com una mina, que agafen aigua i electricitat, i per això s'instal·len als llocs on els surt més barat". Tot i que aquest centre ja està operatiu, davant la porta d'entrada del recinte es

veuen operaris de l'empresa constructora que entren i surten de les instal·lacions. Segons ens explica un d'ells, Amazon ja té una nau per emmagatzemar servidors en funcionament, però n'espera tenir tres en total.

Pel que fa al centre de dades de Villanueva del Gállego, es troba a uns pocs quilòmetres Saragossa i a tocar de l'autovia A-23, és a dir, la que va de la capital aragonesa als Pirineus. Rodejat també per camps, quan la vista busca a la llunyania es topa amb una implacable horitzontalitat. El sol cau a plom en un entorn sec. Tanmateix, la infraestructura està a prop del cabal del riu Gállego, que dona nom al municipi de l'acull, que no té més de 5.000 habitants. Hi governa una agrupació municipalista anomenada Federació dels Independents d'Aragó, que forma part de la Plataforma No Hablamos Catalán. En un restaurant del poble, la propietària ens explica que van ser els successius governs autonòmics aragonesos, primer amb el PSOE i després amb el PP, els que va impulsar la instal·lació del centre de dades d'Amazon. Més enllà d'això, apunta la restauradora, el projecte no ha su-

Centre de dades al Polígon Industrial El Espartal II, al terme d'El Burgo de Ebro
| **VICTOR SERRI**

La multinacional afirma que crearà un miler de llocs de feina als seus centres aragonesos, però la clientela d'un bar de Villanueva de Gállego no coneix ningú que hi treballi

posat un canvi notable per al municipi. De fet, diversos homes asseguts a la barra fan broma i diuen que, tot i que el centre d'Amazon va arribar al poble a so de bombo i platerets, no coneixen ningú que hi treballi.

En aquest sentit, el col·lectiu activista contra l'expansió dels centres de dades Tu nube seca mi río denuncia que, en realitat, aquestes infraestructures, després de la fase de construcció, no necessiten massa gent treballant-hi perquè estan “molt automatitzades”. En una línia similar, la investigadora de la Universitat d'Oxford Ana Valdivia explica que “dins dels centres de dades només treballen netejadores, personal de seguretat i algun enginyer d'operacions per controlar que els circuits funcionin correctament, que no hi ha cap problema elèctric i que les temperatures de les sales siguin adequades, però poca gent més”.

Amazon és conscient d'aquestes crítiques i, per això, segons un estudi d'impacte econòmic elaborat per la mateixa empresa i fet públic pel diari *Hoy Aragón*, a finals de la dècada, quan l'empresa tingui tots els seus centres de dades a la comunitat autònoma opera-

tiu, donarà feina a un miler de persones. Alhora, la companyia ha publicat a la seva web diversos articles explicant què implica treballar en una d'aquestes infraestructures. En aquests documents, quatre treballadores dels centres d'Aragó es mostren contentes de formar part de la firma tecnològica. “Quan em van confirmar que per fi era a dins no m'ho creia. Sempre havia tingut el famós síndrome de la impostora i pensava que no era possible entrar en una empresa tan rellevant com Amazon Web Service sense un títol universitari. Però aquí estic. I crec que això reflecteix perfectament un dels principis de lideratge d'Amazon: pensar en gran”, explica una d'aquestes empleades.

Sigui com sigui, conèixer el que passa dins dels centres de dades, saber el que passa allà on es guarda el rastre digital de milions i milions d'usuaris, és difícil. “Totes aquestes infraestructures estan molt blindades, perquè si passa alguna cosa dins del centre de dades, perden moltíssims diners”, assenyala Valdivia. Potser el símil més encertat, doncs, és el que es fa des de Tu nube seca mi río: “Són com bases militars”.●

El grup de dansaires Les Postisses
es va aplegar per primer com
l'any 2020 al CSOA L'Horta de
Benimaclet (València), que ha
esdevingut la seua base.
| **JAUME FERRANDO**

Sobiranes

BALLAR

SENSE

LÍMITS

TEXT: **MIREIA CORTÉS BERNABÉ**
FOTOGRAFIA: **JAUME FERRANDO**

El col·lectiu Les Postisses entén la dansa com una ferramenta política que subverteix els rols de gènere i els estereotips físics sovint associats al ball folklòric. Al costat d'iniciatives com les agrupacions musicals Tres Fan Ball i Rascanya, proposen una revisió del patrimoni musical del País Valencià on tradició i mirada de futur s'equilibren

A la fresca del capvespre i sota una claror tènue, els cossos mamprenen suaument un primer balanceig. La música esclata i ara sí, ja amb els braços en alt, els peus s'atreixen a desarrelar-se del terra: Les Postisses comencen a ballar. El fred no atura el moviment. Les cames, els malucs, els muscles, cada articulació i cada múscul, s'apropen i es barregen, es deslliuren i es distancien, es descoordinen i es tornen a encarrilar.

Les Postisses són un grup de danses populars i combatives que s'aplegà per primera vegada el desembre del 2020. Amb l'horitzó comú de desprendre's dels rols de gènere per ballar, decidiren llançar una convocatòria oberta per a reunir-se els dimecres al CSOA l'Horta de Benimaclet, a la ciutat de València. Germinaren a partir d'uns principis compartits, com l'autogestió, l'horitzontalitat, el transfeminisme o l'antiracisme. "Com que som un grup que posa el cos, d'alguna manera, encarnem aquests principis", sosté Eva Mompó, una de les balladores.

Jotes, malaguenyes, fandangos, coples, tarantel·les... i tot el que els tiren, posen en relleu el seu agraïment respecte als grups de danses que han mantingut el ball al territori abans que elles. Ara bé, com a grup, deixen clar que no aspiren a guardar intacta una tradició que, històricament, ha menyspreat moltes vegades els cossos dissidents. Reivindiquen la genealogia i el passat de la cultura popular valenciana, però exercint-la des de les lluites i perspectives del present. Abracen d'igual manera la cultura pop i el "mamarratxo". "Ens agrada tant ballar una jota com *perrejar*", explica Mompó. Deixa clar, però, que Les Postisses també es consideren continuadores de tradicions perquè addueix que quan ballen estan fent un exercici de memòria. I que altres grups que diuen ser guardians de la tradició, en realitat, també estan constantment reinventant-la.

"El ball tradicional està sovint marcat per una acadèmia que s'origina en el franquisme, i reflecteix de vegades aquests principis polítics", apunta Laia Valor, una altra balladora. Durant la dictadura, a partir de l'associació de Coros y Danzas de la Sección Femenina de la Falange, les cançons i danses tradicionals van ser revestides d'una forta càrrega simbòlica. Es promogué el rescat de balls arcaics i atemporals, tornant a l'austeritat camperola en una idealització del món rural, en contraposició a la idea cosmopolita de la Segona República. La intervenció franquista sempre era en clau regionalista, és a dir, s'instrumentalitzava el vessant folklòric com un mecanisme més per reforçar la consigna de la unitat nacional espanyola des de la regionalització.

PASSOS LLIURES SENSE COTILLA DE GÈNERE

A les quedades de Les Postisses, durant la primera hora, els passos són més guiats, mentre que la segona gaudeixen també del ball lliure. Esbossen una programació perquè, cada dimecres, una o diverses persones expliquen algun ball que coneguen

o amb el qual se senten còmodes. Aquesta figura va rotant i no és monopolitzada per un sol individu. "Està plantejat des de l'autoaprenentatge i contra la figura d'autoritat del mestre", indica Valor. El grup, d'aquesta manera, tracta de distanciar-se de l'academicisme rigorós i el perfeccionisme excloent. Així, dansar esdevé accessible per a moltes més persones.

Encara més, des de Les Postisses s'encoratja l'"errorisme": la reivindicació de l'errada com a part essencial del gaudi i l'aprenentatge. No es capfiquen a representar coreografies perfectes, sinó que la prioritat és més aviat passar-ho bé. Així ho expressa Eva Mompó, que condensa amb eixes paraules la raó de ser del grup: "l'objectiu és posar el gaudi en el centre". Això té molt a veure també amb l'esforç que es fa per cuidar els vincles dins del grup i parar atenció a l'afecte i les cures com a motors d'agermanament.

"Les danses en si mateixes són una reivindicació del dret a ocupar l'espai i defensar una cultura que és nostra", argumenta Jordi Peñas, membre també del grup. Contra les posicions monolítiques que prenen només la ràbia com a element capaç de mobilitzar, considera essencial compartir idees amb altres per mitjà de la festa i el gaudi. El ball pot vertebrar així una xarxa de connexions estimulants. Peñas argumenta que el que estan fent és crear i mantenir cultura, bevent d'influències de molts llocs, transformant-les i personalitzant-les quan escau o quan els ve de gust. Moltes vegades acudeixen a ballar als pobles unes o altres membres del col·lectiu, o s'enriqueixen buscant nous llocs amb balls per explorar. "No sols defensem el territori, sinó que també compartim eixe territori", destaca.

Des del començament, Les Postisses han tingut clar que volien desprendre's del binarisme de gènere que en molts espais encara reglamenta l'exercici del ball. Així, les coreografies que impliquen una parella no són ordenades seguint la pauta dona/home. Senzillament, per a explicar el ball, les dues persones seran lletres (A, B), o nombres (1,2). Així, tal com observa Peñas, "tot el món pot fer del o de líder, sense distincions de gènere". I seguint aquest tret del ball lliure, el grup opta també per no encotillar-se en una indumentària fixa: cadascuna vesteix com vol.

A més, juntament amb diversos col·lectius de València, com la Rondalla Majao -qui habitualment interpreta les tonades que ballen-, la Dàhlia, o gent de l'entorn del Cor de la Caixeta (ara inactiu), han afaïçonat lletres i melodies d'algunes cançons. Tot i això, l'autoria col·lectiva no és fixa, sinó que cada cançó està composta per persones distintes. D'aquesta manera, han tractat d'elaborar un repertori cantable, ballable i tocable. I alhora, adaptat a l'ideari del col·lectiu. Així, per exemple, han canviat aquells versos que transmeten un missatge sexista o masclista, perquè, tal com apunta Laia Valor, "no volem estar ballant una cançó que parla explícitament d'una violació". Després, sovint és la Rondalla Majao qui interpreta les tonades que ballen.

Una altra qüestió que tenen en compte les balladores del grup té a veure amb la benvinguda de la pluralitat de cossos. Intenten trencar amb la dinàmica tradicional dels espais de ball, en què no tots els cossos són rebuts de la mateixa manera, i

A Les Postisses s'han volgut desprendre del binarisme de gènere, de manera que les coreografies que impliquen una parella no són ordenades seguint la pauta dona/home

Les Postisses porten els seus balls a molts indrets, des de festes de poble a Kafetes o trobades d'altres col·lectius.

| JAUME FERRANDO

això té conseqüències sobre el rol de cadascú perquè l'aspecte físic també està travessat per relacions de poder. A un fanzine que van publicar, *Roda la Bola*, es constata que Les Postisses ballen “per crear espais més segurs per als nostres cossos dissidents. Cossos grossos, neurodivergents, no binaris, bollers, trans, bis, mariques, exclosos, marginals, imperfectes, desajustats, estrangers, racialitzats, disfuncionals, improductius...”. Per a Jordi Peñas, fer dansa popular ha de voler dir que cadascú balle amb el cos i la identitat que tinga, sense entrar en judicis.

Amb tot açò, el grup entén que persegueix la recuperació del veritable caràcter popular de les danses. Quan ballen en públic, moltes vegades executen passos senzills o que es puguin aprendre mirant, perquè s'hi unisca més gent. Porten el ball a molts llocs: festes de poble, kafetes o alguna trobada que organitza altre col·lectiu. I a voltes també han fet algun taller de ball, tot i que tendeixen sobretot a reunir-se en saraus. Arran de l'afinitat, han anat sorgint amb el temps altres projectes al si del grup. Per exemple, la composició de *Roda la bola*, on es divulga el projecte i les possibilitats transgressores que poden emanar de les danses enteses de la manera que les entenen. Sovint, a més, el grup fa trobades amb altres propostes culturals alternatives, el que dona peu a entroncaments heterogenis, com la col·laboració amb la Rondalla Majao, o alguna trobada amb la Jove Muixeranga de València.

TOTHOM ÉS CONVIDAT

De la mateixa voluntat popular que Les Postisses també parteix Tres Fan Ball, una agrupació de músics que interpreta sons tra-

dicionals i populars. Des de fa diversos anys és costum celebrar un concert de benvinguda dels estudiants Erasmus a València, acompanyat del que s'ha anomenat Ball a Plaça. Dídac Palau, un dels músics, guia els passos, i tothom entre el públic els segueix. Moltes de les balladores improvisades no parlen català; sinó anglès, italià, francès o alemany, observa Joan Mora, un altre dels membres de Tres Fan Ball. Però quan Palau explica la coreografia, gràcies a la seua expressivitat candent i al llenguatge universal de la música, tothom entén el que diu. El català arriba així a tothom, sense necessitat de traduir-se.

Tres Fan Ball naix la tardor del 1993, al si d'una acampada, i de l'amistat prèvia dels primers components, en un context en què la música tradicional tenia escassa presència al País Valencià. Joan Mora es mostra optimista respecte al panorama actual de la música en valencià. “Ara tenim bona salut”, comenta. Afegeix com a punt positiu que hui la música folk s'ha anat diversificant i barrejant amb altres gèneres. Però matisa que d'iniciatives que tinguen una activitat semblant a la seua, de promoure el ball popular amb la idea que puga participar-hi tothom, no n'hi ha tantes.

Els músics consideren que l'evolució i la situació del ball està travessada per molts altres factors, més enllà de les institucions, que la conjuntura governamental de cada moment afecta, però no és absolutament determinant. No obstant això, Mora puntualitza que “a alguns llocs als quals hem estat tocant 20 o 25 anys seguits, no ens han tornat a cridar des que hi governa l'extrema dreta”. Més enllà de les institucions, Tres Fan Ball també són contractades moltes vegades per ►

El conjunt Rascanya va nàixer en 2007 i té la seua base a les comarques de l'Horta Nord, l'Horta Oest i el Camp de Túria.

Tres Fan Ball, grup nascut en 1993, s'ha fet popular per amenitzar el Ball de plaça que té lloc cada any amb estudiants d'Erasmus a València.

El grup Rascanya, en les seues actuacions, rebutja separar el públic per gèneres i ha canviat algunes lletres per a evitar un missatge masclista

► col·lectius culturals, sovint amb posicions crítiques amb les institucions.

“El ball sempre ha format part de la vida -apunta el dolçainer Fabrici Banyos, també integrant de l’agrupació. Sobretot, però no exclusivament, en pobles i entorns rurals”. Ballar, per als músics del conjunt, és una forma de sacsejar els malestars fora del cos. Els components de Tres Fan Ball sostenen que el ball és una bona eina per teixir una xarxa de persones de diferents pobles, barris o comarques. A més, com les balladores de Les Postisses, posen el gaudi molt per davant del fet de fer-ho bé. I s’intenta que la participació siga intergeneracional. Els músics asseguren que, en moltes situacions, especialment quan es tracta de festes de poble, troben fileres amb gent de totes les edats, grans i joves, i també una notable presència de xicalla. A més, de vegades, toquen en activitats escolars. Amb els xiquets en edat formativa, segueixen les mateixes dinàmiques de ball col·lectiu que amb gent adulta. Si cal, simplifiquen les coreografies. Així, conviden també les generacions més menudes al ball de plaça.

Les arrels musicals de Tres Fan Ball són profundes. Dídac Palau, per exemple, és descendent d’una família que va més de vuitanta anys que es dedica a la música, formada sobretot per dolçainers. Joan Mora aclareix que, a banda de la música folk i les agrupacions de ball de molts territoris i cultures, les seues principals referències són l’entorn: “le nostres mares i pares, iaïos, oncles, amics... Venim un poc de tot això”.

VETLAR PER LA CULTURA LOCAL

A la primavera de 2007 es va formar l’agrupació musical Rascanya, amb base a l’Horta Nord, l’Horta Oest i el Camp de Túria. De la mateixa manera que Tres Fan Ball o Les Postisses, aquesta iniciativa també fa camí per difondre la música i el ball popular arreu del territori. L’espectacle rascanyer està narrat i cantat íntegrament en valencià. I, des del grup, es cuida que una part del repertori musical siga d’arrel valenciana, siguen jotes, boleros, fandangos o masurques a l’estil de la Costera. Però també interpreten tarantel·les del sud d’Itàlia, borreïas d’Occitània, o algun an-dro, so típic de la Bretanya. Els components del grup indiquen que, generalment, són balls d’altres cultures europees properes i que estan en una situació semblant a la del País Valencià: una llengua minoritzada, dins d’una cultura amenaçada per una altra més potent, centralista i imperialista. Marta Margaix, una de les integrants de Rascanya, recalca que defensen la continuïtat d’una cultura popular que sovint s’ha mantingut des de la senzillesa: “Quan no hi havia diners per a tocar instruments, la gent s’apanyava amb culles, cassoles, caixes, o el que trobaren. Qui volia ballar ballava, qui no, tocava, qui no, cantava i qui no, gaudia de l’ambient”.

Francesc Sanchis, un altre dels músics del grup, considera urgent donar suport a la creació local enmig d’un món tan intensament globalitzat. Amb aquest argument, de la mateixa manera que li sembla important consumir aliments de proximitat, també ho és nodrir-se de la cultura que ens envolta i reconèixer-li el valor que té. “Si no defensàrem el fet local, al final tots parlàrem en anglés i sempre ballàrem reggaeton, de manera que es perdria tota la diversitat”, argumenta. Sanchis defensa que el ball és un tret identitari d’un poble, com també ho és la llengua, el paisatge o els fruits que s’hi cultiven. “Tot això defineix una personalitat”, reflexiona.

Rascanya comparteixen amb Les Postisses el rebuig pels rols de gènere. Així, també redefeixen les lletres d’algunes cançons i no forcen el públic a dividir-se entre “homes i dones”. “No volem transmetre un missatge masclista ni volem que diguen que Rascanya no ha evolucionat”, aclareix Francesc Sanchis.

Els rascanyers pensen que al País Valencià no hi ha hagut un vertader reconeixement dels grups de música folk, com sí que ha succeït en grau més alt en altres indrets com Galícia, Catalunya o el País Basc. Entre les causes d’aquesta realitat, assenyalen la manca d’un circuit estable que permeta que els grups tinguen un mínim volum de concerts assegurats. Marta Margaix ho compara amb la seua experiència a Galícia, en què va veure molta xicalla i jovent ballant jotes o muineyeres. “Allí hi ha futur, perquè hi ha gent molt jove que balla de seguit. Ací pareix que el relleu està més complicat”, assenjala. Sanchis afegeix que aquest panorama també té el suport d’una televisió autonòmica gallega que aposta per programes específicament de folk, que troba una mancança al País Valencià en eixe sentit.

L’any 2017, Francesc Sanchis va publicar amb Edicions 96 el llibre *Ben ballat!*, sobre les danses populars valencianes, amb la intenció principal que s’emprara en col·legis i instituts. Des de Rascanya, consideren que el primer lloc d’aprenentatge d’eixa tradició hauria de ser l’escola. “Totes les lleis educatives deixen clar que en àrees com educació física o música, l’alumnat ha d’aprendre balls col·lectius i típics valencians. Però després, la realitat és que no s’expliquen”, comenta l’autor. Des del grup se sosté que cal una major promoció institucional de la música i el ball popular, i troben que el seu menysteniment té moltes similituds amb la desprotecció lingüística del valencià. Afirmen que quasi sempre senten que tenen més suport d’iniciatives privades -com col·lectius reivindicatius, associacions particulars o editorials com la que va publicar el llibre- que no de les institucions. Francesc Sanchis emfatitza que és important que els ajuntaments tinguen en compte iniciatives com Rascanya, perquè això és un indicador que s’inverteixen diners públics per a pagar música “en valencià, tradicional, popular i de qualitat. Al final -conclou Marta Margaix- sempre estàs remant a contracorrent”. ●

Tornar la vida al sòl

TEXT: **ÀNGELA JUSTAMANTE**, BIÒLOGA I COMUNICADORA CIENTÍFICA DEL CREAF
IL·LUSTRACIONS: **LLUÍS RÀFOLS**

El sòl que trepitgem és ple de vida. És l'hàbitat de milers d'espècies de plantes, insectes, fongs, i altres organismes, que conformen tot un univers d'interaccions. A més, ens proveeix de molts serveis essencials. Per exemple, produeix la major part dels aliments que consumim, emmagatzema carboni atmosfèric i actua com una esponja que absorbeix l'aigua i ajuda a reomplir els aqüífers. El problema és que, en el cas dels sòls agrícoles (a diferència dels forestals), anys d'agricultura intensiva, basada en monocultius, maquinària pesant i un excés de pesticides i fertilitzants, han empobrit la seva vida i els han deixat nus. Això fa que cada cop siguem més dependents de fertilitzants externs per conrear. Aquests químics tenen un impacte en els ecosistemes. Un exemple és l'excés de nitrats que, entre altres conseqüències, contamina els aqüífers. De fet, un estudi del Centre de Recerca i Aplicacions Forestals (CREAF) de la UAB assenyalava que el 80% dels fertilitzants nitrogenats usats en l'agricultura es perden i tenen un impacte molt negatiu a la natura. A més, els cultius intensius també emeten una gran quantitat de CO₂ perquè fan servir maquinària

pesant que funciona amb gasoil, a banda d'altres pràctiques que disminueixen el contingut de matèria orgànica. Per revertir la situació, la ciència treballa en nous models agrícoles que recuperin la salut del sòl perquè sigui més fèril, capaç d'acollir biodiversitat, emmagatzemar més carboni i mantenir-se humits –especialment útil en situacions de sequeres com les que patim al Mediterrani– i, en definitiva, perquè el sector estigui millor adaptat al canvi climàtic. Una de les alternatives que està agafant força és l'anomenada agricultura regenerativa. A Catalunya ja hi ha finques que apliquen aquest tipus de producció des de fa anys. Quatre d'elles –Pomona Fruits, VerdCamp Fruits, Planeses i Família Torres– participen en el projecte RegeneraCat, una iniciativa que coordina el CREAF amb l'objectiu de remarcar amb dades científiques els beneficis del model regeneratiu.

COM ÉS UN SÒL SA?

Un sòl sa és un sistema viu. La seva estructura ha de ser porosa i permeable perquè pugui circular-hi l'aire al mateix temps que absorbeix i reté aigua. La matèria orgànica, que es conforma amb restes vegetals i animals, conté una gran quantitat de carboni que queda emmagatzemat al sòl.

Horitzó O
Fullaraca i restes en descomposició.

Horitzó A
Barreja de minerals i matèria orgànica.

Horitzó B
S'acumulen materials de capes superiors.

Horitzó C
Minerals parcialment alterats.

Roca mare o material parental
Material geològic no alterat.

Nòduls radicars
Alberguen bacteris fixadors de nitrogen, un nutrient fonamental per a les plantes.

Fongs
Formen una xarxa amb les seves hifes (filaments) que ajuden a agregar el sòl.

Cucs de terra
Milloren l'estructura del sòl excavant galeries, afavorint l'aïreació i la penetració de l'aigua.

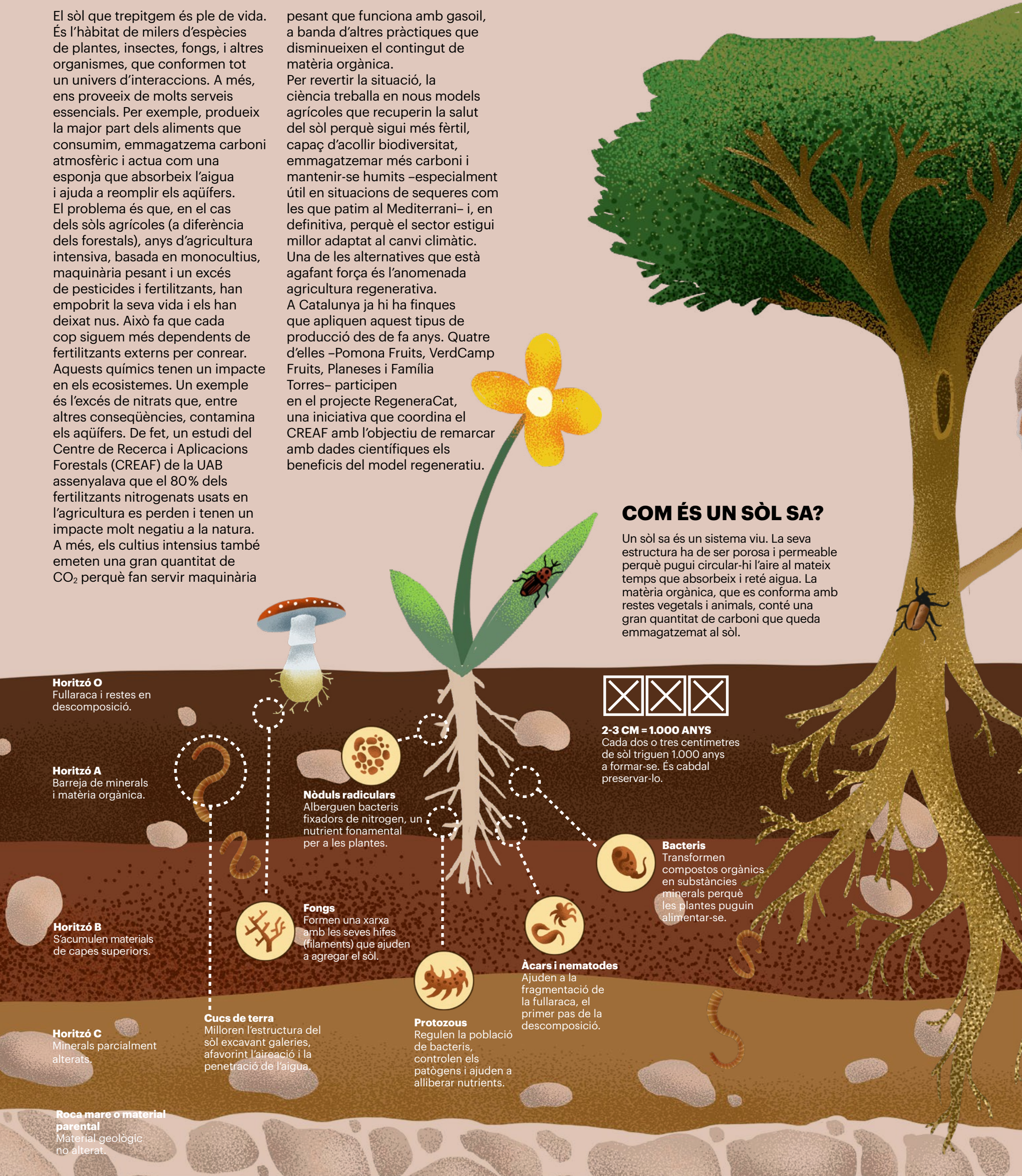
Protozois
Regulen la població de bacteris, controlen els patògens i ajuden a alliberar nutrients.

Àcars i nematodes
Ajuden a la fragmentació de la fullaraca, el primer pas de la descomposició.

Bacteris
Transformen compostos orgànics en substàncies minerals perquè les plantes puguin alimentar-se.

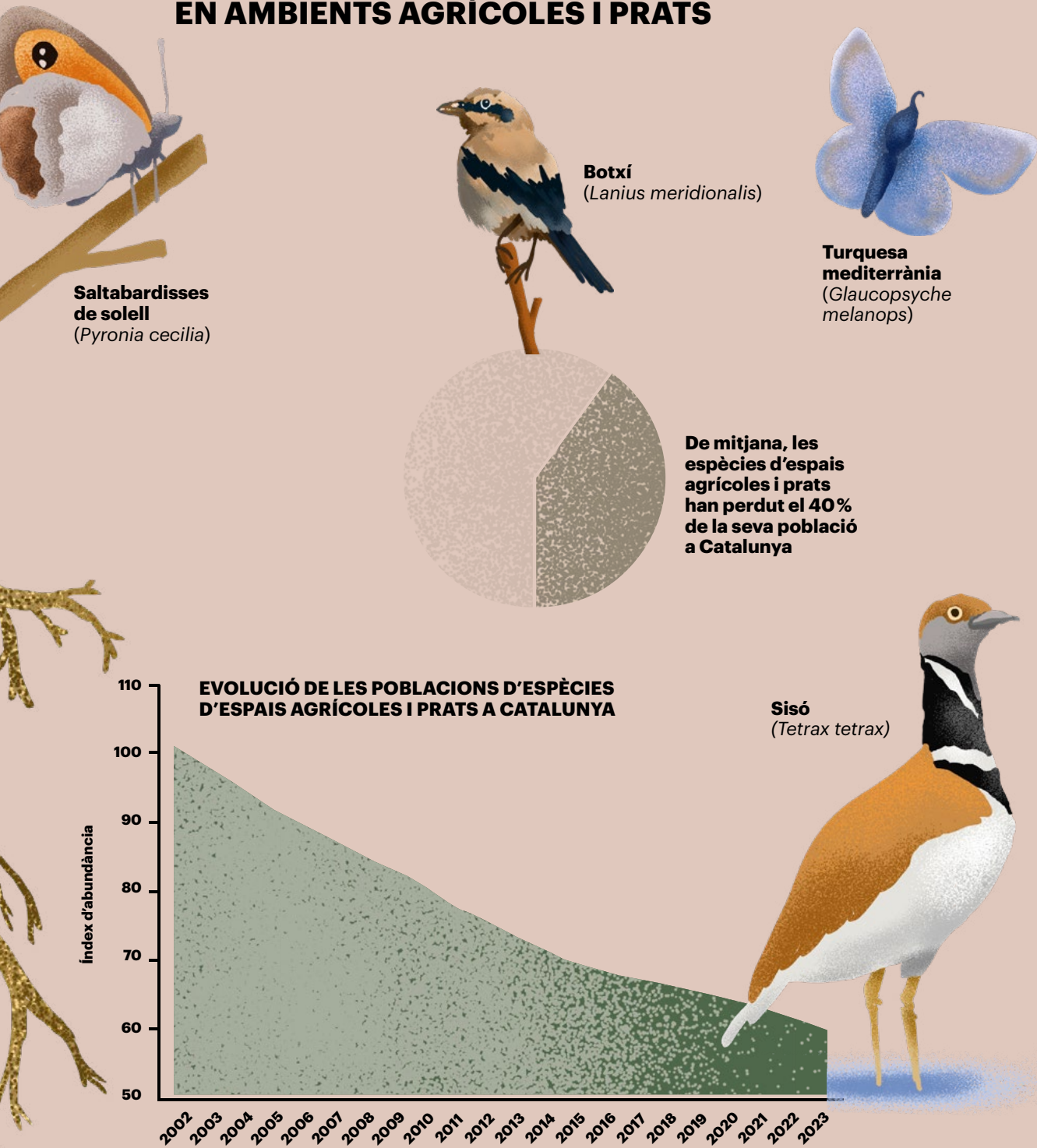
2-3 CM = 1.000 ANYS
Cada dos o tres centímetres de sòl trigen 1.000 anys a formar-se. És cabdal preservar-lo.

TÈCNiques D'AGRICULTURA REGENERATIVA

ESPÈCIES QUE HAN DISMINUÏT EN NOMBRE EN AMBIENTS AGRÍCOLES I PRATS

BENEFICIS DE L'AGRICULTURA REGENERATIVA RESPECTE A LA CONVENCIONAL

Segons els resultats del projecte europeu Polyfarming

Absorbeix
30 cops
més de CO₂ cada any

Reté més d'un
20%
d'aigua

Disminueix un
40%
emissions de CO₂

0,4%
Segons la iniciativa '4x1.000', és l'augment en la retenció de carboni de tots els sòls del món -entre altres mesures mitjançant un canvi en les pràctiques agrícoles- que podria compensar la totalitat de les emissions actuals de gasos d'efecte hivernacle.

PER SABER-NE MÉS:
creaf.cat

Font: Observatori del Patrimoni Natural i la Biodiversitat.

Aprenentatges feministes per decreïxer en l'essencial

Els plantejaments per fer les vides sostenibles no han de basar-se tant a reduir i limitar-nos, sinó a recuperar l'accés de totes als béns comuns i als espais comunitaris. Els límits els hem de posar a les empreses que acaparen béns, frenant megaprojectes i aconseguint que l'accés a l'habitatge, la terra i l'alimentació deixin de ser negocis

TEXT: **JÚLIA MARTÍ COMAS**
INVESTIGADORA DE L'OBSERVATORI PEL DEUTE EN LA GLOBALITZACIÓ I AUTORA DE L'INFORME "DECREIXEMENT ECOFEMINISTA. DESACCELERAR PER RECUPERAR LA VIDA"

IL·LUSTRACIÓ: **MARINA BAFALUY**

Imaginem que aconseguim que s'acabin els desplaçaments forçats, que no ens facin fora de casa, que no abusin mai més de nosaltres, que no acabem el dia esgotades, que els paisatges no s'omplin de macroprojectes, que desapareguin les indústries militars i la guerra contra els cossos feminitzats... que tothom tingui un plat a taula, un llit calent, que puguem alimentar-nos amb productes locals i veure més enllà del ciment, que mai més considerem a ningú il·legal, que puguem moure'ns però també arrelar... I, sobretot, imaginem que el desig d'una vida plena no ens porti a consumir més sinó a expandir els vincles, les maneres de relacionar-nos, les ganes de cuidar la "xarxa de la vida" que ens sosté a totes (naturalesa humana i no humana incloses).

Sembla un somni, però no ho és. És un horitzó possible, i no només desitjable. Un horitzó que parla de decreixement. Però, també ens fa parlar de feminismes, de dissidències, d'antiextractivisme, d'antiracisme i de decolonialitat. Faig aquest

exercici d'imaginació per reivindicar una proposta de transformació que no ens constrenyi, sinó que amplii les possibilitats de viure vides més plenes i dignes. Una proposta que connecti directament amb les nostres vides, amb la nostra quotidianitat, però no per carregar-nos de més culpes, sinó per obrir-nos camins col·lectius per recuperar la capacitat de decidir sobre el nostre destí.

Si observem l'explosió feminista dels 8M del 2018 o el 2019, podem constatar que una de les claus de l'èxit va ser la capacitat de connectar els malestars propis amb la ràbia col·lectiva. Una força que, per mitjà de la vaga feminista, va poder convertir els espais quotidians en espais de disputa, interpel·lant-ho tot i a tothom i creant un nou sentit col·lectiu que -lluny de les batalles morals a les quals ens volen encasellar últimament- parlava d'aconseguir vides bones per a totes.

Em ve al cap un exemple que ho il·lustra molt bé: en plens preparatius de la vaga de 2018, la coral de dones del meu poble es declarava feminista (quan pocs mesos abans havien

deixat clar que això no anava amb elles). De cop, ja no se sentien jutjades per una etiqueta estreta, sinó que reclamar-se feministes els servia per reivindicar les cures que havien fet tota la vida i sentir-se, així, part d'una marea global que deia prou a les violències i les vides limitades pels mandats patriarcal.

No és només per nostàlgia que recordo aquells mesos i reivindico els aprenentatges del cicle de mobilitzacions feministes, sinó perquè tinc clar que necessitem urgentment tornar a desbordar-ho tot: desbordar els carrers però, sobretot, desbordar les reivindicacions i la lògica d'organització en sectors estancs (el feminisme, l'ecologisme, el sindicalisme, etcètera).

Com ho fem ara perquè les dones d'aquella coral es declarin ecologistes? O fins i tot decreixentistes? I antiracistes? No tinc la resposta a aquesta pregunta, però sí algunes intuïcions. La primera és que necessitem articular encara més les diferents anàlisis sobre les crisis. Cal reconèixer la complexitat del context actual, però, al mateix temps,

buscar formes senzilles d'explicar aquesta complexitat.

L'economia feminista va tenir l'oportunitat de les vagues del 8M per traduir les teories en consignes i per demostrar que no parlava de coses abstractes sinó d'estructures que ens travessen a totes de la manera més quotidiana. I penso que l'ecologisme i la lògica del decreixement no aconseguiran interpel·lar-nos de la mateixa manera si no es fan més permeables a les mirades i estratègies feministes, que són les que es connecten d'una forma més directa amb els malestars i les violències quotidianes que produeix aquest sistema.

Comprendre que la crisi ecològica i la reproductiva (és a dir, la dificultat de reproduir i sostenir la vida) van de bracet, que totes dues són contradiccions centrals del sistema capitalista i, per tant, esclatxes per fer-lo trontollar, és important en el pla teòric, però sobretot és important per poder transformar els malestars, les violències i les pors en motors per aconseguir canvis.

La segona intuïció és que necessitem propostes alternatives integrals: no ens podem permetre el luxe d'afegir simplement un "toc lila" a les perspectives climàtiques ni fer propostes feministes que obviïn la crisi ecològica. A vegades es parla, per exemple, dels treballs de cura de la vida i els ecosistemes com a "treballs climàtics" i es fa una crida a remunerar-los i ampliar-los, però no s'incorpora una mirada més àmplia que parlaria de transformar d'arrel les formes de sostenir la vida.

Tota proposta de transició ecosocial hauria de plantejar, entre altres coses, formes de reparar els deutes i violències (patriarcal, racistes, de classe...) que ha generat un sistema de cures al servei de la producció capitalista, i enllaçar les lluites per aconseguir vides dignes amb les lluites ecologistes.

Una de les reivindicacions que pren força és, justament, la d'aconseguir formes de sostenir la vida no mercantilitzades. És a dir, garantir l'accés a habitatge, l'alimentació, l'educació o les cures al marge dels mercats ca-

pitalistes. Aquesta proposta és clarament decreixentista, perquè no només és fonamental per posar fi a la precarietat i dignificar les vides de la gent, sinó que també és una manera d'avançar cap a una economia de subsistència (com diria Maria Mies), una economia centrada a garantir la reproducció de la vida (la subsistència), en lloc de l'acumulació capitalista. A

posa gràcies a la privatització dels béns comuns i l'espoli dels mitjans de vida. És a dir, a través d'una escassetat imposada. I és encara més violent en un moment en què l'espoli s'aprofundeix (en forma de macroprojectes, deutes o expulsions especulatives) i per les dones i altres persones responsables de sostenir les seves famílies que no es poden permetre posar

ecologista i decolonial; un camí cap al decreixement que no parla de reduir i limitar-nos, sinó de recuperar l'accés als béns comuns, ampliar els serveis públics i expandir els espais comunitaris i cooperativistes per poder treballar i endeutar-nos menys. Per aconseguir això, els límits els hem de posar a les empreses capitalistes, expropiant els béns acaparats, frenant els nous megaprojectes, regulant els principals sectors de negoci dels fons d'inversió (habitatge, terres cultivables, alimentació...), etcètera. Alhora, hem d'alimentar experiències que ens permetin concretar aquests somnis i començar a assajar formes col·lectives i democràtiques de decidir com volem sostenir la vida amb criteris d'ecoeficiència, equitat i reparació.

Com diu la filòsofa i sociòloga Raquel Gutiérrez, es tracta que "el tren no pugui tornar a caminar; dissoldre la seva possibilitat mateixa de marxa; encara que també es tracta que sigui possible viure fora del tren, creant nous termes i condicions per a la reproducció general de la vida". ●

Tota transició ecosocial hauria de reparar les violències patriarcal, racistes, de classe... que ha generat un sistema de cures al servei de la producció capitalista

més, si traiem les necessitats bàsiques de les mans dels mercats capitalistes, podem treballar menys i desaccelerar l'economia productiva, començant a desactivar el xantatge del salari.

Aquest xantatge per aconseguir una retribució a qualsevol preu s'im-

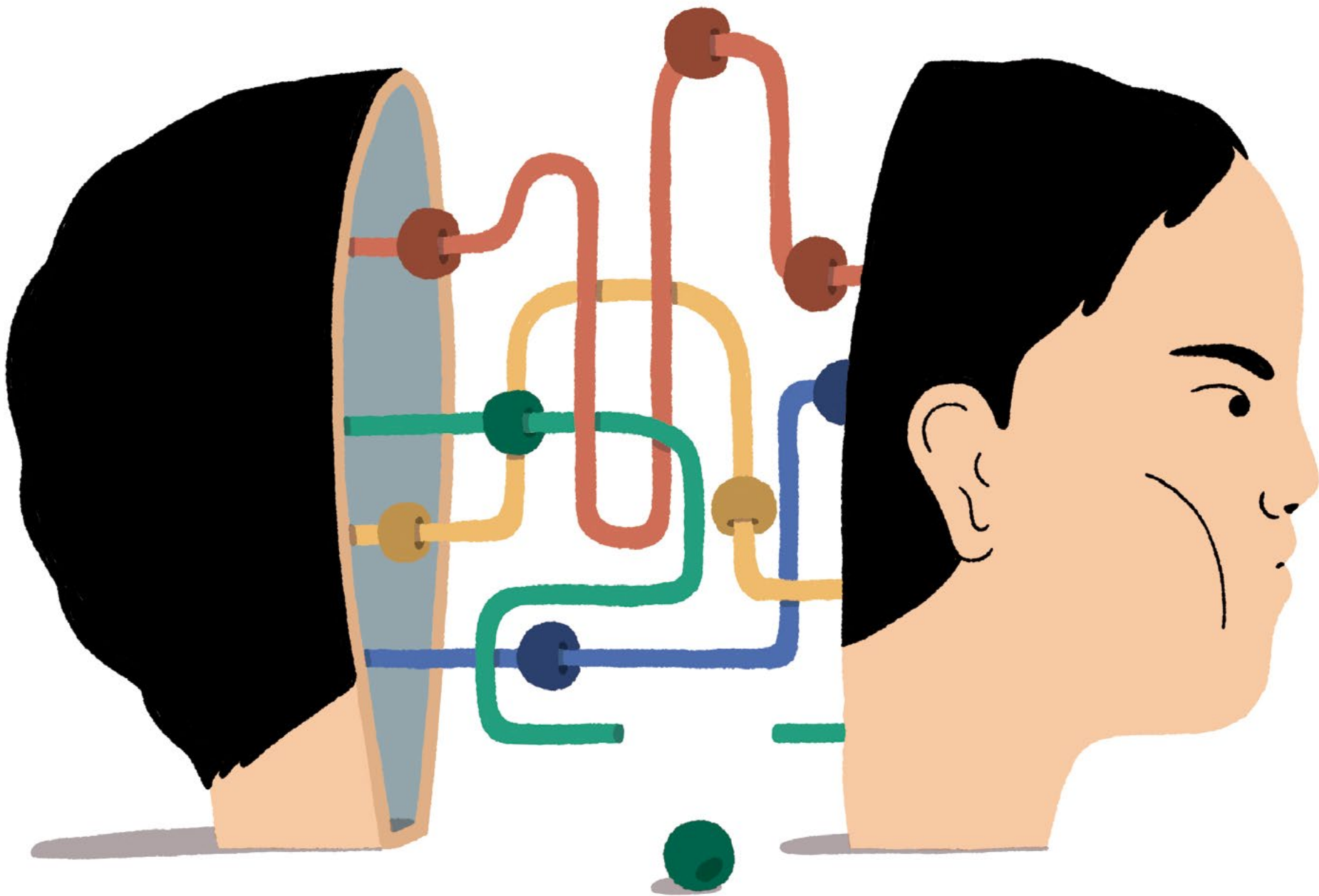
posa en perill la renda que reben.

Per això, recuperar l'abundància radical i la riquesa pública (enteses com a formes de revertir les privatitzacions a través d'institucions tant estatals com comunitàries) és una reivindicació anticapitalista, feminista,

Pluridiscapacitats: amb drets i amb futur

TEXT: **CARLOS VARELA**
CORDINADOR D'ÀMBIT SOCIAL D'ASPACE DE CATALUNYA

IL·LUSTRACIÓ: **MARINA CAMPRUBÍ**

Les persones amb malalties del neurodesenvolupament s’han d’adaptar a un sistema que només les tracta amb lògica de l’assistencial. Hem de proporcionar-los entorns preparats, suports i oportunitats reals perquè puguin decidir i construir amb autonomia el seu projecte vital

Quan parlem de pluridiscapacitat i alta complexitat, sovint pensem en dificultats i barres. Però també parlem de vides plenes de potencial, de famílies compromeses, d’ulls que somriuen tot i el cansament, de mans que acompanyen i de projectes de vida que reclamen ser escoltats. Parlem de coratge, d’esperança i de lluita.

Darrere cada diagnòstic hi ha una història única, un infant que creix, una família que s’adapta, una comunitat que pot escollir si acompanya o ignora. I és aquí on es juga el futur col·lectiu: en la capacitat de veure les persones amb pluridiscapacitat, no des del que els falta, sinó des del que aporten.

Les malalties del neurodesenvolupament són condicions que afecten el desenvolupament del cervell i del sistema nerviós, sovint des de la primera infància. A Catalunya, milers de persones conviuen amb situacions com la paràlisi cerebral, les epilèpsies greus o altres diagnòstics relacionats. Aquestes condicions impacten directament en la motricitat, la comunicació i l’autonomia personal, i comporten la necessitat d’un suport constant al llarg de la vida.

L’atenció precoç especialitzada, quan s’activa de manera adequada i coordinada, pot marcar una diferència radical en el desenvolupament de l’infant i en la qualitat de vida de les famílies. Iniciatives pioneres que integren l’atenció sanitària, social i educativa comencen a oferir respostes més ajustades, àgils i humanes.

Tanmateix, aquestes bones pràctiques encara no són una realitat estesa. L’atenció precoç no arriba a tothom, les llistes d’espera són llargues i els recursos territorials desiguals. Això obliga moltes famílies a buscar, gestionar i finançar suports per compte propi, i això sol generar esgotament i desigualtat. Cal que les experiències que funcionen inspirin un canvi estructural.

L’educació és molt més que una etapa formativa: és la porta d’entra-

da a la participació, a la construcció de vincles i a l’autonomia. Per a les persones amb pluridiscapacitat, garantir una educació adaptada a les seves necessitats és clau per desenvolupar el seu potencial i sentir-se part activa de la societat.

Tenim experiències valuoses tant en centres ordinaris amb suports intensius com en escoles d’educació especial que ofereixen entorns altament especialitzats. Aquests dos models, lluny de ser excloents, poden i han de conviure de manera complementària, oferint a cada infant el que realment necessita.

Les aules que funcionen són aquelles on els equips docents, terapeutes i famílies treballen de manera coordinada, amb metodologies flexibles i una mirada centrada en la persona. Aquestes experiències ens mostren que una educació inclusiva i de qualitat no només és possible, sinó desitjable per a tothom.

El pas a l’adolescència suposa un moment clau per a la construcció de la identitat i l’autonomia. Per a les persones amb pluridiscapacitat, aquest període pot esdevenir una gran oportunitat si el sistema educatiu i sanitari garanteix continuïtat, suports i referents. Afortunadament, ja comencem a veure bones pràctiques que ens mostren camins viables: projectes que aposten per la formació adaptada, la participació activa en entorns educatius i iniciatives d’inserció laboral amb visió a llarg termini.

No obstant això, aquestes experiències encara no són generalitzades. Massa sovint, falta oferta formativa específica, manquen recursos laborals adaptats i el sistema sanitari es fragmenta en el pas dels serveis pediàtrics als d’adults. Sense circuits integrats ni equips especialitzats, la qualitat de vida es veu afectada, i el dret a escollir un projecte vital coherent es dilueix. És urgent consolidar aquestes experiències transformadores i garantir itineraris integrats, flexibles i centrats en les aspiracions de cada persona.

L’habitatge i la vida independent no són premis ni excepcions: són drets fonamentals que cal garantir. Si volem avançar cap a una societat realment inclusiva, cal trencar amb la lògica tradicional de l’assistencialisme i assumir que tothom hauria de poder construir el seu projecte vital des del centre de la comunitat.

Els models emergents ja ens mostren que és possible viure fora de les institucions, amb suports al domicili, habitatges compartits o xarxes de cures comunitàries. Són opcions que permeten a les persones mantenir el vincle amb l’entorn, exercir la seva llibertat i formar part activa del seu barri.

Aquesta aposta no és només una innovació social, és una qüestió de justícia. Les residències no poden ser l’única opció: han de ser el recurs excepcional i d’última instància, mai la via predeterminada.

Quan parlem de model assistencial integral, parlem de reconèixer que la vida de cada persona és un procés en transformació. Les necessitats canvien, les etapes vitals se superposen i els suports han d’estar a l’altura d’aquesta complexitat. Implica anticipar-se, prevenir, coordinar-se i garantir continuïtat, no només entre serveis, sinó entre moments vitals. És construir un ecosistema de suports àgil, humà i sostenible que posi la persona i el seu projecte de vida al centre de tota decisió.

Conviure amb una malaltia del neurodesenvolupament implica un procés de transformació constant, tant per a la persona com per al seu entorn. Les famílies sovint transiten per moments de dol. La diversitat funcional no és una anomalia, sinó una expressió legítima de la condició humana. Reconèixer-la, visibilitzar-la i acompanyar-la és essencial

La dignitat i l’autonomia no poden estar condicionades per la disponibilitat de places, sinó que les ha de garantir un sistema que prioritzi la vida en comunitat

Viure com volem viure implica reconèixer que la llibertat, la dignitat i l’autonomia no poden estar condicionades per la disponibilitat de places, sinó garantides per un sistema que prioritzi la vida en comunitat com a norma i no com a aspiració.

Les necessitats de les persones amb malalties del neurodesenvolupament no es poden entendre a trossos. Són vides senceres, no fragments. Són realitats complexes que no caben en compartiments estancs ni protocols desconnectats. Quan el sistema no coordina, el pes recau injustament en les famílies, que esdevenen gestores informals d’un laberint administratiu, sanitari i social.

Viure com volem viure implica reconèixer que la llibertat, la dignitat i l’autonomia no poden estar condicionades per la disponibilitat de places, sinó garantides per un sistema que prioritzi la vida en comunitat com a norma i no com a aspiració.

El futur que imaginem no és una utopia, és una exigència democràtica i social. És un futur on les persones amb pluridiscapacitat no s’hagin d’adaptar constantment a un sistema que no les preveu, sinó que trobin entorns preparats, suports i oportunitats reals per decidir com volen viure. Aquest futur exigeix valentia institucional, aliances sòlides i un canvi cultural que situï la diversitat i la cura com a pilars d’una societat avançada. ●

“Cal que els infants desnonats no s’hagin d’amagar de res a l’escola”

Anna Pérez i Núria Cervera són directora i cap d'estudis, respectivament, de l'escola pública Jacint Verdaguer, un centre d'alta complexitat del barri del Poble-sec de Barcelona. Davant dels casos de desnonaments que han afectat part del seu alumnat, han decidit implicar-se en la plataforma Docents O80, conformada per mestres i altres actors del sector educatiu que s'han unit per lluitar pel dret dels infants a l'habitatge

TEXT: **MARIANA CANTERO**
FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

A finals de l'any 2024, la comunitat educativa de Salt (el Gironès) va ser notícia després de crear el col·lectiu Prou desnonaments: docents pel dret a l'habitatge digne. Les ensenyants denunciaven que gairebé “cada setmana” tenien alumnes que “es veuen abocats al sensellarisme”, que no gaudien d'igualtat d'oportunitats i que estudiar en la seva situació es feia gairebé impossible. El col·lectiu es presentava per actuar en defensa dels drets de l'alumnat, demanava solucions polítiques i explicitava que el seu compromís anava més enllà de les quatre parets d'una aula.

La iniciativa es va estendre i va rebre el suport de les associacions de famílies d'alumnes de la ciutat. També va arribar a altres grups de mestres preocupades per la situació d'altres llocs de Catalunya: el mes de gener es va constituir l'assemblea de Barcelona, amb la participació de 120 persones relacionades amb l'àmbit educatiu. “Llavors, comencem a fer córrer el manifest i en menys de 24 hores teníem 300 adhesions. T'adones que realment era necessari, no? I bé, hi ha el nucli de Salt, després surt una assemblea a Manresa, una altra al Baix Montseny, al Vallès, a l'Hospitalet, al Maresme, i a Lleida. En aquests moments en són vuit”, explica Anna Pérez.

Cada grup s'autodenomina amb el codi postal de la zona on hi ha el centre formatiu. Mantenen reunions de coordinació, però cadascun segueix el seu camí. A Barcelona, el col·lectiu treballa per dimensionar la problemàtica, tot fent un mapatge amb les dades que s'aportin des de les escoles sobre in-

A Barcelona, el col·lectiu treballa per dimensionar el problema amb les dades que s'aportin des de les escoles: “Volem saber quants alumnes viuen en pensions, perquè l'Ajuntament no ens ho diu”

fants en risc desnonament, que viuen en infrahabitatges o en espais que els impacten negativament. “Volem posar xifres, perquè l'Ajuntament i el Consorci [d'Educació de Barcelona] no ens les donen. Per exemple, quants infants a Barcelona viuen en pensions? Això voldríem saber-ho per poder posar sobre la taula de què estem parlant”, diuen les membres de O80.

De Sants-Montjuïc estan respondent molts centres, detallen Pérez i Cervera, i ja compten amb la resposta d'una quarantena d'escoles de tota la ciutat. Durant el mes de maig esperen poder donar visibilitat a aquestes dades, però ja avancen alguna pinzellada. “Una de les coses que més surt és que els docents no saben com tractar la situació amb l'alumnat. Són temes molt delicats que impliquen emocionalment la criatura, i també la família”, explica Pérez.

Des dels centres, han detectat que és un tema que cal tractar amb l'entorn de les estudiants. “Hem viscut un procés també al si de les famílies, des d'amagar-ho i no dir-ho a l'escola, suposo que per un sentiment de vergonya”, explica Núria Cervera. “Aleshores, és important que una escola posi la seva pancarta que digui: ‘Prou desnonaments, no hi ha dret’... perquè la vergonya, en tot cas, l'ha de tenir qui desnona, però no la família que ho pateix”, reflexiona l'ensenyant.

“És una manera que vegin l'escola molt propera a aquesta realitat, que no hi ha res a amagar, que tots ens coordinem, ens posem a ajudar amb el que sigui. I que vegin que tenir habitatge és un dret i que la seva família té dret a tenir-ne un. Això només ho pots treballar si, com a societat i com a escola, tots ho entenem i tenim clar que no ho podem ignorar”, apunta Cervera.

A l'escola Jacint Verdaguer ja han posat les seves xifres. Des de setembre de l'any passat, vint infants escolaritzats al centre han estat desnonats. Alguns, de la mateixa família. El primer símptoma que mostren de la situació és la tristesa, però hi ha més afectacions. També veuen alterades les seves possibilitats d'avançar i solen patir una davallada en el seu rendiment acadèmic. “Com pot aprendre un nen que no sap on dormirà a la nit, o que no sap on farà els deures? No pot estudiar igual, ni treballar igual que un que sap que sortirà de l'escola, anirà a les activitats extraescolars, arribarà a casa i tindrà normalitat, taula i llit”, raona Núria Cervera.

Quan una família s'enfronta a un desnonament, des de l'escola s'intenta acompanyar l'infant i que la situació sigui la menys traumàtica possible. S'intenta que no estigui present el dia del desnonament a casa, però cada fa-

mília escull el que considera millor. Si la criatura va a l'escola aquell dia, s'informa els adults perquè estiguin tan tranquils com sigui possible i s'ofereix que, si és necessari, l'infant es quedi al centre després de classe.

“Aquell dia els nanos estan nerviosos, és clar, però els dies abans també. I l'endemà, depèn del que s'hagin imaginat. En recordo un que deia que anirien a un hotel. El seu imaginari d'anar a un hotel se'n va per terra quan després veuen que tota la família està en una mateixa habitació, que el lavabo és compartit, que la cuina, si n'hi ha, també és compartida... Si parlem de tot això, la frustració és molt gran. Llavors, amb aquesta situació, s'ha de saber treballar com a docent. Has de poder entendre que aquella criatura, que potser fins llavors s'havia portat superbé, aquells dies estarà angoixada pel que vindrà després. Necessiten un temps d'adaptar-se a la nova situació”, remarca la cap d'estudis.

L'experiència en aquesta mena de situacions els ha ensenyat que una de les coses que més seguretat dona als infants és el fet de poder continuar a la mateixa escola, i no haver de canviar de mestres, d'amics i d'entorn. Hi ha famílies que han de recórrer grans distàncies per poder continuar amb l'escolarització en el centre. Des de l'equip docent s'intenta ser flexible i posar facilitats. També han après, després dels primers desnonaments, que és molt important que facin una bossa amb les coses de les criatures abans que les desnonin, perquè no es quedin sense roba, llibres o joguines.

Aquest coneixement en la matèria és, malauradament, el que han pogut adquirir a partir dels casos de criatures desnonades que han hagut d'acompanyar. Asseguren, però, que els manquen recursos de l'administració per poder formar-se i preparar-se per fer front a una situació tan complicada. Mentre aquests recursos no arriben, han sabut teixir xarxa en l'àmbit de barri. Treballen de bracet amb una coordinadora d'entitats, casals, altres escoles, altres actors de la comunitat educativa o el Sindicat de Llogateres. “És important que les famílies i les criatures vegin que l'escola no es posa de perfil davant del seu problema, sinó que treballem de forma activa”, rebla Anna Pérez. “Evidentment, tampoc no es vol fer des d'un enfocament assistencialista. Hi ha hagut desnonaments en els quals hem acompanyat a la família. Per què? Perquè també et rebel·les contra això. Per a les familiars, veure que hi ha mestres al seu costat, encara que no estiguin ben bé a la porta, però que estiguin allà donant suport, els dona molta confiança”, rebla Anna Pérez. ●

Tanta roba i tan poc sabó

TEXT: **SARA ROMERO**
FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

El sabó és un element més del nostre rebost, fonamental tant per a la higiene personal i la bugada com per a desengreixar. La seua producció no és cosa de temps moderns: és coneguda des de fa més dos mil anys. El terme ve del llatí tardà (*sapo, is*), que el va adoptar d’una llengua del nord d’Europa. De fet, els pobles germànics i gals ja en feien ús. I abans, a l’antiga Sumèria ja es parlava de les propietats curatives d’un “sofre sabonós”, i a la civilització egípcia es fabricava sabó amb els dipòsits de sal que es recollien després de les inundacions del Nil. Amb tot, a l’imperi romà, coneixem l’ús orientat a l’elaboració d’ungüents i pomades, així com al rentatge de tèxtils i superfícies. “Es fa amb greix i cendra, i se n’obté el millor amb cendra de faig i greix de cabra”, explicava l’historiador romà Plini el Vell.

Així doncs, es tracta d’un detergent format per l’acció d’una sal alcalina sobre un àcid gras d’origen vegetal, com l’oli d’oliva, o d’origen animal, com el llard de porc, per mitjà d’un procés químic anomenat saponificació. Tradicionalment, el sabó es conservava sòlid, perquè la seua forma líquida no fou inventada fins al segle XIX.

Amb tot, la fabricació artesanal de sabó a partir d’oli brut era habitual a moltes cases fins fa menys de cinquanta anys i permetia, precisament, reciclar l’oli de residu que no es podia fer servir per al consum, donar una sortida a la cendra que sobrava de la llar, afavorir l’autoconsum i, alhora, disminuir l’impacte mediambiental. El procés més habitual per fabricar-lo consistia a barrejar i bullir els diversos elements amb sosa i aigua a foc lent de manera que, una vegada refredat, se solidificava i es tallava. Actualment, iniciatives com l’Associació d’Artesans Saboners de Catalunya i la Fira Monogràfica del Sabó de Montgai (a la Noguera) tracten de recuperar aquesta tradició i divulgar la manera de fer sabó artesanal.

SABÓ FET AMB OLI D’OLIVA DE FREGIR

INGREDIENTS:

- 500g oli d’oliva usat.
- 68,5g de sosa càustica.
- 176mg d’aigua destil·lada.

La sosa càustica és altament corrosiva i irritant. Ens hem de protegir els ulls i la pell i situar-nos a un lloc ben ventilat.

ELABORACIÓ:

1. Peseu la sosa càustica i l’aigua, per separat, en recipients de vidre o plàstic.
2. Afegiu la sosa a l’aigua i remeneu amb una espàtula de plàstic fins que la sosa es diluïska. La solució generarà molta calor. Eviteu respirar els gasos.
3. Deixeu refredar la massa fins a assolir la temperatura ambient, una hora aproximadament.
4. Coleu bé l’oli. Podeu utilitzar una tela de cotó per a filtrar-lo.
5. Afegiu la solució de sosa a l’oli (i no a l’inrevés). Remeneu-ho enèrgicament i de forma homogènia fins a obtenir una textura cremosa (a punt de traça).
6. Aboqueu la mescla en motlles i deixeu-la reposar fins que se solidifique (entre 24 i 72 hores). Es recomana tapar-los amb cartó i cobrir-los amb una tovallola per afavorir la saponificació.
7. Quan estiguen sòlids, desemmotlleu i deixeu-los curar quatre setmanes en un lloc ventilat i sec.
8. Passades les setmanes, feu el control de pH del sabó amb tires reactives. Si és superior a 9 no el podem usar, perquè serà massa irritant.

Voleu donar a conèixer el vostre projecte?

Us proposem fer un suplement!

Creeu un material de difusió únic i exclusiu.

Amb el vostre suplement, arribareu en paper a més de 3.600 llars i aconseguireu una incidència web de 100.000 visites mensuals.

Per a més informació: comercial@directa.cat

Publicitat

arc
Assegurem compromís

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible
coop57
serveis financers ètics i solidaris
www.coop57.coop

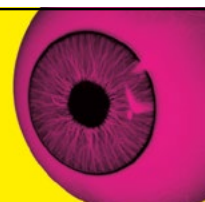
LA DES KOMUNAL
COOP
Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92
ladeskomunal.coop

ger
ENTITAT
CULTURAL I
ESPORTIVA
C/ del Pí 25, Ribes (Garraf), Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com
...aquest estiu posem la directa amb la nova web
www.entitatger.cat

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuïdora llibertària
www.nodo50.org/kamilosetas
kamilosetas@nodo50.org

LA CIUTAT 'N'V'S'BLE
LLIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIU
I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES
Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

DEIXA'T MIRAR
ANUNCIA'T A LA DIRECTA!

150.000 visites úniques mensuals al web
Més de 3.500 subscriptores
publicitat@directa.cat

Collectiu Ronda
Defensem tots els teus drets
www.cronda.coop
T. 932682199

La Directa utilitza els serveis de
foli verd
gràfiques
foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

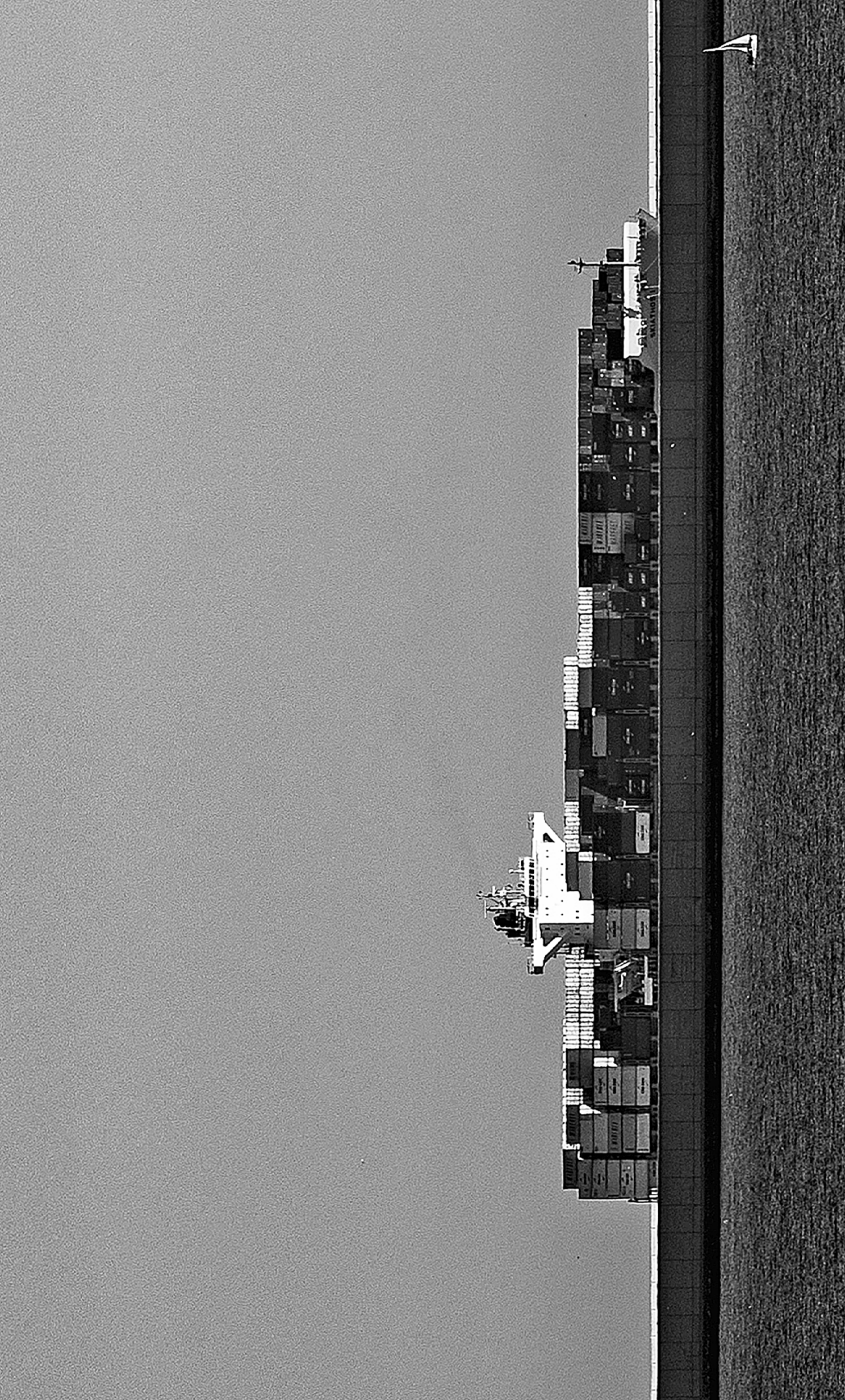
Benvingudes a la comunitat del llibre crític
Fes-te sòcia de la llibreria crítica
La Repartidora des de 50€/curs
Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies
C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

Digitalització amb sobirania tecnològica
SomNúvol
.coop
Som cooperativa
Som tecnològica
Som programari lliure
hola@somnuvol.coop

La pagesia i la lluita de classes
Bernard Lambert
Amb pròleg de Júlia Viejobueno

VIRUSEditorial.NET

FOTOGRAFIA: **JAUME FERRANDO**

València. 4 de maig de 2021. La mida d'aquest buc de mercaderies atracat al Port de València és difícil d'imaginar si no és amb algun element comparatiu al costat. El mateix passa amb la grandària de la infraestructura, que actualment ocupa 560 hectàrees i que, segons l'ampliació projectada per l'autoritat portuària, ascendiria a un total de 697 hectàrees, una superfície que multiplica per quatre l'extensió de tot el districte de Ciutat Vella de la capital valenciana.

El Líban

Els impactes dels projectils encara són visibles en moltes cases de Beirut i altres llocs del país que van quedar deshabitades per sempre durant el conflicte.

LA FERIDA OBERTA DE LA GUERRA CIVIL LIBANESA

Fa mig segle esclatava un conflicte armat que va sotragar el Líban durant quinze anys, amb 150.000 morts i 17.000 persones encara avui desaparegudes. Els esforços de la societat civil per dignificar la memòria de les víctimes topen amb el desdeny d'unes autoritats que han tendit a normalitzar la impunitat i l'oblit

TEXT: **ANDREA LÓPEZ-TOMÀS I JOAN CABASÉS VEGA**
BEIRUT, EL LÍBAN

FOTOGRAFIA: **ANDREA LÓPEZ-TOMÀS**

Antoun torna sovint a aquell turó libanès. No sabia dir exactament quin era dels molts que va defensar, però hi retorna amb la seva memòria. Dècades més tard, el record d'un dia en concret és nítid. “Quan estava allà dalt, hi havia una persona amb mi i va veure com a sota de nosaltres hi havia un grup de gent caminant i va començar a disparar”, rememora aquest libanès cristià acabat d'entrar a la seixantena. “Li vaig preguntar, escandalitzat, que què feia, i em va respondre ‘estem en guerra’”, explica a la *Directa*, encara posant el crit al cel. “La meua guerra és contra els combatents d'allà dalt, a l'altre turó, però no amb els civils, mai mataria cap civil”, confessa, repetint el missatge que va dir quasi fa mig segle.

Durant tots aquests anys, aquest episodi l'ha perseguit, alhora que l'ha reafirmat en la seva missió. “Com a home de pau, no podria matar mai a cap civil”, insisteix. “Hi ha honestedat a la guerra, hi ha honestedat a l'exèrcit”, repeteix. Antoun Mouzarkel tenia només 12 anys quan va començar la guerra civil libanesa, el 13 d'abril de 1975, tot just ara en fa cinquanta. Més endavant, quan era estudiant de Dret a la Universitat La Sagesse de Beirut, va començar a entrenar-se per prendre les armes. El 1982, després de l'assassinat del líder de les Forces Libaneses, Bashir Gemayel, començà a pujar als turons propers al poble de Jahliyah, a les muntanyes de Shuf, com a membre d'aquesta milícia libanesa.

“Vaig matar, sí, però combatents i milicians, mai un civil, per molt que fos musulmà o drus”, afirma. “No era la meua decisió matar musulmans, però a la guerra has de lluitar, no tens cap altra opció”, explica Mouzarkel. Dels 19 als 24 anys, aquest cristià maronita de les muntanyes libaneses va batallar sota l'uniforme de les Forces Libaneses i els dos últims anys

de guerra els va passar als serveis d'intel·ligència de l'exèrcit. “No vaig acabar la universitat, em vaig destruir a mi mateix”, reconeix. “No me'n penedeixo, tot i que sí que m'entristeix adonar-me que no vam fer res”, confessa, resignat. Amb aquest retret a ell mateix i a la seva generació, l'excombatent passa ara els dies parlant dels seus anys més foscos.

EXCOMBATENTS PER LA PAU

A l'associació Fighters for Peace (Lluitadors per la Pau), Antoun Mouzarkel ha trobat els joves que el disparaven des del turó contrari quaranta anys enrere. “La guerra continua al Líban, perquè la pau aquí és molt difícil”, afirma des de l'oficina de l'associació a Beirut. “La guerra és molt fàcil: pots destruir un edifici en dos segons, però costa dos anys reconstruir-lo”, assenyala, rodejat de retrats d'altres excombatents -precisament, a uns 200 metres de l'oficina, un míssil israelià va destrossar un edifici, matant a diverses persones, la tardor passada. “La majoria de la gent al Líban no vol viure dividida per les sectes religioses, sinó tots plegats”, defensa, després d'haver recorregut el país amb la missió de la pau per bandera.

La guerra civil libanesa es va estendre al llarg de quinze anys. El conflicte va esclatar un 13 d'abril, quan les falangistes Forces Libaneses van atacar un autobús que transportava població palestina, després de l'intent d'assassinat del líder del partit, Pierre Gemayel. A Ain al-Remmaneh, un barri beirutí, els fusells van arrabassar una trentena de vides palestines i van encendre l'espurna d'una guerra que destrossaria el país.

Alguns sectors de la població cristiana, que havia dominat l'elit tradicional del teixit sociopolític libanès, estaven cada cop més inquietats amb la presència de les milícies palestines al Líban. Expulsades de Jordània després dels fets del *Setembre* ►

► *Negre de 1970*, els combatents palestins utilitzaven el territori libanès com a plataforma des d'on llançar atacs contra Israel, i entre alguns partits polítics cristians creixia el malestar pel fet que la societat libanesa en patís les conseqüències.

Per això, es van unir en el Front Libanès, liderat pels falangistes en representació dels clans cristians maronites, més aviat de dretes. A l'altra banda de la trinxera, hi havia el Moviment Nacional Libanès (MNL), liderat pel drus Kamal Jumblatt. Allà, s'hi concentraven els fedaïns palestins de l'Organització per l'Alliberament de Palestina (OAP), acompanyats d'una coalició de sectors musulmans d'esquerra. A la guerra també hi va participar Amal, facció integrada per grups populistes xiïtes, a banda de Síria, Israel i contingents escindits de l'exèrcit libanès. Alhora, tropes estatunidenques, franceses i italianes van trepitjar també terra libanesa.

Els combats van tenir unes conseqüències catastròfiques. Es calcula que hi van morir unes 150.000 persones i que hi va haver gairebé un milió de desplaçades. Avui encara hi ha 17.000 persones que continuen desaparegudes. El conflicte, que de seguida va embolicar-se, va suposar l'inici de múltiples ocupacions sobre el Líban. Síria va mantenir-hi unitats militars fins al 2005, i Israel va controlar el sud del país fins a l'any 2000. Durant els anys d'ocupació israeliana va néixer la milícia libanesa Hezbollah, que acabaria sent l'únic actor libanès en continuar empunyant les armes després de la fi de la guerra -unes armes amb les quals avui, convertida en partit-milícia, encara està en conflicte amb Israel.

Durant tres lustres, la capital libanesa va quedar dividida per l'anomenada Línia verda, el front de batalla que separava el Beirut occidental musulmà i el Beirut oriental cristià. Arribada la postguerra, després de l'acord de Taïf del 1990, les feines de reconstrucció van aprofundir en la ferida, impeding-ne la cicatrit-

zació. “Encara veiem impactes de bala en els edificis de la nostra ciutat”, explica Samira Ezzo, guia turística que organitza passejos per la Línia verda. Amb 28 anys, no va viure la guerra civil, però l'absència d'un relat oficial sobre aquells fets la van portar a preguntar als seus familiars sobre allò que no li explicaven a l'escola. “Encara avui, fem servir les paraules *est* i *oest* per referir-nos als barris de la ciutat, tot i que van néixer amb la guerra i haurien d'haver mort amb la guerra”, assenyala a la *Directa*.

“Cinquanta anys després, molta gent no s'atreveix a anar d'una zona a l'altra”, reconeix Ezzo. El record dels franc-tiradors apostats a cada banda del carrer encara és massa fresc per a la generació dels seus pares. “Som una fornada criada per persones traumatitzades que van viure la guerra, i encara en vivim els efectes i les conseqüències”, denuncia. “Després del conflicte, no van fer-se esforços per reconciliar-nos ni per curar les ferides de la nació”, hi afegeix.

FOSSES EXCLOSES DE LA HISTÒRIA

Els llibres d'història que fan servir joves com Ezzo al Líban no parlen de la guerra civil de fa cinquanta anys. De fet, ni tan sols fan menció de gairebé res que sigui posterior a la independència del país, assolida el 1943. “El contingut de l'assignatura només arriba fins a 1946”, explica Amin Elias a la *Directa*. Aquest doctor en Història Contemporània per la Universitat de Le Mans admet que les autoritats educatives han redactat múltiples propostes per actualitzar el temari, però aquests intents s'han topat amb consideracions polítiques. “L'any 2000, el ministre d'Educació era prosià”, recorda Elias. “Síria encara ocupava el Líban i el règim d'Al-Assad no era favorable a un pla d'estudis que reforçés la identitat i la ciutadania libaneses”, constata.

Tampoc els anys posteriors van ser els més propicis per al debat polític. El 2005 hi va haver una sèrie d'assassinats po-

Infants jugant en un sector de cases abandonades després de la guerra civil.

Un carreró a l'anomenada Línia verda, on va quedar fixat el front entre els dos bàndols al bell mig de Beirut.

lítics -incloent-hi el del primer ministre, Rafik Hariri-, i també va produir-se la retirada de les tropes sirianes. A partir del 2011, el Líban no va deixar de mirar de reüll el que passava a la veïna Síria, submergida en un conflicte que amenaçava en traspasar la frontera.

El bloqueig de les autoritats fa que la relació del Líban amb el seu passat depengui de la història oral, que transcorre entre familiars i veïns, i dels esforços de la societat civil. Beit Beirut -en àrab, “Casa Beirut”-, acollia matances i ara acull la memòria del país. L'arquitectura oberta d'aquest edifici residencial, que es troba al cor de la Línia verda, permetia als francitadors apostar-se en totes direccions. Anys més tard, la lluita d'activistes va impedir-ne l'enderrocament i aquests dies acull una exposició i un cicle de xerrades sobre un dels capítols més foscos de la història libanesa.

Carmen Hassoun Abou Jaoude, investigadora en justícia transicional, en participa en aquests actes. “No pots imaginar-te

fins a quin punt la ferida està oberta”, declara. Al Líban, explica, hi passen les generacions i els governs sense que el país conegui la pau. “Al final de la guerra, ens van dir que si volíem pau, haviem d'oblidar-nos de la veritat i de la justícia”, recorda Abou Jaoude. “Però després ens hem adonat que això no funciona. Que si no hi ha justícia, no hi ha pau”, rebla.

El 2018, després d'anys de pressió popular, el Parlament libanès va aprovar la coneguda com a llei 105. La fita va comportar la creació, dos anys després, d'una Comissió Nacional per als Absents i els Desapareguts. Consta de deu membres -una d'elles, la mateixa Abou Jaoude- i molta feina a l'agenda: exhumació, acumulació de dades, identificació, retorn de restes trobades a les seves famílies i un llarg etcètera. “Aquesta és la nostra missió”, reivindica la investigadora, entregada a la causa, “però no l'hem pogut dur a terme. L'Estat només ens ha concedit el 3% del pressupost que li hem demanat per emprendre el nostre mandat”.

Cinquanta anys després de l'inici de la guerra, l'angoixa al voltant de les persones desaparegudes encara cou. Al desembre, amb la caiguda del govern de Bashar al-Assad, va patir un repunt. Durant anys, moltes famílies havien esperat que els seus éssers estimats estiguessin vius a les presons sirianes. “Però ara ja sabem que els desapareguts a Síria són morts”, conclou Abou Jaoude.

Al Líban hi podria haver més de cent fosses comunes repartides per territori relativament petit, de 10.542 quilòmetres quadrats, un parell de milers menys que la demarcació de Lleida. “Hi caminem pel damunt”, lamenta la investigadora. Moltes famílies no poden girar full: “per a elles, no saber què ha passat és una tortura”. Han passat dècades. Però a moltes llars sirianes, tal com relata Abou Jaoude, “voldrien un sol os per poder-lo enterrar”.●

El 2018, el Parlament va aprovar crear una Comissió per als absents i desapareguts, però segons denuncia una de les integrants, només ha rebut el 3% del pressupost assignat

“Rearm Europe” o el plugim narratiu de la dissuasió

Diverses instàncies de la Unió Europea i dels seus estats membres s'està construeixen un relat sòlid per convèncer la ciutadania que el continent ja no pot ser més el paladí de la distensió en la geopolítica mundial, i que cal invertir 800.000 milions d'euros en un ambiciós programa de rearmament

TEXT: **XAVIER GIRÓ**

PERIODISTA I EXPROFESSOR DE LA UAB

Quin panorama polític s'ha dibuixat perquè un 75% de la ciutadania espanyola sigui favorable a un augment de la “capacitat defensiva” [despesa militar] de la UE i un 67,8%, d'un exèrcit europeu? [Dades del CIS de març de 2025]. Per què en lloc d'apostar per la distensió i el desarmament, la majoria opta per l'armament i la dissuasió, és a dir, presuposa que tenir més potència militar desanimarà l'atac dels enemics?

Un guió d'amenaques inflades, d'un enemic inhumà i de debats escamotejats precipiten una part considerable de l'opinió pública cap a un fals dilema -rearmament o inseguretat- que es materialitza en el programa *Rearm Europe* [800.000 milions d'euros].

Ara bé, no tot depèn de com es vesteixi el discurs. Encara que a la realitat se la pinti d'un color o un altre, té un pes ideològic que és autònom de les seves disfresses. La invasió de l'exèrcit rus a Ucraïna, el 24 de febrer de 2022, i els més de tres anys de guerra consegüents; l'exigència trumpista de més despesa militar als països de l'OTAN sota l'amenaça d'abandonar-los a la seva sort si no li fan cas; les decisions aranzelàries hostils del govern estatunidenc que destapen, en particular, la

pugna amb la Xina per l'hegemonia comercial al món, i, per si faltaven elements, Gaza, fan pensar amb força que l'única llei internacional que preval és la del més fort.

És cert que, perquè els factors esmentats s'hagin fet realitat, hi ha hagut també narratives que han legitimat les decisions que els han precipitat, però, en tot cas, no sorprèn que s'estengui la por o la sensació de perill entre la ciutadania.

Sense menysprear el discurs, encara és més rellevant tenir en compte que la causa profunda de la polícrisi del present rau en la competència entre grans economies per fer-se amb l'hegemonia mundial. La conquesta de nous mercats, com una fugida endavant per sortir dels respectius estancaments, les empeny a la confrontació.

Així és com la Xina, els EUA i, en menor grau, Rússia, apareixen com els protagonistes a escala global, però el Kremlin, per la proximitat i com a invasor d'Ucraïna, augmenta la seva dimensió com a potencial enemic. I d'aquesta manera, com en un context internacional crític, el lideratge europeu opta pel *Rearm Europe*, i, sigui dit de pas, difumina la preocupació pel canvi climàtic.

El ventall d'idees que Brussel·les i els governs de la UE ex-

hibeixen en coherència amb l'opció del rearmament és similar al que es fa servir per legitimar les guerres. La culpabilització de Putin, tot i que la seva conducta la facilita, és palès que es va magnificar el febrer del 2022. El recompte de crims previs comesos per la seva part contra l'oposició interna (enverinaments inclosos) i els internacionals contra, per exemple, forces oposidores a Bashar al-Assad perquè era un aliat del Kremlin, van estar sota el focus més il·luminat de molts mitjans de comunicació. Les intervencions dels mercenaris de Wagner a sou de Moscou a Àfrica també van gaudir d'una notable atenció mediàtica. I no deu ser que no fos cert, però posats a fer recomptes, s'haurien pogut fer també els de les intervencions de tropes, mercenaris, o agents secrets (o no) per ordre de Washington.

La distorsió dels plans de Putin en relació amb Europa també va esplaiar-se arran de la invasió. Una de les justificacions de la necessitat d'enviar armament a l'exèrcit ucraïnès consistia a mantenir que si no se l'aturava, tot el continent podia caure, que la seva ambició no acabava a Kíiv. Es deia, s'escrivía i es mantenia, encara que no n'hi havia cap prova ni era versemblant, que Rússia, amb el seu PIB (per sota de l'italià), pretingués tal campanya.

Encara que hagi estat apuntada la responsabilitat dels EUA en empènyer Ucraïna cap a la guerra, valgui una prova més que alhora posa en evidència el desequilibri en l'atribució de responsabilitats i la simplificació habitual contra el règim rus. Un informe d'intel·ligència presentat l'any 2008, a la secretària d'estat estatunidenca d'aleshores, Condoleezza Rice, per William Burns -qui més endavant, el març de 2022, seria nomenat director de la CIA- deia el següent: “L'entrada d'Ucraïna a l'OTAN és la més brillant de totes les línies vermelles per l'elit russa (no només per a Putin). En més de dos anys i mig de converses amb actors clau russos, des dels més agressius en els passadissos foscos del Kremlin fins als més liberals i més aguts crítics de Putin, encara he de trobar algú que no entengui que posar Ucraïna dins l'OTAN no és altra cosa que un desafiament directe als interessos de Rússia. [Seguir aquesta estratègia] crearia un terreny fèrtil perquè els russos es fiquessin a Crimea i a l'est d'Ucraïna”.

A sobre, en els darrers mesos, malgrat l'evidència de les dificultats de l'exèrcit rus per avançar a Ucraïna i, per tant, de les seves limitacions militars, són notables les aparicions en mitjans de comunicació de ministres de països fronterers amb Rússia que

emfasitzen els seus temors. Aquestes van acompanyades d'anuncis d'abandonament del tractat de prohibició de les mines antipersones amb l'argument que cal reforçar les capacitats de cara a una potencial agressió.

Com en un plugim de por, totes les gotes sumen i calen a poc a poc sense gairebé adonar-se'n. El president del comitè de defensa del parlament estonià, Grigore-Kalev Stoicescu, ha dit que "si hem d'aturar hordes invasores, com veiem que lluiten a Ucraïna, estarem llestos per fer servir aquests mitjans [mines antipersones], entre cometes, inhumans". O podem destacar també una curiosa entrevista a l'assessora d'igualtat de gènere i dones, pau i seguretat al servei d'acció exterior de la UE, la finesa Jonna Naumanen, en què argumentava que, com que cal una defensa més forta contra l'agressor de l'Est, s'havia d'apostar per incorporar les dones a l'exèrcit com a necessitat estratègica.

L'anàlisi de Josep Borrell, exrepresentant de la Unió Europea per a Afers Exteriors i Política de Seguretat, segons la qual "no es pot ser herbívor en un món de carnívors" i el fet que la seva successora sigui l'estoniana Kaja Kallas no van en direcció contrària.

Mentrestant, un diari espanyol de referència i amb conscièn-

La ministra espanyola, Margarita Robles, ha dit que la inversió militar ajudarà a "protegir els valors democràtics i la sobirania nacional"

cia d'estat [*El País*], celebra uns "diàlegs per la seguretat" juntament amb el Ministeri de Defensa i una sèrie de Thinking Heads -una mena de "grup d'experts"- patrocinat per Escribano Mechanical & Engineering, GMU, Hispasat, Indra i Navantia [googlejables totes]. Dels diàlegs en surten idees il·lustradores.

Es plantegen dilemes volàtils: on comprar material, a l'exterior o en els mercats europeus? I s'arriba a una conclusió d'acord amb la lògica d'aixecar el pilar europeu. Es lamenta que Europa hagi descuidat la indústria armamentística durant tants anys. I es dona per descomptat que cal augmentar la despesa en armament perquè existeix una amenaça versemblant.

Altres veus assenyalen que la necessitat d'harmonitzar el mercat europeu d'armament i la creació d'un exèrcit europeu, ateses les diferències polítiques entre els socis i l'ascens de l'extrema dreta (especialment a França i Alemanya), requereixen, pels sacrificis socials que comportarà, avançar en la una unió política. I altres neguen que comportin retallades. Són dilemes que

escatimen la discussió de l'assump-te fonamental, que és haver assumit que la dissuasió, i no la distensió, és la línia encertada. Ho deia la ministra de Defensa espanyola, Margarita Robles. Un increment de la inversió adequada "no només permet una major capacitat dissuasiva davant dels agressors, sinó que també recolza la capacitat de protegir els valors democràtics i la sobirania nacional en el complex context internacional".

En la mateixa línia, un dels participants en els esmentats "diàlegs", mantenia que l'àtom no és un risc, sinó una estratègia de dissuasió. D'aquí que s'usi els termes *paraigua* o *escut nuclear* com si les ogives no fossin ofensives. És l'antiga lògica de fons que avui es reitera: "Si vols la pau, prepara la guerra". Una línia tan poc sòlida com pretendre que, per salvar la vida, s'han d'enviar joves a morir i cultivar flors de ferro per als cementiris.

Entremig, la proposta de la Comissió Europea perquè les llars es dotin de subministaments per sobreviure aïllades durant 72 hores en cas d'emergència, inclosa la possibilitat d'una guerra, és un episodi més de plugim. ●

Paloma Chen

poeta i periodista

“Es parla d’“integració”
des d’un lloc central
cap a l’alteritat,
que som nosaltres”

Filla d'una família migrada des de la Xina, Paloma Chen (Alacant, 1997), es va criar entre fogons al restaurant familiar d'Utiel (la Plana d'Utiel-Requena). Formada en Periodisme a València i en Filosofia i Llengua Xinesa a la Universitat d'Estudis Internacionals de Shanghai, participa en xarxes com la Plataforma Migrant Transnacional–Europa o Tusanaje, que divulga la identitat de la diàspora xinesa. El 2022 va publicar el seu primer poemari, 'Invocación a las mayorías silenciosas' (Letraversal). Amb projectes com Shanshui Pixel Scenes, experimenta entre poesia, píxel art i tradició xinesa. La seua obra és un exercici de costura identitària, que assenyala les fractures dels relats dominants i convida a imaginar-ne de nous, més fidel a les vides que massa sovint encara es lligen com "les altres".

TEXT: **GIUSEPPE SAVINO**
FOTOGRAFIA: **ONA CANO**

En el teu poemari parlaves de la migració com una ferida i de la identitat com un equilibri entre mons. Creus que aquesta sensació és compartida en general per les segones generacions?

Sí, són vivències que, tot i ser personals, es donen en molts altres casos. He parlat amb companyes de la diàspora xinesa i d'altres comunitats que s'identifiquen, o no, com a segones generacions, i hi ha un imaginari comú que hem construït juntes, també per mitjà de la lectura d'escriptores que han reflexionat sobre aquestes temàtiques. La manera de viure-ho pot variar, però conceptes com el de la *ferida* ens ajuden a posar paraules a experiències compartides. També hi ha motius molt potents, si parlem de l'Estat espanyol, perquè existeix una narrativa força marcada que defineix qui forma part d'Espanya i qui no. I això, evidentment, ens afecta.

Quan et diuen que pertanys a la “segona generació”, què penses? Quina relació tens amb aquest terme?

Crec que “segona generació” i altres termes similars són conceptes que descobrim a través de la lectura, sobretot de textos acadèmics d'antropologia o sociologia. Quan vaig conèixer aquest terme, vaig entendre'n el significat. Em pot servir per a identificar-me, especialment entre persones que també el coneixen. Ara bé, des d'una perspectiva personal, crec que, per a moltes de nosaltres, aquests conceptes resulten estranys, siga *segona generació*, *integració* o altres de semblants. Parlen des d'un lloc central cap a l'alteritat i la perifèria, que som nosaltres. És un llenguatge que no hem creat nosaltres. De fet, parlant amb altres companyes, moltes es pregunten: “Segona generació de què?” Algunes se senten plenament espanyoles i rebutgen el terme, perquè, literalment, implica ser “segona generació xinesa”, quan potser se senten “primera generació espanyola d'origen xinés”. En el meu cas, sempre he estat entre mons: la meua família xinesa biològica i l'entorn espanyol que m'ha cuidat i estimat. Vaig créixer a Utiel, on era l'única persona xinesa, l'única racialitzada a l'escola i a l'institut. Sentia clarament la mirada externa, com si tothom fos “del poble” i jo no. Força coses que m'allunyaven dels altres tenien a veure amb ser vista com “la xica xinesa”. Altres persones ho han viscut de manera diferent, sobretot en ciutats amb més presència migrant o amb comunitats xineses més grans. Però la sensació d'alteritat hi és igualment. A vegades només cal mirar la tele o sortir del teu entorn habitual per notar-ho.

Quin paper tenen els idiomes en la construcció de la teua identitat i la teua obra? Per tu, escriure en castellà o en català genera una relació diferent amb la teua experiència?

És absolutament vital. Com a persona molt de lletres, la qüestió de l'idioma ha estat cabdal en la construcció de la meua identitat. Sempre he estat obsessionada amb escriure i expressar-me bé, perquè sovint sentia que la gent donava per fet que no ho sabia fer. Tot i que sobre la comunitat xinesa pesen estereotips “bons”, jo vaig interioritzar la idea que no parlaria bé el castellà o que no el sabia escriure. Per això m'hi vaig esforçar moltíssim, fins al punt que m'he acabat dedicant a la literatura i al periodisme. Sempre he estat bastant tímida i introvertida, amb dificultats per expressar-me, però volia comunicar-me, d'una manera sovint molt violenta, com el món sembla exigir. El preu d'això, en el meu cas, ha estat perdre part del xinés. Encara puc parlar-lo amb els meus pares sobre qüestions familiars, però no amb la fluïdesa ni els codis que m'agradaria. Tot i haver estudiat un temps a la Xina i voler mantenir-hi el vincle, no és el mateix, perquè la meua educació -l'escola, l'institut, la universitat...- ha estat tota ací. Per a mi, la llengua i la identitat estan íntimament lligades, i sempre he sentit una mena de dissociació. És una sensació que interioritzes, sobretot perquè la societat ho remarca. La meua poesia reflecteix com pense, que normalment és en castellà, però també hi apareixen el valencià, l'anglès i el xinés, les altres llengües amb què visc.

Dius que l'experiència com a xiqueta de família xinesa a Utiel va marcar la teua identitat. Com creus que t'ha influït eixa vivència en la manera d'entendre el periodisme i la literatura?

Va influir en el fet que jo, al meu poble, em sentia força aïllada, i crec que simplement em vaig recollir en el meu món interior. Quan una no es pot comunicar amb el seu entorn, apareix un diàleg intern molt intens. Sentia una barrera amb els meus companys de classe que anava més enllà de la cultura: hi havia una distància emocional, social, de mons. I davant d'aquesta impossibilitat de connectar, em passava el temps llegint, escrivint, observant. Sempre he estat una “rata d'ordinador”. Vaig tenir un blog d'escriptura dels 12 als 16 anys, i les meues primeres amistats profundes van ser a través d'internet. Això em va portar a estudiar Periodisme, no per vocació clàssica, sinó per la necessitat vital d'entendre el món. Era un mecanisme per calmar l'angoixa que em generava no comprendre'l. Escriure s'ha convertit en una forma d'arrelament. Davant la impossibilitat d'encaixar en cap espai físic o social, la literatura ha sigut el lloc on construir casa. I no soc l'única. Som prou dones racialitzades escrivint des d'aquest lloc de desplaçament, de mirada perifèrica, i amb una urgència molt gran per fer-nos lloc. No som noves, no hem arribat ara, sempre hem estat ací, però se'ns continua veient com a transitòries. La literatura, en aquest sentit, també és resistència. És una manera de dir: “Som ací, no ens n'anem, i tenim veu”.

“Som moltes dones racialitzades escrivint des d'un lloc de desplaçament, de mirada perifèrica. Sempre hi hem estat, però se'ns continua veient com a transitòries”

El teu treball periodístic i poètic reflecteix la realitat de persones com tu, que han nascut a l'Estat espanyol, però que tenen un altre origen. Com creus que el feminisme pot ajudar a desmuntar eixos estereotips de gènere i racisme que afecten a les dones asiàtiques?

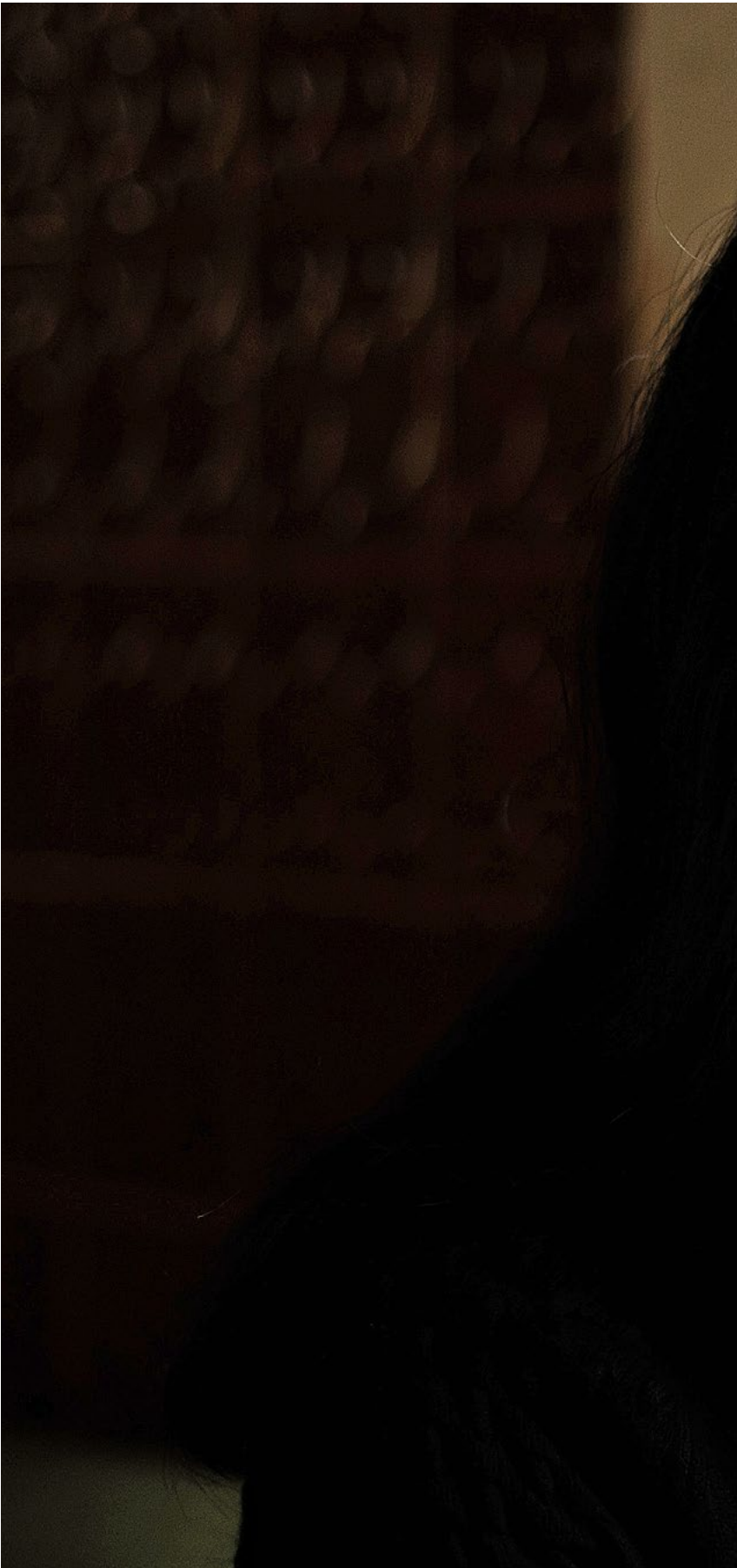
Per a mi, el feminisme és una de les grans victòries de les darreres dècades a l'Estat espanyol. Dir que és una victòria no vol dir que tot estiga guanyat: molts espais pels quals hem lluitat amb dents i ungles ens els estan tornant a llevar, i cal continuar resistint. En el meu cas, com a dona asiàtica i racialitzada, el feminisme em va donar ferramentes per a entendre millor la desigualtat i la discriminació. Em va ajudar a pensar-me com a dona en termes que mai havia considerat i que em van resultar alliberadors. Però també és cert que l'antiracisme em va aportar una altra mirada igual de necessària. Per això crec que cap d'aquests marcs és suficient per si sol. Han de ser complementaris. En aquest sentit, el concepte d'*interseccionalitat* és clau. Ens ajuda a entendre com se superposen diferents formes d'opressió -de gènere, de raça, de classe...- i a explicar, per exemple, per què certes experiències són pròpies d'una dona asiàtica i no d'un home asiàtic o d'una dona blanca. No es tracta de competir per veure qui pateix més, sinó de comprendre millor les nostres vivències. Quan vaig començar a militar com a feminista, fa més d'una dècada, em vaig adonar que el feminisme hegemònic a l'Estat espanyol deixava de banda aspectes essencials com la raça i la classe. Encara hui, quan escric per a mitjans generalistes, sovint em pregunte: quin és el subjecte polític del feminisme? Qui són, realment, "les dones"? L'antiracisme i el feminisme decolonial -com el de les feministes negres dels Estats Units- han qüestionat aquesta visió limitada amb preguntes tan senzilles com: "I jo no soc una dona?". Força dones, com elles, no s'han sentit reconegudes com a tals pels moviments feministes, però tampoc pels antiracistes, dominats sovint per una visió masculina. I malgrat tot, continuem rasant espais i obrint camins. És difícil, però hi som.

Has treballat en projectes que visibilitzen la diàspora xinesa. Creus que el feminisme decolonial a l'Estat espanyol té en compte les experiències de les dones asiàtiques o encara està més centrat en altres narratives?

Crec que, en general, no es tenen en compte les experiències de les dones asiàtiques. I, de fet, parlar de "dones asiàtiques" és aplicar categoria prou àmplia, igual que quan parlem de la diàspora xinesa. Dins d'aquesta diàspora hi ha una gran diversitat, i també soc crítica amb el sinocentrisme que sovint es produeix, fins i tot dins de la mateixa comunitat antiracista. Per qüestions de nombre i per la configuració històrica i geogràfica d'Àsia, podem caure fàcilment en aquesta tendència. El que m'ajuda a pensar-hi és, de nou, el marc de la interseccionalitat: entendre els factors que ens uneixen i ens diferencien, però d'una manera que enriqueix i ens fa aprendre. No són comparables, per exemple, les violències que ha viscut ma mare -una dona xinesa, migrada, treballadora en un restaurant- amb les meues, nascuda aquí, amb documentació i parlant l'idioma. Són experiències radicalment diferents, i cal ser més curoses i específiques. Ens hauríem d'interessar més per aquestes experiències minoritzades que, malgrat la seua invisibilitat, revelen força coses crucials sobre les violències estructurals i el funcionament del sistema. Quan parlem de dones migrants en cercles feministes -sobretot blancs- sí que es toquen temes importants i compartim lluites, però sovint domina una mirada assistencialista, molt pròxima al discurs d'ONG, més que una perspectiva realment decolonial. En el cas del feminisme decolonial, tampoc som massa visibles. Hi som, però no ens veuen. També pesa bastant el tòpic que les persones asiàtiques no pateixen racisme, o que la nostra situació és molt diferent de la d'altres pobles, i això dificulta encara més la nostra participació en aquests espais.

Creus que hi ha hagut algun avanç real en la percepció de la comunitat xinesa que es té aquí en els últims anys?

Crec que, en general, som bastant invisibles, com si la gent no pensara que ens pot passar res: no pensen que patim racisme,

“Quan parlem de dones
migrants en cercles
feministes, sol dominar
una mirada assistencialista,
molt d'ONG, més que una
perspectiva decolonial”

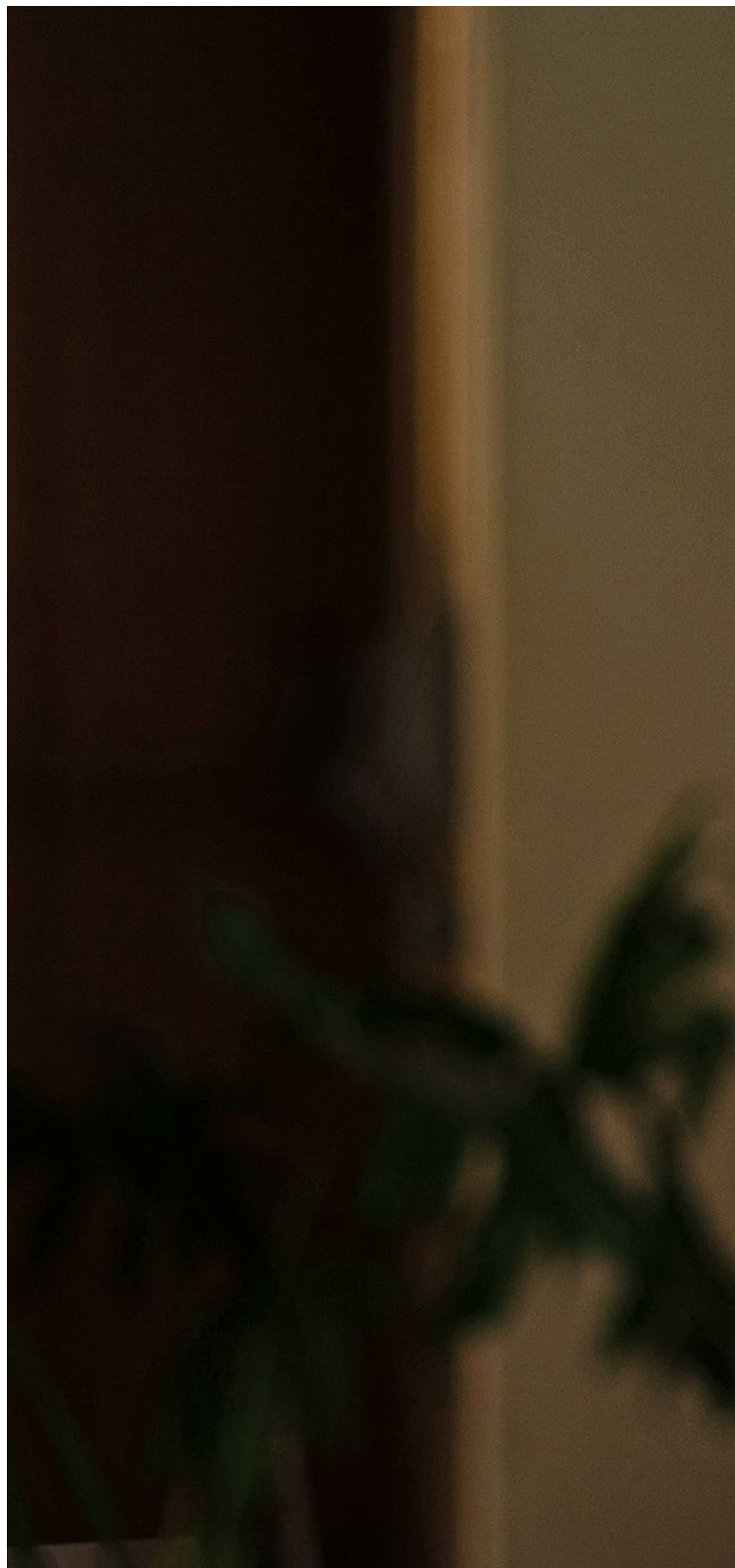
que escrivim, que tenim una veu pròpia... Encara hi ha molt aquesta idea que ens diferencia d'altres persones racialitzades amb frases com: “els xinesos són molt treballadors, són llestos i no generen problemes al barri”. I justament per això, és molt fàcil projectar sobre nosaltres estereotips, dir barbaritats, desinformar o provar coses sense cap mena de coneixement real. Hi ha una sensació de desconeixement molt gran. A això s'hi afegeix un altre tema que també ens afecta: la geopolítica. La manera com apareix la Xina als mitjans de comunicació -si ga per ximpleries o per qüestions importants- és sempre des d'una perspectiva molt reduïda. No hi ha gaires veus, no es mostra la diversitat ni la complexitat. I això genera por, una por real cap a la Xina com a potencial enemic. Tot això, a les persones que vivim aquí, que som veïnes, ens separa encara més. No vull dir que tothom ho pense, però aquest imaginari està present, i pesa.

Últimament, han sorgit més iniciatives culturals que posen el focus en la diversitat racial i les diàspores en general. Quins projectes o col·lectius en l'àmbit europeu et semblen especialment inspiradors en aquesta línia?

Tinc bastants noms i referències al cap, però com que estic una mica nerviosa, ara mateix no te'ls sé dir. Dit això, hi ha una qüestió bàsica que, tot i que a mi no m'afecta directament -perquè vaig nàixer aquí i tinc la nacionalitat d'aquí- sí que ha marcat la vida de la meua família, d'amistats i de molta altra gent al meu voltant: és la regularització. Si parles amb qual-sevol persona migrada, segurament et dirà que aquesta és la seua prioritat número u. Jo, que estic força centrada a analitzar el racisme dins del món cultural i periodístic, em trobe amb això constantment: com vols que siga poeta, escriptora o periodista, si ni tan sols tinc papers? En aquest sentit, la campanya “Regularización Ya!” ha sigut molt inspiradora. Ha aconseguit teixir aliances entre comunitats racialitzades i migrants diverses. Ens ha unit al voltant d'una violència molt concreta, una necessitat compartida. I això, tenint en compte també la perspectiva de classe: si has migrat en condicions més favorables, evidentment tot això t'afecta menys. També he participat en iniciatives en l'àmbit europeu per la regularització en diversos països, però com que depenen del govern de cada estat, costa molt més coordinar una lluita conjunta.

El teu projecte Shanshui Pixel Scenes combina el vessant poètic, l'art i la tecnologia. Com creus que les noves eines digitals poden transformar la manera en què consumim i experimentem la poesia?

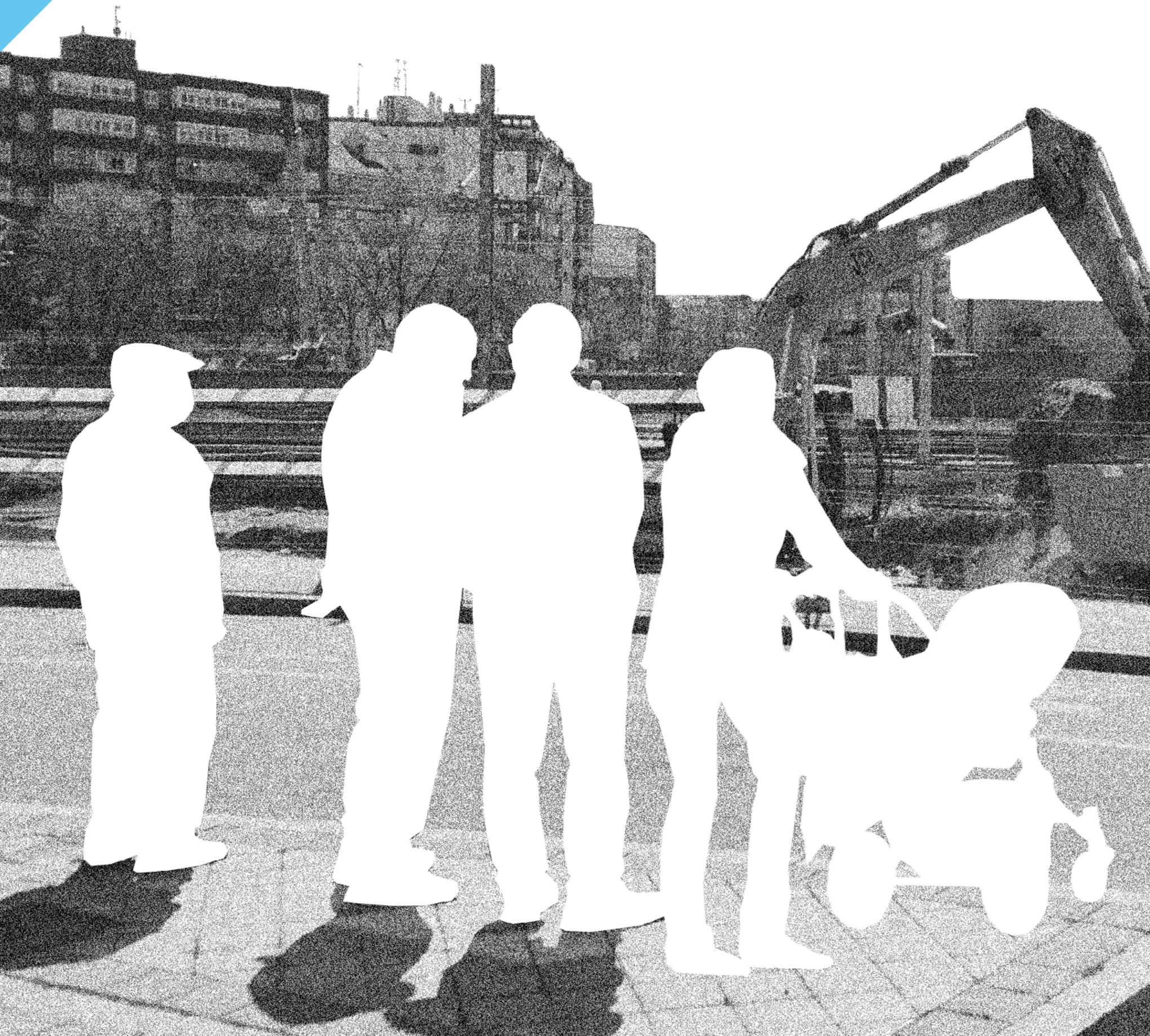
Per mi, la poesia continua, encara, massa associada a estereotips. La gent sovint s'imagina que la poesia és un llibre escrit per un senyor a casa seua, mirant els pardalets per la finestra. És una imatge molt bella, molt pura, molt delicada. Però a mi m'interessa la poesia que et sacsa, que t'escup a la cara, que és oral, que pot aparèixer en qualsevol lloc. Aquest projecte naix de l'interés pels videojocs, per l'interactiu, per la tecnologia, i es connecta amb això que em preguntaves: crec que la tecnologia té un potencial artístic fascinant. Els videojocs, per exemple, permeten que el jugador experimente en la seua pell les vides d'altres persones. I això em sembla increïble. Shanshui Pixel no és un videojoc, almenys no en el sentit clàssic. Són poemes, però no és un poemari. És una col·lecció digital on els poemes dialoguen amb il·lustracions en píxel art. El que em va cridar l'atenció del píxel art és que, tot i nàixer de les limitacions tècniques -perquè no es podia fer 3D-, ara molts artistes joves l'estan reinterpretant a les xarxes socials. Hi ha una estètica molt potent que emergeix d'aquí. I, d'alguna manera, vaig sentir una connexió entre el que fan aquests artistes i el que faig jo amb la meua poesia. Intente trobar un equilibri molt fràgil entre diverses tradicions: la xinesa, l'espanyola (tot i que no cal posar-hi etiquetes) i els meus propis temes. Són temes que giren al voltant de la imatge, del record reinterpretat, de la nostàlgia, del passat i del futur imaginat dins del present. ●

“La gent sovint s’imagina
que la poesia s’escriu mirant
pardalets per la finestra. A mi
m’interessa la poesia que et
saca, que t’escup a la cara,
que apareix a qualsevol lloc”

Ideari

MIRAR OBRES, ESPECTACLE URBÀ I ESPAI SOCIAL

TEXT: **CONCHI BERENGUER URRUTIA**
GRAFISME: **PAU FABREGAT**

Sovint es projecta un estereotip pejoratiu sobre la gent que observa les intervencions en el paisatge urbà, associat a homes jubilats i amb poca feina. Però observar les obres a la via pública, i també qui les observa, ens proporciona informació sobre les ciutats, qui les habita, com s'habiten, que pot ser valuosa a l'hora de plantejar-ne dissenys futurs

Les ciutats són organismes vius, mutants, teixits urbans i humans en una perenne evolució. Són entitats que, en general, s'expandeixen i densifiquen al ritme d'un progrés heretat dels anys de la Revolució Industrial. Sumides en un constant canvi marcat per noves o velles necessitats, per voluntats ciutadanes o polítiques o per l'obsolescència, com un degoteig continu i incessant, qualsevol espai d'aquest conflictiu cos és susceptible de ser transformat, modificat, ferit, desconstruït i reconstruït.

El resultat són les obres en l'espai urbà: irrupcions, generalment violentes, articulades per grans màquines que, amb eloqüents moviments, desplacen enormes quantitats de material. El seu objectiu: fer que un element fins aleshores estàtic transiti per un procés de dinamisme temporal per desembocar en un altre estat d'estabilitat. Aquest entretemps trastoca els espais quotidians que habitem i, amb ells, les maneres de recórrer i relacionar-nos amb la ciutat. Les obres públiques, o visibles des de l'espai públic, projecten un procés de transformació constant, visible i disruptiva. Però també són una escena quotidiana i en aparença, banal, que en focalitzar la mirada en els qui es detenen a observar-la, revela profundes implicacions socials, polítiques i espacials.

QUI I PER QUÈ MIRA?

En l'imaginari col·lectiu, la persona que s'atura a mirar obres respon a una tipologia molt concreta, sobre la qual sovint es caricaturitza. La llengua italiana compta fins i tot amb un terme propi, l'*umarell* -paraula provinent del dialecte de la ciutat de Bolonya, que podria traduir-se com a "home net"- és un home jubilat que, amb les mans agafades per l'esquena, es dedica a la contemplació d'espais urbans en transformació. L'*umarell* sol presentar-se en termes burlescos, però, alhora, és gairebé una figura insurrecta, si la contextualitzem en aquesta geografia de les grans ciutats el i moment històric present, hiperproductiu i supeditat a la velocitat i la immediatesa. L'activitat de l'*umarell* requereix tot allò que és indesitjable per al capitalisme contemporani: temps lliure i improductivitat.

Amb aquest estereotip present, i en el marc del projecte de recerca *Pràctiques urbanes autònomes i informals de les persones majors*, el maig de 2024 es van desenvolupar a Barcelona les jornades "Mirar obres: l'altra arquitectura espectacle", com a part del programa de les Setmanes de l'Arquitectura que organitzava l'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Mies van der Rohe. Aquest projecte d'observació, impulsat per Iago Carro

Patiño -membre del col·lectiu Ergosfera, un grup d'arquitectes de la Corunya organitzat com a associació universitària, cultural i després com a cooperativa de treball-, va seleccionar dues obres pròximes per al seu estudi: la rehabilitació del gimnàs Sant Pau (al barri del Raval) i la reurbanització de la Ronda de Sant Antoni. La proximitat entre ambdues permetia una observació simultània, i la diferència d'escala i naturalesa de les intervencions facilitava comparar tant la composició del públic observador com les activitats desplegades al seu voltant.

Una de les troballes d'aquesta observació va ser la possibilitat de desdibuixar l'estereotip de qui mira obres, perquè si bé els homes d'edat avançada, en efecte, van ser el perfil majoritari detectat, segons relata Carro, "l'heterogeneïtat era la norma. Persones soles o en grup, de tots els gèneres i edats, cuidades i cuidadores. Que s'aturen per un moment, que observen durant hores. Espectadors puntuals o visitants reiteratius que tornen cada dia". Tal com relata el dissenyador de la recerca, aquesta va concebre "les obres no sols com a urbani-

tat i arquitectura, sinó també com a espai social i com a espectacle".

De manera transversal -gairebé com una constant universal en l'interès que desperten en qui observa-, les obres i el seu vincle amb el canvi de l'espai urbà es converteixen en simbòlics espais de memòria, on la trobada i l'intercanvi de relats són escenes recurrents. No sols funcionen com a escenaris de transformació material, sinó també com a catalitzadors de narratives individuals i col·lectives que s'activen davant del moviment, el desmantellament i la reconstrucció de l'entorn quotidià.

Un altre factor que ajuda a comprendre la diversitat del públic que es deté a observar les transformacions del paisatge urbà és l'escassetat actual d'oportunitats per contemplar l'activitat humana vinculada a la producció material. Amb el temps, molts oficis s'han digitalitzat o, aquells més manuals han estat desplaçats fora de l'espai quotidià i relegats a fàbri-

ques i llocs de treball allunyats dels carrers o dels centres urbans. En aquest context, assistir al procés de producció i transformació d'un artefacte -sigui un eix viari, una infraestructura o un edifici- es converteix en un espectacle que, a més de ser gratuït, interpel·la de manera directa als qui habiten la ciutat: la forma que adopta l'espai i els usos que se li atribueixen són dimensions correlatives i inseparables. Aquesta possibilitat d'observació converteix, en definitiva, a qualsevol persona en potencial públic de les obres.

Encara que el perfil de qui miren és divers, les obres han estat històricament -i en alguns casos continuen sent- espais hostils per a les dones a banda i banda de les tanques protectores. Segons dades de l'estudi *Dones en el sector de la cons-* ►

L'UMARELL', COM S'ANOMENA EN ITALIÀ EL DESVAGAT QUE OBSERVA OBRES, DESAFIA DOS PARADIGMES DEL CAPITALISME: TÉ TEMPS LLIURE I ÉS IMPRODUCTIU

► *trucció* (Observatori Industrial de la Construcció, 2023), tan sols l’11,2% de les persones treballadores en el sector a l’Estat espanyol es visibilitzaven com a dones. Durant les jornades d’observació de les Setmanes d’Arquitectura de Barcelona es va constatar que l’única dona implicada directament en els processos constructius era una arqueòloga. No obstant això, dues de les participants en les mateixes jornades van relatar com, si bé en la seva joventut aquests espais resultaven intimidatoris a causa de l’exposició a comentaris ofensius o obscens, en l’actualitat, la seva percepció havia canviat i s’ha aconseguit resignificar-los fins a arribar a gaudir de l’activitat d’observar. Aquest canvi generacional evidència, en part, la transformació progressiva de les dinàmiques de gènere en l’espai públic.

OBSERVACIÓ, URBANITAT I ACTIVITAT

Les obres no sols són elements simbòlics dels canvis a la ciutat, sinó que el seu tret més característic continua sent la seva dimensió material. Mostren materials que canvien de lloc, de forma, que són rebutjats o substituïts. És, en relació amb aquest fet, que Carro relata una de les sorpreses més significatives sorgides durant les jornades: “De l’observació es desprèn que, en general, l’activitat de mirar gairebé no generava interacció entre el públic i les persones que executaven l’obra”, apunta.

“No obstant això, un col·lectiu en particular trencava aquesta barreira d’interacció tant amb les persones com amb els materials: els recol·lectors de metall”. Es tracta d’una activitat informal que troba en les obres un focus clau per a la supervivència de persones, que generalment viuen situacions d’exclusió. Sobretot en finalitzar cada jornada laboral, diversos homes -de nou, una activitat altament masculinitzada- “s’acostaven amb carrets de la compra per parlar amb els operaris, els quals, amb complicitat amb aquesta economia de supervivència, facilitaven la recollida de deixalles metàl·liques”, assenyala l’arquitecte.

Entre la productivitat de l’obra i la improductivitat de la persona que observa, existeixen diverses formes d’economia que emergeixen només durant el període de transformació de la ciutat. Les treballadores, a banda de les recol·lectores de residus que hem esmentat, es converteixen en habitants temporals del barri en el qual la seva activitat laboral es desplegarà durant els següents mesos. Consumeixen en els establiments pròxims, freqüenten bars, restaurants i petits comerços, i d’aquesta manera, modifiquen temporalment les dinàmiques de consum i de relacions socials de l’entorn immediat. La seva presència introdueix noves rutines en la vida quotidiana dels barris, genera vincles i deixa una empremta social que, encara que transitòria, forma part també de la transformació urbana que acompanya a cada obra.

Però les obres tenen també una volumetria específica. Ocupen un lloc, i els elements que conformen el seu perímetre generen noves geometries a la ciutat: nous carrers, racons o cantonades. Aquesta reconfiguració de l’espai, juntament amb l’abundància de materials que apareixen arran dels treballs relacionats amb la construcció, ofereix una oportunitat temporal per a un altre col·lectiu: les persones en situació de sensellarisme. Durant la reurbanització de la Ronda Sant Antoni de Barcelona es va generar un petit espai entre la nova construcció i l’ascensor del metro que permetia que una persona pogués col·locar el seu matalàs i pertinences de forma més tranquil·la i segura en un punt amb un gran flux de gent, mentre demanava diners als transeünts. D’aquesta manera, les obres no sols transformen l’espai urbà, sinó que també influeixen en les dinàmiques socials de l’entorn.

TANQUES, FRONTERA I MIRADOR

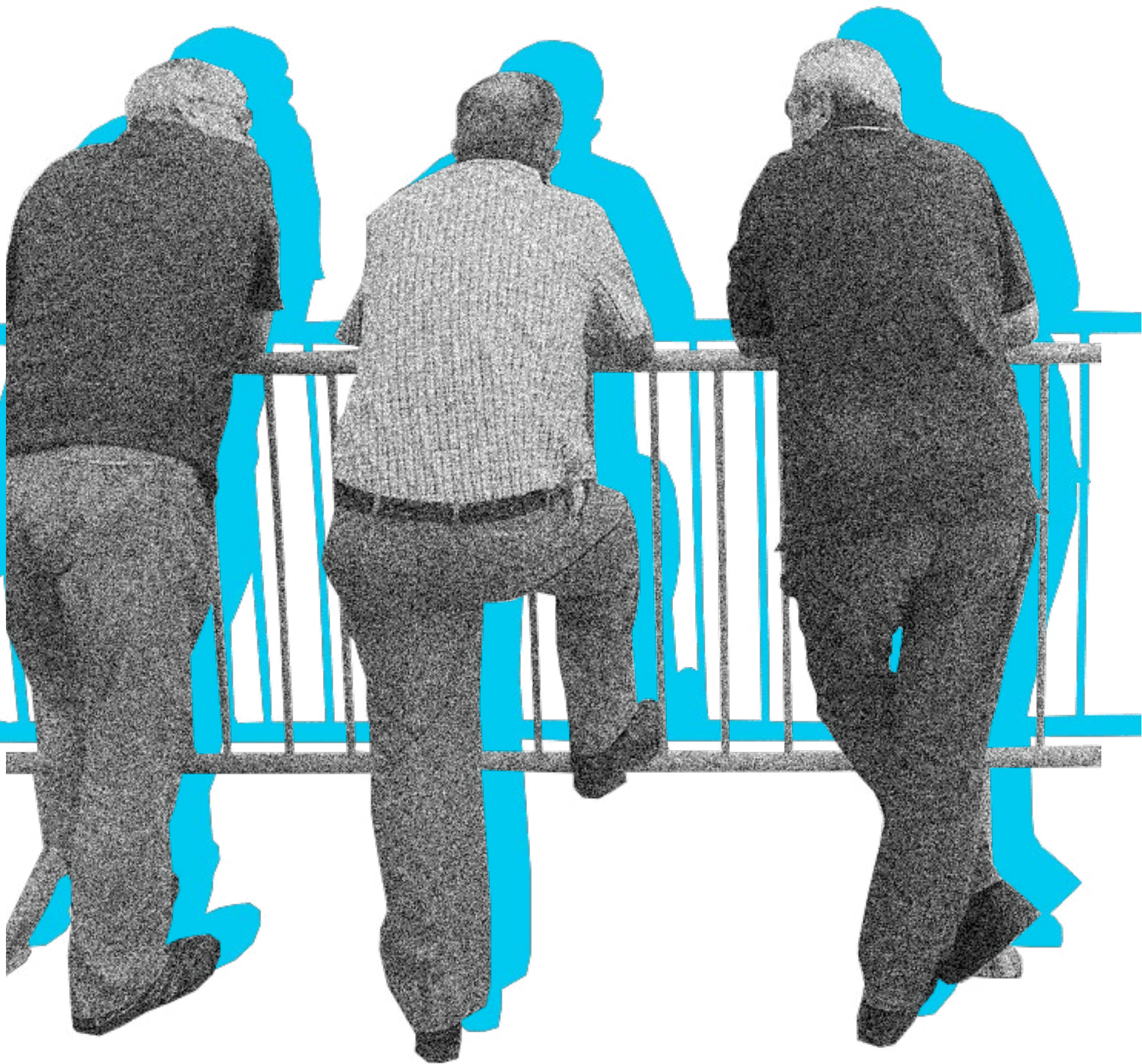
Entre les obres i l’espai circumdant hi ha una línia d’unió, una frontera que delimita les activitats que es duen a terme entre el que es transforma i el que continua operant en l’exterior. I és fàcilment reconeixible. Són les tanques. El seu ús, tipologia i ubicació estan regulats per les normatives que regeixen les intervencions. No obstant això, no s’ha reflexionat sobre la seva condició de mobiliari urbà temporal ni sobre els usos que se’ls dona una vegada completen la seva funció principal.

Depenent del tipus d’obra, la delimitació d’aquests espais pren diferents formes i materials, des d’elements tèxtils que impedeixen la visió fins a materials transparents que faciliten la mobilitat i la visibilitat. Per a qui vol observar, les tanques poden convertir-se en agafadors, punts de suport o finestres. Per a qui treballa en l’obra, són portes o murs. Qui les utilitza per habitar troben en elles pilars i sostres. I per a qui es dedica a l’arquitectura efímera, són materials de primera per a qualsevol mena de construcció. Reflexionar sobre el que queda més enllà de la primera línia de producció pot permetre entendre la riquesa del que és aparentment insignificant i la rellevància de l’enginy, la necessitat i la reutilització en aquests contextos.

Aquestes són només algunes reflexions sobre tres dies d’observació d’un acte quotidià i aparentment banal. Contemplar les obres i a qui al seu torn les contempla dona informació i obre la porta a reflexions enormement riques sobre la ciutat, qui l’habita i de quina forma. Sobre la memòria i el pas del temps. Sobre la forma que pren allò que facilita o complica la quotidianitat, sobre l’economia, sobre la societat i la geografia en la qual ens trobem. Detenir-se enfront d’una obra és col·locar-se en un marge, un acte de rebel·lia inconscient. I des d’aquesta posició, també es construeix una ciutat. ●

DETENIR-SE A
CONTEMPLAR UNA OBRA
ÉS COL·LOCAR-SE EN UN
MARGE, EN UN ACTE DE
REBEL·LIA INCONSCIENT,
EN UNA POSICIÓ DES
DE LA QUAL TAMBÉ ES
CONSTRUEIX CIUTAT

Festes de la llengua, el territori i el paisatge

LA RECOMANACIÓ DE **JOAN ROURE**

Hi ha moltes obres que ens parlen d'un paisatge i uns costums arrelats a un territori determinat. Potser a les Terres de Ponent encara li manca una mica més de literatura en aquest aspecte. *El pes de la boira*, d'Isaías Fanlo, publicada per Pagès Editors, omple en part aquest buit, i ho fa incloent altres claus de lectura que fan que l'obra no es quedi únicament en el retrat d'un territori. Paisatge, clima extrem, mites i llegendes de la Terra Ferma, ser diferent en un entorn petit... Això i molt més trobem en aquestes pàgines, tot resseguint les passes d'un adolescent, el León, per un lloc i uns paratges amarats de boira i on la tendresa i la nostàlgia planen al llarg de tota l'obra. És un retrat de creixement a una ciutat anomenada Rotunda que –tant ponentins com no ponentins, curiosos per conèixer el nostre país– reconeixem de seguida. El León descobrirà i haurà d'acceptar la seua sexualitat i aprendre a defensar-la entre silencis i falses aparences, bregar amb l'abandonament i la pèrdua alhora que s'endinsa en el món dels adults i aprèn a sobreviure-hi. Fanlo col·loca el seu personatge principal enmig d'una complicada xarxa d'afectivitats, que inclou, per diferents motius, la distància emocional amb els seus progenitors i la consegüent solitud. Li queda només l'estreta relació amb la seua padrina Carme com a mecanisme de protecció i equilibri entre tot plegat. León ha de lidiar amb un món ben complex. Per una banda, tenim l'esfereïdor cas del Noel, veí i adolescent com ell, víctima de violència a càrrec del seu pare. El context d'immigració en el que es mou León deixa ben visible la dificultat per arrelar i encaixar en un territori. Els seus millors amics, l'Esmael, un noi magribí, i la Benilde, d'origen andalús, es converteixen en els seus salvavides particulars. És un encert de Fanlo el fet de

posar sobre la taula aquests temes socials que poden generar incomoditat, però tan necessaris d'abordar, perquè tot suma a l'hora de confrontar el discurs simple i populista que alguns promouen en l'actualitat. Veurem les dificultats en què es troben nens com l'Esmael, col·locats com a dianes humanes per aquells a qui no els tremola el pols i ni tan sols es plantegen l'empatia vers aquells altres que estan en una situació més vulnerable per motius identitaris. És l'egoisme i la deshumanització sempre en voga. Us sona, oi? Un altre aspecte important a considerar de l'obra és la llengua. Fanlo fa ús de la parla de Ponent sense cap mena de prejudici, una sempre necessària reivindicació de la diversitat lingüística en un país en què l'excessiva estandardització ens fa perdre riquesa a passes de gegant. Ja ho deia Ramon Miquel i Planas el 1920 a *El purgatori del bibliòfil*, volum recuperat fa poc per l'editorial Males Herbes, en una crítica sense concessions a la normalització de la llengua promoguda per Pompeu Fabra –a qui considerava una mena de dictador lingüístic– i els seus acòlits. Ho feia, per descomptat, amb un català no normatiu que avui en dia es llegeix amb una vivesa i una agilitat extraordinàries... “Per a romandre viva, una literatura no pot predre'l seu contacte ab la parla del poble. Axò es lo que afirmen y demostren tots els sabis qu'enten en qüestions d'aquestes; y es tot lo contrari d'axò lo que vosaltres heu pretès fer ab la Llengua Catalana”, escrivia Miquel i Planas. Més de cent anys després, encara uns quants irreductibles s'atreveixen a defensar de manera més o menys conscient aquesta premissa. Fanlo n'és un exemple, com també ho és Joan Todó, qui ens ho mostra en la seua darrera obra, *La dolçor de viure*, publicada per LaBreu Edicions, on l'ebrenc defuig del

català central per traslladar-nos, en aquest cas, a la parla de les Terres de l'Ebre. Ho fa mitjançant un conjunt de relats que saben ficar el dit a la nafra i que ens mostren uns paisatges rústecs que inclouen associada una parla i uns costums propis. Atmosferes embolcalladores, a voltes pertorbadores, gairebé kafkianes, narrades amb una prosa brillant i una riquesa lèxica exquisida. Mereix una especial menció el relat “La cabra”, on Todó utilitza de forma magistral tot un seguit de paraules i termes referents a feines, oficis i paisatges que han caigut en l'oblit. La imbricació de les tradicions familiars amb la nostàlgia de la terra i la monotonia i la bellesa de la quotidianitat. Un altre luxe de lectura. Més llibres així, sisplau, llibres als quals tornar una vegada i una altra, que bon favor fan a la riquesa de la llengua i de la terra lectures que confronten el discurs extremadament (mal)normalitzat i adotzenat que ens indueix a pensar que parlar amb un accent diferent del central fa de talòs i d'ordinari. Els grans mitjans de comunicació poc ajuden en aquest sentit. Deixem doncs que, com a mínim, ho faci la literatura.

NARRATIVA
El pes de la boira
Isaías Fanlo
Pagès Editors (2025)
358 pàgines

Raquel Fontecha i Joan Roure capitanejem La Irreductible, una llibreria i espai cultural que també és un projecte de vida que sorgeix de l'amor, com totes les grans empreses al llarg de la història. De l'amor a la Literatura –aquesta sí, amb majúscules– i a la cultura –i contracultura– que l'envolta. Vivim en un món tan interconnectat que qualsevol iniciativa, per petita i local que sigui, afecta de manera concèntrica les persones que hi orbiten, formant una tela d'aranya entreteixida amb empatia i reconeixement de l'altre, tal com ha de ser en una història d'amor.

‘EL NEGRE DE BANYOLES’

O EL SUPREMACISME MUSEÏTZAT

TEXT: **NACHO IBÁÑEZ**
IL·LUSTRACIÓ: **ISAAC GUZMÁN**

Ara fa 25 anys, un ésser humà d'origen africà que s'exhibia dissecat en un museu de Banyoles, va ser retirat després d'una llarga campanya internacional de protestes, que va arribar a fer trontollar els Jocs Olímpics de Barcelona i va posar en relleu de quina manera el llast racista i eurocèntric encara s'acceptava i es justificava a Catalunya a les portes del segle XXI

En plena efervescència olímpica, l'any 1991, una polèmica suscitada a Banyoles amenaçava de fer saltar pels aires tota la bona imatge que Catalunya volia projectar al món. La capital del Pla de l'Estany havia de ser la seu de les competicions de rem als Jocs de Barcelona de l'any següent, però el que de cop i volta va cridar l'atenció de l'opinió pública mundial no es trobava les aigües del famós llac on havien de tenir lloc les proves, sinó en una petita sala d'exposicions. “El negre es converteix en un malson per als Jocs de Barcelona”, publicava el diari *Los Angeles Times* l'abril de 1992. La notícia s'escampava per grans mitjans de comunicació internacionals com la BBC, *Le Monde* o *The New York Times*. Persones d'arreu sentien per primer cop l'existència d'aquella ignota localitat.

Aquells mateixos, personal funcionari de l'ambaixada de Nigèria a Madrid planejava reunions amb les altres legacions diplomàtiques africanes a l'Estat espanyol per discutir possibles accions en contra de l'exhibició del conegut popularment com “El Negre de Banyoles”, un ésser humà embalsamat que s'exhibia des de principis del segle XX al museu que aplegava les col·leccions del veterinari, metge i naturalista Francesc Darder (1851-1918). La protesta diplomàtica plantejava inclús la possibilitat de boicotejar els Jocs Olímpics. Diverses sessions de l'Organització per la Unitat Africana -l'actual Unió Africana- i de les Nacions Unides, van tractar l'afer, i el seu secretari general, el ghanès Kofi Annan, va parlar directament amb l'alcalde de Banyoles per acabar amb l'exhibició del “negre”. D'aquesta manera, com ningú havia imaginat mai a Banyoles, aquella col·lecció d'història natural que durant molts anys s'havia vist com un dels seus principals valors patrimonials, se situava al mig d'un debat mundial sobre els efectes del colonialisme, el supremacisme blanc i la dignitat humana.

ELS 'ZOOS HUMANS'

Una llança a la mà dreta, un escut a la mà esquerra, vestit amb un petit tapall i decorat amb una diadema de plomes. Protegit per una vitrina i amb un petit cartell indicatiu on s'explicitava: “Boiximà del Kalahari”. Per realçar-li el color *negre*, el van untar amb betum. Així va ser exhibit, durant 88 anys, el cadàver conegut com a “Negre de Banyoles” al Museu Darder. Prop d'ell s'hi exhibien desenes d'exemplars d'animals exòtics dissecats i esquelets de diverses espècies, en el que

conformava una de les més antigues i completes col·leccions de ciències naturals del territori català.

La seva història i recorregut comença el 1830, quan, tan bon punt morí, es va convertir en personatge d'exhibició. Els germans Verraux, dos taxidermistes francesos, viatjaven aquell any per algun lloc indeterminat del sud del continent africà quan van tenir la *brillant* idea d'aplicar els seus coneixements en el camp de l'embalsamament d'éssers morts a un humà. Van esperar que els seus familiars li donessin sepultura per, ja de nit, desenterrar-lo i dissecar-lo. Durant molts anys els Verraux van exhibir el cos de l'home a diferents ciutats europees. Anys després va ser adquirit per Francesc Darder, col·leccionista d'animals exòtics i primer director del Zoo de Barcelona. L'any 1916 Darder va donar tota la seva col·lecció de peces dissecades, inclosa la d'origen humà, a Banyoles, on s'inaugura Museu Darder, avui encara obert al públic.

Amb els anys, el “negre” va esdevenir un element emblemàtic del museu, una de les peces més reconegudes i que atreia l'atenció de mi-

representar, amb criteris presuntament etnogràfics, els seus hàbits i costums.

La justificació era la curiositat científica, servint d'element d'estudi antropològic per a una societat blanca europea poc o gens habituada a veure persones amb altres perfils ètnics. Aquell científisme, però, estava impregnat d'un evident element de superioritat racial i d'un sistema de jerarquització de l'ésser humà en el qual l'“home blanc” ocupa l'escalafó superior. La lògica d'explotació i domini inherent al colonialisme legitimava la seva actuació en la deshumanització de la població colonitzada, convertint els cossos humans en part del seu patrimoni.

RACISME DE MARXANDATGE

El debat ètic sobre l'exhibició del que aviat es coneixeria com a “negre de Banyoles” va ser gairebé inexistent fins que la seva història arribà a les orelles del metge de Cambrils (el Baix Camp) d'origen haitià, Alphonse Arcelin, el mateix any 1991. Des de llavors, la seva retirada es va convertir per a ell en una mena de creuada personal. “Quan vaig saber que aquell cos

La retirada va ser d'inici la croada d'un metge d'origen haitià, Alphonse Arcelin, cosa que, des de certs sectors polítics, es va fer servir per desacreditar la iniciativa, qualificant-la d'una dèria personal

lers de visitants. Nombroses escoles de Catalunya també incloïen la visita al museu en el seu calendari d'excursions. Durant molts anys, l'exhibició del cos humà no va generar cap mena de controvèrsia, i tampoc es tractava d'un cas aïllat al continent europeu. El Museu de la Humanitat de París, per exemple, hi albergava una col·lecció de restes humanes de la comunitat khoikhoi o el Museu Britànic exhibia diferents parts del cos de poblacions originàries australianes. Anys abans, en plena expansió colonial europea, tampoc no era una excepció l'exhibició de persones vives de procedències vistes com a exòtiques des de la mentalitat eurocèntrica, en exposicions universals o en els coneguts com a “zoològics humans”, on se'ls feia

era real, vaig sentir vergonya. Era com veure un membre de la meua família exposat com un objecte”, va declarar Arcelin després de visitar el museu. Va escriure a les autoritats locals, a la Generalitat i al govern espanyol. En un primer moment, va trobar un mur d'incomprensió.

Tot i això, va continuar en la lluita, basada en la denúncia del racisme estructural que feia possibles exhibicions com aquella. Arcelin considerava la mostra d'aquest cos humà dissecat una violació de la dignitat humana, només possible per la mentalitat colonial i el racisme científic heretat per la societat europea. Davant del silenci institucional, es va posar en contacte amb grans mitjans de comunicació d'arreu del món i va traslladar

el cas a diversos organismes internacionals. Alguns governs dels estats africans van començar a interessar-s'hi.

Malgrat la dimensió que va agafar la polèmica, l'oposició més gran a les accions d'Arcelin van aparèixer justament a Banyoles, tant entre la seva classe política com en una part notable de la població. El plenary de l'Ajuntament banyolí va votar en més d'una ocasió en contra de la retirada de la figura humana i la seva presència al museu va suscitar un acalorat debat al si de la societat civil banyolina. Moltes veïnes consideraven el “negre” com una part del patrimoni cultural de la localitat i, per tant, titllaven l'intent d'enretirar-lo com un atac a la seva memòria col·lectiva i com una imposició externa.

L'any 1997, els sectors contraris a la retirada, amb el suport de l'associació Amics dels Museus, van aconseguir reunir més de 7.000 firmes (en una vila de poc més de 14.000 habitants en aquell moment) i la imatge del popularment anomenat com a “negrito” va ser reproduïda en tota mena de souvenirs i objectes de marxandatge. Inclús va ser una de les disfresses estrella del Carnaval d'aquell any dins d'una campanya volgudament humorística anomenada “Banyoles Cacao”. L'extrema dreta també ho va voler capitalitzar i, tal com afirma l'escriptor holandès Frank Westerman al seu llibre *El Negre i jo* (Viena, 2005), es van repartir pamflets on deia, literalment: “Si el negre ha de marxar, que marxin tots els negres”. Tot i això, val a dir que, tot i que la campanya en contra va fer molt soroll, també hi va haver part de la població de Banyoles favorable a la seva retirada i s'hi van produir productius debats sobre el racisme estructural i l'herència colonial.

REPATRIACIÓ POC REPARADORA

La pressió internacional va aconseguir que, l'any 1997, el cos dissecat es retirés de l'exposició del museu. Es va fer després que el llavors ministre d'Assumptes Exteriors, Abel Matutes, amenacés el consistori banyolí en emprendre accions judicials, temorós que la polèmica acabés derivant en un nou conflicte diplomàtic greu amb estats africans. L'alcalde de Banyoles del moment, Joan Solana (d'una llista independent pròxima al PSC- va prendre la decisió de mala gana, sense dissimular-ho gaire, en afirmar que “el problema del negre dissecat no és una qüestió de racisme i xenofòbia, sinó una fixació d'una sola persona i de les que l'han recolzada”. Per la seva banda, el delegat de Cultura de la Generalitat, Joan

Domènech, va arribar a dir que la decisió responia a “l’obsessió d’un senyor que fa la sensació de ser ell mateix qui està dolgut per haver nascut negre”, i encara defensava mantenir el cos exposat perquè el considerava “un exponent d’una manera de pensar d’una altra època”.

El cos dissecat va ser traslladat al Museu Nacional d’Antropologia de Madrid, on se li van retirar alguns elements que es consideraven afeigits postissos i decoratius producte d’un embalsamament obsolet -com la pell, els ulls, els cabells o els genitals-, mentre que els ossos i el cra-

ni es van desar en un taüt. Aquest fet va decebre a Arcelin, qui no va dubtar a considerar-ho una “burla”. Finalment, l’any 2000, ara fa un quart de segle, es va decidir el traslladat del cos a Botswana, estat que n’havia reclamat la repatriació. Les autoritats botswaneses van dur a terme una cerimònia pública i solemne prop de la capital, Gaborone, on van assistir representants del govern, líders de comunitats tribals i nombrosos mitjans de comunicació.

Botswana va conferir a l’esdeveniment un alt valor polític i diplomàtic en una operació per a signifi-

car-se com a referent anticolonial davant la resta de països del continent. El cert, però, és que mai s’ha pogut determinar amb exactitud el seu origen. De fet, els últims descobriments de Westerman, publicats l’any 2019, afirmen que els germans Verraux mai van viatjar més lluny d’uns pocs quilòmetres de la Ciutat del Cap i, per tant, l’origen de l’home exposat a Catalunya es trobaria a Sud-àfrica i hauria estat més lògic enterrar-lo allà.

Ara, 25 anys després del seu trasllat a Botswana, és possible veure amb perspectiva el que va ser un dels episodis més significatius i polèmics

de finals del segle passat. El cas del “negre de Banyoles” exemplifica molt bé com la pervivència d’una mentalitat europea heretada del colonialisme i el racisme científic ha penetrat fins al segle XXI. L’exhibició del cos humà envoltat d’altres mamífers durant gairebé un segle i les reticències a la seva retirada mostren molt bé fins a quin punt s’havien normalitzat certes pràctiques, un fet que ens obliga a qüestionar els nostres valors i accions actuals, i a revisar com, encara avui, perpetuen tradicions de poder i discriminació en les relacions entre els diversos grups de població del món. ●

La comunicació ping-pong i l'ètica de 'clavar el vist'

Les dinàmiques en les aplicacions de missatgeria, com ara les notificacions i les respostes mitjançant emoticones o GIF, promouen una forma de comunicar-se on una immediatesa extenuant s'ha erigit en valor suprem i en una forma superficial i acrítica de consumir continguts amb la postveritat i desinformació com a risc de fons

TEXT: **MIQUEL SALVADÓ GRACIA**
PROFESSOR DE FILOSOFIA

IL·LUSTRACIÓ: **SERGIO ESPÍN**

“La pilota està a la teva teulada” és una expressió que busca assenyalar qui té la responsabilitat de prendre la iniciativa en un assumpte. Aquesta metàfora, que sovint va acompanyada d'un to d'últimàtum, reflecteix una dinàmica comunicativa que s'ha naturalitzat en el món digital en què vivim: la *comunicació ping-pong*.

De la mateixa manera que en el ping-pong la pilota passa de pressa d'un costat a l'altre de la xarxa, s'ha establert un patró comunicatiu semblant als xats dels nostres mòbils. Els missatges van, a través de la xarxa, d'un smartphone a l'altre de forma alterna: “Si jo he escrit l'últim, ara et toca a tu respondre”. Aquesta lògica s'aplica a qualsevol plataforma, sigui WhatsApp, Tinder, Telegram, Instagram Direct, Snapchat o Facebook Messenger. Si no tornes la pilota des de la teva teulada digital, pots incórrer en un *clavar el “vist”*.

Clavar el “vist” és una expressió col·loquial que descriu la manca de resposta a un missatge llegit. Tot so-

vint s'interpreta com una forma de desinterès o menyspreu: “M'ha llegit i no em respon”, “no soc la seva prioritat”, “no li importa la nostra relació”. Tanmateix, no hi ha normes clares sobre aquest fenomen. Quant temps ha de passar perquè es consideri tal greuge? Dues hores? Dotze? Un dia? Quan comença el *ghosting*? La solució sembla senzilla: contestar com més aviat millor. El contingut del missatge importa menys que complir amb l'expectativa principal: reaccionar de seguida. L'ètica de clavar el “vist” amaga una pressió moral cap a la immediatesa.

L'assumpció acrítica d'aquesta nova escala de valors deriva en part de l'anomenada *invisibilitat de la tecnologia*. Aquest concepte fa referència al fenomen en què la tecnologia es torna tan integrada en la vida quotidiana que les persones deixen de notar-la explícitament. Invisible, però, no vol dir innocu. El professor d'història Melvin Kranzberg, en la primera de les seves *Lleis de la Tecnologia* (1986) afirmava el següent: “La tecnologia

no és ni bona ni dolenta, però tampoc no és neutral”. El mateix passa amb els xats de missatgeria instantània. En una societat on cada vegada es produeixen més interaccions -siguin laborals, afectives, o d'oci- per mitjà d'aplicacions, és essencial reflexionar sobre com aquestes eines modelen, sigil·losament, els nostres comportaments i els nostres judicis morals.

La comunicació ping-pong exemplifica una dinàmica relacional pròpia de l'espai sense lloc que és internet. Les societats contemporànies, que encara estan intentant trobar les coordenades en aquest món cibernètic, traslladen, sense pensar-hi, moltes de les expectatives de comportament del lloc físic a l'espai virtual. I aquí resideix l'error fonamental, perquè quan interaccionem amb algú cara a cara rebem informació imprescindible per a l'entesa. Aspectes com el to de veu, l'expressió facial o la posició corporal tot sovint parlen per si sols. La pèrdua del llenguatge no verbal en les converses en línia

altera els principis de la comunicació tal com els coneixíem.

En un intent d'humanitzar les converses en els xats, cada cop entren en joc més emoticones i GIF. L'ús d'aquesta mena de símbols genèrics ha canviat en els últims anys per adaptar-se a la nova realitat comunicativa. Els emojis, missatges visuals sense matisos -que eren utilitzats quasi exclusivament per la gent més jove i en ambients informals-, han fet camí fins a arribar als telèfons més austers. Ja no és estrany trobar-ne en grups de WhatsApp de la feina o que n'apareguin inclús en missatges sense cap error ortogràfic, escrits, amb l'índex de la mà dreta, pels *boomers* més sorruts. Tot i expressat en codis diferents, l'imperatiu de la reacció ràpida és transgeneracional.

Des d'aquest punt de vista, les notificacions són, a l'ètica de clavar el “vist”, l'equivalent de les campanyes de missa a l'església o la crida a la pregària a les mesquites. Ens recorden, sense que ho hàgim demanat, que ens hem de comportar

segons uns valors determinats. Les notificacions són un tipus d'espenta digital (*digital nudging*, en anglès). Aquest concepte descriu una tècnica de persuasió subtil basada en la psicologia del comportament que guia les decisions de les persones sense restringir-ne activament les opcions. Es tracta de modificar l'entorn, el *software* en aquest cas, per influir en les eleccions però sense exercir coacció directa. No desactivar les notificacions implica deixar de tenir control sobre part de l'atenció d'un mateix.

El que als anys seixanta va ser una cursa entre estats per conquerir l'espai exterior, avui s'ha convertit en una competició entre empreses per capturar la nostra atenció en l'espai digital. Aquestes companyies exploten l'encara descontrolada addició a la descàrrega de dopamina que generen les apps. En aquesta nova àrea de l'economia, es monetitza tant el temps que gastem en les plataformes en línia com les dades que, com a resultat d'aquest temps,

Les notificacions
són l'equivalent
a les campanes de
missa o la crida
a la pregària a la
mesquita. Ens
recorden que ens
hem de comportar
seguint uns valors
determinats

els subministrem. En altres paraules, l'atenció conquistada de milions de persones genera un benefici econòmic enorme per a un reduït nombre d'homes de negocis.

Arribats a aquest punt, podem optar per deixar-nos portar pel corrent, acomodant-nos als valors de clavar el "vist" i considerar el nostre telèfon com un comensal més a la taula. O enviar missatges per preguntar si podem trucar i excusar-nos si triguem més d'una hora en respondre al xat. Ara bé, això comportaria acceptar sense remugar la nova activitat d'esquivar la munió de capcots que, amb el mòbil a la mà, transiten per la via pública. Una altra opció és, per qui se la pugui permetre, abandonar el vaixell digital i optar per una vida d'ermità analògic, enfilat a la muntanya figurada d'un Nokia 3310, i escriure correus, o preferiblement cartes, als nostres éssers estimats criticant la deriva de les comunitats que ens envolten on es naturalitza la fatiga digital i apiadar-nos d'aquells que actuen guiats per l'angoixa de no

estar al dia (*FOMO* o *fear of missing out*, en anglès).

Sigui quin sigui el punt mitjà que es triï entre aquests dos extrems, cal aixecar el vel d'invisibilitat de la tecnologia. Tot i que els nous aparells redefeixen la manera com connectem, continuem tenint la potestat de determinar l'eix de normalitat comunicativa amb què ens volem relacionar. Aquesta presa de consciència no només repercuteix positivament al nostre benestar social i psicològic. Seguint la màxima segons la qual el que és personal és també polític, la *comunicació ping-pong* també té efectes negatius sobre la qualitat de la democràcia. La immediatesa és un terreny fèrtil per al consum superficial i irreflexiu de contingut, per la infoxicació i la manipulació. Això dona banda ampla a fenòmens com la postveritat i la desinformació, que permeten que discursos polaritzadors circulin lliurement. Contra l'ètica de clavar el "vist", una comunicació cuita a foc lent, genuïna i curiosa. ●

J

Parli en cristià o com va ser el primer intent del sermó de la muntanya

EL RELAT DE **NÚRIA BARNOLAS NOGUER**
IL·LUSTRACIONS: **MARC MÉNDEZ I ZULEMA GALEANO**

esús es va obrir pas entre la gentada, va pujar un tros de muntanya amunt i va començar a parlar: “Benaventurats els pobres d’esperit, perquè d’ells és el regne del cel”.

-No se sent! -va cridar algú des de les últimes files.

A veure, jo no entenc gaire l’arameu, ho podria dir en llatí? -va dir algú altre més avall.

Molts dels assistents van assentir convençuts:

-Cap problema, que ho faci en llatí, que així ja l’entén tothom.

-Clar -va prosseguir el primer que havia dit que no entenia gaire l’arameu-, si Déu ens vol salvar a tots, ens ha de fer arribar el missatge en una llengua que entenguem... Qüestió d’educació.

-Certament, al final, les llengües són per comunicar-se. Per tant, si hi ha gent que només n’entén una, ho fem en aquesta, que per això som bilingües.

-I el discurs va pels pobres: què passa amb els treballadors que parlen llatí i que es desllomen de sol a sol a Galilea, eh? L’arameu és la llengua dels seus capatassos, del capital- va dir un dels representants del FAG (Front d’Alliberament de Galilea).

-A part de ser una llengua burgesa, sona estrany que un Déu parli en arameu.

-... el fa sonar com molt antipàtic.

-Agressiu, més aviat -sentenciava un jove mentre els del seu voltant li donaven la raó.

-És veritat, així cridant des de dalt de la muntanya en arameu... Uf, sembla un Leviatan.

-Però com vols que sigui un Leviatan, si aquí no hi ha mar?!

-Ai, doncs, un Behemot.

Una remor va envair tota la multitud que s’havia congregat al vessant de la muntanya, tothom comentava la seva opinió amb el veí del costat. De cop, un altre que estava dret a un lateral va intervenir tot alçant la veu:

-Què voleu que us digui... Si és tan diví, bé que pot parlar altres llengües, no? No cal ser tan tancat de ment.

-És que... -va interrompre un de la fila del davant- Això és l’Imperi Romà, per què carai no parla llatí? És la llengua comuna...

-I pròpia -va començar a sermonejar un de la segona fila-. En aquesta zona, la llengua que s’ha parlat sempre és el llatí. L’arameu és una invenció de fa relativament poc de la gent de terra endins.

-Això és veritat! -va sortir una dona envalentonada-. Per què ens feu sentir estrangers a casa nostra, ja n’hi ha prou, de tanta imposició de l’arameu. O és que els llatíoparlants som ciutadans de segona?

-I si fem traducció simultània? -va dir un dels representants del FEG (Front d’Emancipació de Galilea).

-Aquests del FAG parlen molt, però mai no fan res...- va remugar algú.

-Qui ho ha dit això? Jo soc del FEG i no un desgraciat pèrfid del FAG- va rebatre el del FEG.

-FEG... FAG... Tots sou igual d’inútils -van començar a cridar quatre gats des de les primeres files.

-Tornem al tema- va reprendre el discurs la dona envalentida-. Qui pagarà el traductor? Tots aquests diners es podrien invertir en almoines per curar els leprosos!- va dir tot assenyalant la concentració de malalts que guardava la distància de seguretat.

-Jo ja us dic una cosa ben clara: si no parla llatí, a mi la salvació no m’interessa... A veure si trobaré la salvació en un déu regional provincialista- va sentenciar el primer que havia demanat el canvi d’idioma.

-Si diu que és un déu de la categoria de Júpiter, organitzem un debat entre ells dos! En llatí, evidentment. Així ningú no quedarà exclòs.

La gentada va aguantar la respiració: qui s’hauria pogut mai imaginar que una divinitat d’aquell racó de món podria debatre amb Júpiter, el gran Déu de la capital del món? La mà de seguidors nous que podria arribar a guanyar! El seu missatge ressonaria per tot l’Imperi. I tot pel llatí.

-Sí, sí, un cara a cara! I, ja de passada, posem dues files de leprosos i a veure quin dels dos en cura més en menys temps- aquella fracció mirava de reüll els malalts mentre els seus ulls s’omplien de complicitat.

La gent estava entusiasmada: s’havia aplegat per escoltar un sermó en una llengua provincial i ara, en canvi, assistiria a un duel diví amb gran audiència, serien el centre del món. Roma els envejaria.

-...- xiuxiuejava tímidament un leprós en arameu des de la distància.

-En llatí, carai!

-En arameu m’explico millor- es va esgargamellar el leprós.

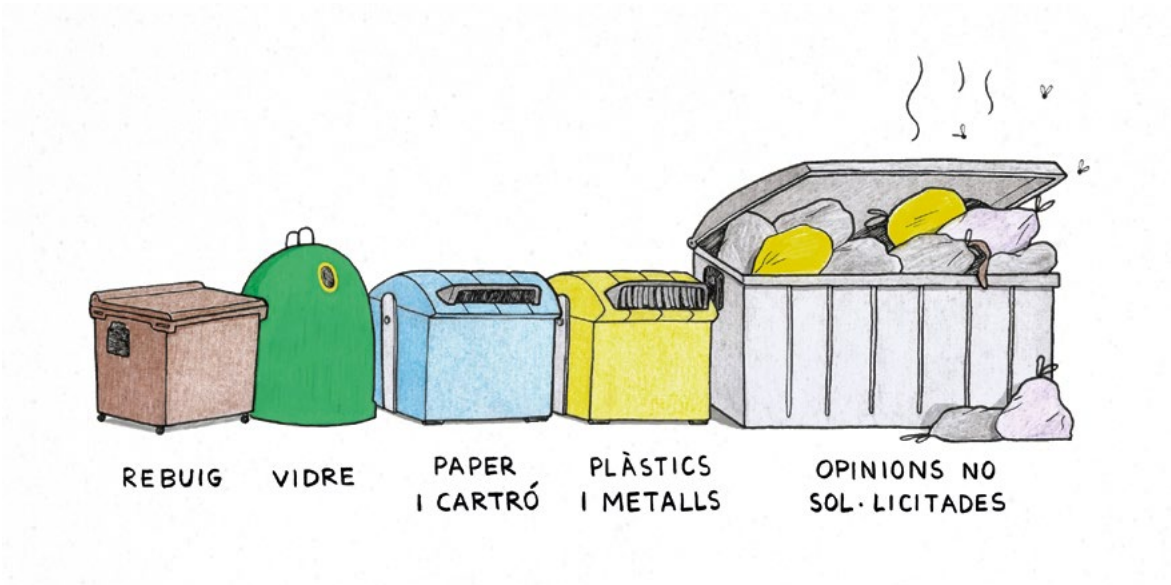
-Però, aviam... vosaltres voleu un bon miracle o no? Doncs ja està. El duel serà en llatí, per Júpiter! A veure si ara l’obligareu a aprendre un altre idioma només per curar quatre leprosos...

Tota aquella gentada va mirar de cop cap a la muntanya i allà, en comptes de veure-hi el Profeta, hi va veure tot de roques.

-Ho veieu? És que van a la seva... tanta mala educació: marxen sense ni dir *valete*. ●

AVE FÉLIX

DANIEL PATIÑO

ROGER PELÀEZ

Així, sí!

A la natura, porta el gos lligat,
per no molestar els animals
salvatges i els ramats,
per la seguretat del teu gos
i per respecte a la resta
de visitants.

Descobreix l'equilibri entre gaudir i protegir a
espaisnaturals.cat

Generalitat
de Catalunya

El Govern de
Tothom

SOTA FOCUS

4-15

Centres de dades, els nous vampirs de recursos.

La proliferació de gegantins magatzems de dades digitals a causa del desenvolupament de la intel·ligència artificial genera interrogants pel seu enorme consum energètic i d'aigua.

Alguns centres de dades d'Amazon estan protegits per ferris dispositius de seguretat, propis d'una zona militaritzada.

SOBIRANIES

16-21

Ball tradicional que subverteix rols tradicionals i estereotips.

22-23

Tornar la vida al sol.

24-25

Aprenentatges feministes per decreïxer en l'essencial.

26-27

Pluridiscapacitats: amb drets i amb futur.

28-29

"Cal que els infants desnonats no s'hagin d'amagar de res a l'escola".

30

Fem sabó.

LA CENTRAL

32-33

Port de València, una ampliació fora mida.

INTERNACIONAL

34-37

Les ferides obertes de la guerra civil libanesa.

38-39

"Rearm Europe" o el plugim narratiu de la dissuasió.

L'ENTREVISTA

40-47

Paloma Chen, poeta i periodista: "Es parla d'integració des d'un lloc central cap a l'alteritat, que som nosaltres".

IDEARI

48-53

Mirar obres, espectacle urbà i espai social.

54

Llibres que celebren la llengua, el territori i el paisatge.

55-57

'El negre de Banyoles' o el supremacisme museïtzat.

58-59

Aplicacions de missatgeria, la comunicació ping-pong.

60-61

Relat: "Parli en cristià o com va ser el primer intent del sermó de la muntanya".